

KULTURPLAN

KRONOBERG 2022–2024

REGION KRONOBERG 2021

Antagen av regionfullmäktige 2021-10-27

Texter: Region Kronobergs kulturstab
Formgivning: Kreation

OMSLAGSBILDEN

Sägenplatsen Systersjöarna, en del av Sagobygden

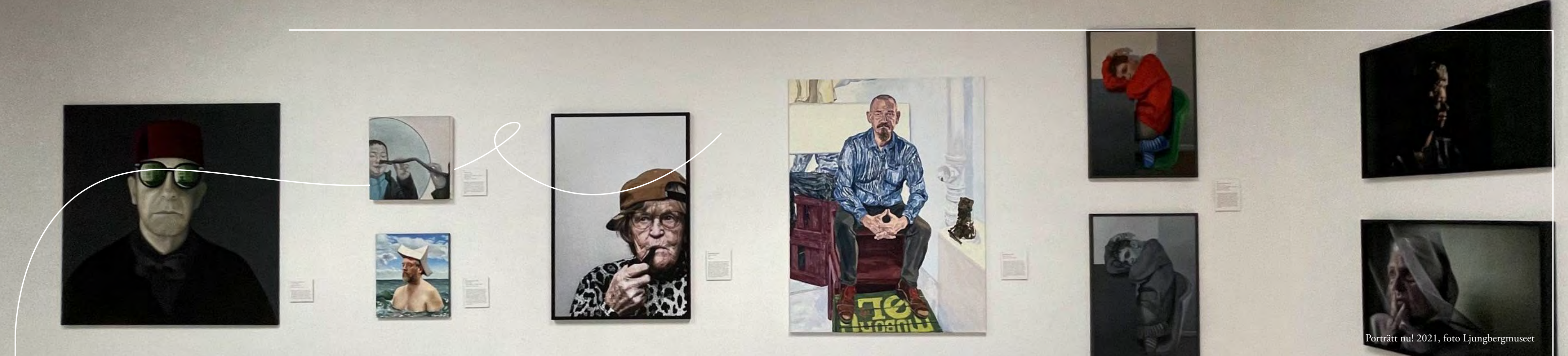
Här mördade tre bröder sina systrar. Tre källor sprang fram som blev till tre sjöar. Det sägs att då de tre sjöarna blir en enda skall världen förgås. Två av sjöarna har redan förenats till en.

På Sagobygdens webbplats går det att lyssna på berättelsen.
Foto Maria Lindberg

VAD ÄR EN REGIONAL KULTURPLAN?

En regional kulturplan är en flerårig kulturpolitisk strategi, beslutad av regionfullmäktige. Den beskriver nuläge och utveckling för den regionala kulturverksamheten och utgör styrdokument för det kulturpolitiska området på regional nivå. Regionernas kulturplaner ingår i den nationella kultur-samverkansmodellen och regleras av en statlig förordning. Förordningens villkor ligger till grund för regionernas fördelning av statsbidrag till regional kulturverksamhet och arbetet med att ta fram och genomföra de regionala kulturplanerna.

En regional kulturplan har en bred målgrupp. Den utgör regionens ansökan till Kulturrådet om statsbidrag och bereds av flera sektorsmyndigheter och organisationer inför beslut. En kulturplan utgör också en kulturpolitisk grund för dialog och samverkan med olika intressenter: det professionella kulturlivet, det civila samhället, kommuner med flera. Intressenterna bidrar till att utforma och genomföra kulturplanen. Kulturplanens mål är styrande för vissa intressenter och stöd-jande för andra. I Region Kronoberg är kulturplanen kopplad till Gröna Kronoberg 2025, länets regionala utvecklingsstrategi.

INNEHÅLL

FÖRORD	7
KULTURPOLITISK ORDLISTA	8
ETT HÅLLBART OCH INKLUDERANDE KULTURLIV MED BREDD OCH SPETS	11
REGION KRONBERGS KULTURPOLITISKA UTGÅNGSPUNKTER	12
KULTUR OCH DEMOKRATI	12
KULTURPOLITISKA MÅL	14
DET HÄR VILL REGION KRONOBERG UTVECKLA!	16
VAD SKA HÄNDA 2022–2024?	16
UTVECKLINGSOMRÅDE: EN HÅLLBAR KONSTNÄRLIG OCH KULTURELL INFRASTRUKTUR	19
UTVECKLINGSOMRÅDE: BREDDAT DELTAGANDE I KULTURLIVET	23
UTVECKLINGSOMRÅDE: LIKVÄRDIG KULTURELL VÄLFÄRD FÖR BARN OCH UNGA	25
FRÅN NULÄGE TILL MÅLLÄGE: SÅ GÅR DET TILL	30
STYRNING OCH UPPFÖLJNING	30
FÖRÄNDRINGSARBETE SOM GÖR SKILLNAD	32
KULTUREN I SIFFROR	34

NULÄGESANALYS	41
KRONBERGS KONSTNÄRLIGA OCH KULTURELLA INFRASTRUKTUR	42
BREDD OCH SPETS I ETT GLEST LÄN	43
KULTUR ÄR ETT DELAT ANSVAR – VEM GÖR VAD?	43
SCENKONST OCH MUSIK	45
KULTURARV, ARKIV OCH KULTURMILJÖ	47
MUNTligt BERÄTTANDE – EN DEL AV DET IMMATERIELLA KULTURARVET	49
LITTERATUR OCH DET FRIA ORDET	50
BILD OCH FORM	52
SLÖJD OCH KONSTHANTVERK	54
FILM OCH RÖRLIG BILD	55
BIBLIOTEK OCH LÄSFRÄMJANDE	57
DET CIVILA SAMHÄLLET OCH FOLKBILDNINGEN	59
KULTURSKAPARES VILLKOR	60
KONSTNÄRLIG UTBILDNING OCH TALANGUTVECKLING	62
TRE UTMANINGAR STÅR I VÄGEN FÖR DE KULTURPOLITISKA MÅLEN	65
KULTURENS STRUKTURER ÄR SÅRBARA	65
DEN KULTURELLA VÄLFÄRDEN ÄR INTE LIKVÄRDIG	67
KULTUR SOM UTVECKLINGSKRAFT I SAMHÄLLET?	71
BILAGOR	
BILAGA 1. FÖRORDNING (2010:2012) OM FÖRDELNING AV VISSA STATS BIDRAG TILL REGIONAL KULTURVERKSAMHET	
BILAGA 2. SÅ GENOMFÖRDES REVIDERINGEN AV KULTURPLANEN	

FÖRORD

Vi vill att Kronoberg ska erbjuda ett hållbart och inkluderande kulturliv med både bredd och spets. Det här är Kronobergs fjärde kulturplan. Den ska guida oss framåt i en osäker tid.

Vår kulturplan beskriver både framgångar och områden som behöver utvecklas. Här kan du läsa om våra kulturpolitiska utgångspunkter och regionala ambitioner – vad det är vi vill uppnå och hur det ska genomföras. Under den här kulturplaneperioden står en hållbar återstart för kulturen i centrum och vi vill också stärka kronobergarnas rätt till kulturell välfärd, med särskilt fokus på barn och unga. Vår kulturplan ger också en fördjupad bild av nuläge och utmaningar för Kronobergs kulturliv och kultursektorn i stort.

Vi vill tacka alla er som både skapar och tar del av konst och kultur och är bärare av Kronobergs rika kulturliv: ni kulturella kronobergare i alla åldrar, alla kulturorganisationer och kulturskapare och alla ni som ger av er tid inom den ideella kulturen. Tillsammans med oss, länets kommuner och Kronobergs grannregioner i ett enat Sydsverige bidrar ni alla till Kronobergs kulturliv och ett starkt kultursverige.

Nu är vi många som längtar efter kultur och ser fram emot att få dela kulturupplevelser igen!

Claudia Crowley Sörensson (M)
Ordförande kulturnämnden

KULTURPOLITISK ORDLISTA

Inom kulturpolitiken finns begrepp som kan vara självklara för någon som är verksam på området, men som kanske inte är lika självklara för andra. Här förklaras några av de vanligaste begreppen som förekommer i kulturplanen.

DET CIVILA SAMHÄLLET

Det civila samhället definieras vanligen som en arena skild från staten och den offentliga sektorn, marknaden och det enskilda hushållet. Andra begrepp som ofta används är föreningslivet och idéburen eller ideell sektor. Det handlar om människor, grupper och organisationer som agerar tillsammans för gemensamma intressen. Den ideella kulturen är en viktig del av kulturlivet. Det kan till exempel vara olika kultur- och arrangörsföreningar, studieförbund, hembygds- och bygdegårdsrörelserna eller mer lösa nätverk. Inom det civila samhället finns också intresseorganisationer som representerar nationella minoriteter och kulturskapare.

DET PROFESSIONELLA KULTURLIVET

Det professionella kulturlivet omfattar kulturorganisationer med offentlig huvudman, det fria kulturlivet och professionella kulturskapare oavsett anställnings- eller sysselsättningsform.

FLERNIVÅSTYRNING

Kultursamverkansmodellen är ett exempel på flernivåstyrning, det vill säga att nationella, regionala och kommunala mål, finansiering och styrsystem samspelar.

INTRESSEENTER

Intressenter är personer, organisationer eller funktioner som påverkas av en utmaning eller insats och kan eller vill påverka utvecklingen. Kulturplanens intressenter är det professionella kulturlivet, det civila samhället och folkbildningen, Kronobergs kommuner och grannregioner, utbildningssystemets olika nivåer, nationella myndigheter samt invånare och besökare.

KONST OCH KULTUR

Konst och kultur är breda begrepp som kan tolkas på många sätt. Kulturpolitiken utgår ofta från ett kulturbegrepp som omfattar konstnärligt skapande inom olika konstarter, det vill säga ett humanistiskt perspektiv på kulturen. Det finns också ett bredare samhällsvetenskapligt perspektiv som utgår från kultur som mänsklig aktivitet och socialt överförda levnadsmönster, till exempel normer och traditioner. Kulturplanen utgår från en bred kulturdefinition som inkluderar kultursamverkansmodellens sju områden men också nya kulturformer, det civila samhället och folkbildningen.

KONSTNÄRLIG OCH KULTURELL INFRASTRUKTUR

Konstnärlig och kulturell infrastruktur handlar om de olika system som tillsammans möjliggör både konstnärlig produktion och förnyelse; att kultur kan skapas och utvecklas, och kulturell välfärd; att människor kan ta del av konstnärliga upplevelser och själva ges möjlighet att uttrycka sig konstnärligt. Ibland förekommer begreppet ”kulturens ekosystem”. Det synliggör det komplexa samspelet mellan olika intressenter som gör att konst och kultur kan skapas och att människor kan ta del av den. I kulturplanens nulägesanalys beskrivs Kronobergs konstnärliga och kulturella infrastruktur.

KULTURELL MÅNGFALD

Kulturell mångfald innebär många olika kulturyttringar och konstnärliga uttryck. Begreppet har sin bakgrund i Unescos konvention om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar från 2005, som ratificerades av Sverige 2006.

KULTURELL VÄLFÄRD

Kulturell välfärd är varje enskild människas rätt att ta del av konstnärliga upplevelser och själv ges möjlighet att uttrycka sig konstnärligt. Enligt regeringsformens första kapitel ska den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten. Den enskildes rätt till kulturell välfärd är därmed grundlagsskyddad.

KULTURSAMVERKANSMODELLEN

Kultursamverkansmodellen är en nationell kulturpolitisk reform som infördes 2011 för att skapa ökat utrymme för regionala prioriteringar och variationer. Samtliga regioner, utom Stockholm, är sedan 2013 med i kultursamverkansmodellen. Kronobergs län ingår sedan 2012. Åtagandet innebär bland annat ett regionalt mandat att fördela statsbidrag till regional kulturverksamhet samt en skyldighet att ta fram, genomföra och följa upp en flerårig regional kulturplan enligt särskilda kriterier som regleras i en statlig förordning (se bilaga).

PROFESSIONELL KULTURSKAPARE

Professionell kulturskapare är ett samlingsbegrepp för yrkesverksamma konstnärer och kulturskapare inom alla konstområden, som till exempel författare, regissörer, koreografer, bildkonstnärer, dansare, kompositörer, musiker, fotografer eller skådespelare. De kan vara fritt verksamma som frilansare eller företagare, anställda inom kulturorganisationer eller kombinera dessa former. Definitionen av vem som är en yrkesverksam professionell kulturskapare kan variera mellan intresseorganisationer inom olika konstområden. Begreppet konstnärspolitik används ibland för att beskriva den del av kulturpolitiken som specifikt hanterar villkoren för professionella kulturskapare.

REGIONSAMVERKAN SYDSVERIGE

Regionsamverkan Sydsverige är ett samarbetsorgan för de sex sydligaste regionerna i Sverige; Blekinge, Halland, Jönköping, Kalmar, Kronoberg och Skåne. Regionerna samarbetar inom kultur, regional utveckling samt infrastruktur och kollektivtrafik. Målet är att skapa en hållbar utveckling i Sydsverige, till förmån för hela landet och med utgångspunkt i invånarnas bästa.

ETT HÅLLBART OCH INKLUDERANDE KULTURLIV MED BREDD OCH SPETS

REGION KRONOBERGS KULTURPOLITISKA UTGÅNGSPUNKTER

Konsten och kulturen är större än politiken. Kultur-, konst-, och konstnärspolitik handlar om den nationella, regionala och kommunala nivåns gemensamma ansvar: att värna kulturens egenvärde och kulturell mångfald samt att säkerställa konstnärlig frihet och alla människors rätt till kulturell välfärd.

KULTUR OCH DEMOKRATI

Ett levande och oberoende konst- och kulturliv med utgångspunkt i konstnärlig frihet, yttrandefrihet och varje människas individuella rätt till kulturell välfärd och fri åsiktsbildning är centrala delar i ett demokratiskt samhälle.

I SVERIGE ÄR KULTUR GRUNDLAGSSKYDDAT

Yttrandefrihetsgrundlagen säkrar ett fritt meningsutbyte och ett fritt konstnärligt skapande. Regeringsformen slår fast att det offentliga ska värna den enskildes kulturella välfärd. Även FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna med konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter samt Unescos konvention om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar ger ett starkt skydd. Sedan 1 januari 2020 är barnkonventionen, med särskilt fokus på barns rätt till kulturell och konstnärlig verksamhet, svensk lag.

KONSTNÄRLIG FRIHET OCH ARMLÄNGDS AVSTÅND

Om kulturen ska kunna verka som en dynamisk, utmanande och obunden kraft behöver den fritt kunna spegla och utforska frågor om människans existens, historia och samtid. Det kan innebära samhällskritik och perspektiv som kan provocera. Konstnärlig frihet är en utgångspunkt inom svensk kulturpolitik, där det råder samstämmighet kring att konst och kultur ska värderas utifrån konstnärliga kvaliteter och stå fri från politiska beslut om konstnärligt innehåll. Som ett organisatoriskt skydd används den så

kallade principen om armlängds avstånd och i den museilag som trädde i kraft 2017 har principen lagstadgats.

HUR FRI ÄR KONSTEN?

Trots att det råder konsensus kring kulturpolitikens utgångspunkter så sker styrning med negativ inverkan på den konstnärliga friheten på såväl nationell som regional och kommunal nivå. Enligt en rapport från Myndigheten för kulturanalys så är principen om armlängds avstånd inte möjlig att tillämpa fullt ut på regional eller kommunal nivå där styrstrukturerna saknar organisatoriskt skydd mot politiskt inflytande över konstnärligt innehåll. På dessa nivåer sker enligt myndigheten också en målstyrning som riskerar att påverka den konstnärliga friheten negativt. Det kan handla om att kulturen förväntas bidra till regionala utvecklingsmål som attraktivitet, folkhälsa, ekonomisk tillväxt eller hållbar utveckling. Myndigheten rekommenderar regioner och kommuner att tydliggöra sin hållning i frågor om konstnärlig frihet samt att använda sig av externa sakkunniga i bedömningsprocesser, se över möjligheter vad gäller ickepolitisk representation i kulturinstitutioners styrelser samt att avstå uppdrag och målstyrning som rör kulturens samhällseffekter.¹

REGION KRONOBERGS HÅLLNING

I Region Kronoberg innebär principen om armlängds avstånd att den politiska nivån beslutar om ramar på övergripande nivå, i form av mål och villkor, samt fördelar resurser för att uppnå dem. Konstnärliga bedömningar överläts till

¹ Så fri är konsten. Den kulturpolitiska styrningens påverkan på den konstnärliga friheten. Myndigheten för kulturanalys, rapport 2021:1

Scensommar Kronoberg vid Kronobergs slottsruin, foto Växjö kommun

professionen; det vill säga sakkunniga ämnesexperter, konstnärliga ledare eller personer med konstnärlig kompetens. Mot bakgrund av rekommendationerna från Myndigheten för kulturanalys finns anledning att se över den regionala tillämpningen för att minska risken för negativa effekter vad gäller konstnärlig frihet.

Region Kronoberg konstaterar att det kulturpolitiska ansvaret innehåller målkonflikter. Kulturen ska stå fri och oberoende, men samtidigt ska alla kunna delta i kulturlivet och kulturen ska prägla samhällsutvecklingen. Att förverkliga de nationella kulturpolitiska målen som beskrivs på nästa sida är en balansakt. Den kräver en stadig grund i kulturpolitiska värden som konstnärlig frihet och kulturens egenvärde; det vill säga kraften i det enskilda konstnärliga uttrycket och varje människas kulturella upplevelse. Samtidigt behöver också andra kulturpolitiska värden säkerställas, som kulturell mångfald eller breddat deltagande i kulturlivet. Om alla de tre nationella kulturpolitiska målen – självständighetsmålet, delaktighetsmålet och samhällsmålet – ska kunna uppnås behövs viss målstyrning. Dessutom kan kulturpoli-

tiken då och då behöva lyfta fram kulturens potential för måluppfyllelse inom andra politikområden.² Konst och kultur kan generera samhällsnytta och värden som hållbar utveckling, attraktivitet, social sammanhållning, god hälsa eller ekonomisk tillväxt, men ur ett kulturpolitiskt perspektiv ligger huvuduppgiften och styrkan i första hand i egenvärdet.

KULTURPOLITISKA MÅL

Den svenska kulturpolitiken bygger på ett delat ansvar för kulturen. Den nationella, regionala och kommunala kulturpolitiken skapar tillsammans förutsättningar för både konstnärlig produktion, kulturell mångfald och kulturell välfärd i hela landet. De nationella kulturpolitiska målen styr den statliga kulturpolitiken men ska också fungera vägledande för regioner och kommuner.

² Kulturens potential för att uppfylla mål inom andra områden beskrivs samlat under rubriken Kultur som utvecklingskraft i sambället? (sida 72)

NATIONELLA MÅL

De nationella kulturpolitiska målen beslutades av riksdagen 2009 och utgörs av tre övergripande mål:

- Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund (självständighetsmålet)
- Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet (delaktighetsmålet)
- Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling (samhällsmålet)

För att uppnå dem finns också ett antal främjandemål som innebär att den nationella kulturpolitiken ska:

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor,
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,

- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan,

- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

REGIONALA MÅL

Region Kronoberg vill vara en aktiv regional part i genomförandet av de nationella kulturpolitiska målen. Kulturplanen är ett viktigt verktyg. Den regionala kulturpolitiska visionen är att Kronoberg ska erbjuda ett hållbart och inkluderande kulturliv med bredd och spets.³ Visionen är långsiktig och en del i Region Kronobergs övergripande vision om ett gott liv i ett livskraftigt Kronoberg. Under kulturplaneperioden bryts visionen ner i tre delmål som också beskrivs i nästa kapitel:

- Kronobergs konstnärliga och kulturella infrastruktur ska vara hållbar utifrån regionala förutsättningar
- Alla kronobergare ska ha rätt till kulturell välfärd
- Barn, unga och unga vuxna i Kronoberg ska ha rätt till kulturell välfärd på lika villkor

³ I kapitlet Kronobergs konstnärliga och kulturella infrastruktur (sida 42-63) finns också regional kulturpolitisk ambition för respektive område

DET HÄR VILL REGION KRONOBERG UTVECKLA!

Kronobergs kulturliv har många styrkor, men det finns också områden som behöver utvecklas. Mot bakgrund av dialogerna inför ny kulturplan, den uppdaterade nulägesanalysen och det fortsatt osäkra läget för kultursektorn som kräver stor flexibilitet prioriterar Region Kronoberg tre breda utvecklingsområden med nio insatsområden 2022–2024. Genom dem vill Region Kronoberg, i samverkan med kulturplanens intressenter, fortsätta utveckla den regionala kulturen och samtidigt möta de utmaningar som kulturlivet i Kronoberg står inför.

VAD SKA HÄNDA 2022–2024?

Kulturplanen är en flerårig strategi. De mål och insatsområden som beskrivs här omfattar hela den regionala kulturverksamheten och förverkligas inom ordinarie uppdrag och genom särskilda utvecklingsinsatser. För de insatsområden där Region Kronoberg tar en mer drivande roll formuleras handlingsplaner som kulturnämnden följer upp kontinuerligt.⁴

Att skilja på ”vad:et” och ”hur:et” är en viktig del i att främja principen om armlängds avstånd. I det här kapitlet står den

regionala kulturpolitikens viljeinriktning i centrum, det vill säga vad som ska uppnås. Med erfarenhet från tidigare kulturplaneprocesser vet vi att framgångsrikt utvecklingsarbete kräver flexibla arbetssätt. I en sektor som drabbats hårt av coronapandemins konsekvenser är det särskilt viktigt. Nuläget kräver också balans mellan förändringsarbete och återstart. Den breda politiska viljeinriktningen som beskrivs här ligger fast under kulturplaneperioden, men konkreta insatser och hur de ska genomföras för att nå målen formuleras i dialog mellan berörda intressenter i den fortsatta processen.

⁴ Läs mer om det här i nästa kapitel Från nuläge till målläge: så går det till (sida 30)

KRONOBERGS KONSTNÄRLIGA OCH KULTURELLA INFRASTRUKTUR SKA VARA HÅLLBAR UTIFRÅN REGIONALA FÖRUTSÄTTNINGAR

Ur Kulturparken Smålands glassamling, foto Jörgen Ludwigsson

UTVECKLINGSSOMRÅDE: EN HÅLLBAR KONSTNÄRLIG OCH KULTURELL INFRASTRUKTUR

Kulturplanens nulägesanalys visar att det finns faktorer som gör kulturens strukturer sårbara i Kronoberg. Det handlar bland annat om pandemins konsekvenser, kulturens frihet, oberoende och handlingsutrymme samt villkoren för professionella kulturskapare. Insatserna inom det här utvecklingsområdet syftar till att möta detta på regional nivå.

Genom det regionala målet tar Region Kronoberg också ansvar för nationella kulturpolitiska mål om att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund samt att kvalitet och konstnärlig förnyelse ska främjas. För att nå målet för det här utvecklingsområdet kommer Region Kronoberg att samverka med berörda intressenter kring insatsområdena nedan.

INSATSOMRÅDE: KULTURPOLITISK SAMVERKAN PÅ ALLA NIVÅER

Förmågan att samverka har stor betydelse för möjligheterna till konstnärlig produktion och kulturell välfärd samt kulturlivets återstart och framtid. Region Kronoberg aktiverar insatsområdet tillsammans med berörda intressenter genom att:

- verka för en balanserad och tydlig ansvarsfördelning mellan kulturpolitikens kommunala, regionala och nationella nivå,
- samverka med länets kommuner kring kulturpolitiska strategier,
- driva nationellt påverkansarbete för att utveckla dialog och samverkan och ta tillvara kultursamverkansmodellens potential som verktyg för flernivåstyrning.

Insatsområdet genomförs inom Region Kronobergs årscykel för dialog och samverkan med kommunerna och den nationella nivån.

INSATSOMRÅDE: ETT ENAT SYDSVERIGE SKAPAR ETT STARKT KULTURSVERIGE

I ett glest län som Kronoberg är interregional samverkan en förutsättning för en hållbar konstnärlig och kulturell infrastruktur. Inom Regionsamverkan Sydsverige verkar de sex regionerna gemensamt för att bidra till en hållbar utveckling i Sydsverige, till förmån för hela landet och med utgångspunkt i invånarnas bästa. Region Kronoberg aktiverar insatsområdet tillsammans med berörda intressenter genom att:

- stärka interregional samverkan inom Regionsamverkan Sydsverige, vad gäller kulturpolitik, förvaltning och utveckling,
- utveckla den konstnärliga och kulturella infrastrukturen i Sydsverige,
- verka för partnerskap med relevanta myndigheter och organisationer på nationell nivå.

Insatsområdet genomförs inom Regionsamverkan Sydsveriges årliga handlingsplan och konkreta uppdragsbeskrivningar till operativa grupper inom olika konstområden samt överenskommelser med nationella myndigheter.

INSATSOMRÅDE: KULTURELL MÅNGFALD OCH KONSTNÄRLIG FRIHET

Det är kulturpolitiskt angeläget att det finns förutsättningar för både grundläggande konstnärlig produktion och förnyelse inom en mångfald av kulturyttringar i alla delar av landet, även efter pandemin. Kulturpolitikens olika nivåer behöver också utveckla system för att garantera konstnärlig frihet och yttrandefrihet. Region Kronoberg aktiverar insatsområdet tillsammans med berörda intressenter genom att:

- främja kulturens återstart och utveckling efter pandemin med utgångspunkt i konstområdenas olika förutsättningar,
- se över tillämpningen av principen om armlängds avstånd mot bakgrund av Myndigheten för kulturanalys rekommendationer för att minska risken för negativa effekter vad gäller konstnärlig frihet,
- stärka professionella kulturskapares villkor och möjligheter att bo och verka i Kronoberg samt främja konstnärlig återväxt och unga konstnärskap,
- främja utveckling av konstnärlig residensverksamhet inom olika konstområden,
- samverka med näringslivsutvecklande funktioner och det företagsfrämjande systemet kring professionella kulturskapares företagande och de kulturella och kreativa näringarna.

Insatsområdet genomförs inom den regionala kulturverksamhetens ordinarie uppdrag och genom utvecklingsinsatser.

INSATSOMRÅDE: KULTUR I HELA KRONOBERG

För att möta välfärdens utmaningar med robusta strukturer behöver gemensamma resurser nyttjas på ett hållbart sätt. Region Kronoberg aktiverar insatsområdet tillsammans med berörda intressenter genom att:

- verka för en kulturell mångfald med format för både stad och land,
- främja samverkan mellan kommunerna, det professionella kulturlivet, det civila samhället och folkbildningen,
- skapa förutsättningar för nya initiativ och arenor och arrangörskap i nya former,
- främja fortsatt digital distribution av kultur samt digital verksamhetsutveckling,
- lyfta kulturpolitiska mål i den regionala kollektivtrafikplaneringen.

Insatsområdet genomförs inom Region Kronobergs årscykel för dialog och samverkan med kommunerna, den regionala kulturverksamhetens ordinarie uppdrag och genom utvecklingsinsatser.

Musica Vitae på Nobelfesten 2017, foto Alexander Mahmoud

ALLA KRONOBERGARE SKA HA RÄTT TILL KULTURELL VÄLFÄRD

Ur föreställningen Lust, foto Sara Galbiati

UTVECKLINGSOMRÅDE: BREDDAT DELTAGANDE I KULTURLIVET

Alla kronobergare har rätt till kulturell välfärd, men nulägesanalysen visar att inte alla nyttjar, eller vill nyttja, denna rätt. Det här är ett komplext område som påverkas av många faktorer. Kulturpolitiken kan inte ensam lösa utmaningen, men kan ta ansvar för att skapa goda förutsättningar för breddat deltagande i kulturlivet, det vill säga att fler invånare och nya målgrupper deltar.

Genom det regionala målet tar Region Kronoberg också ansvar för nationella kulturpolitiska mål om allas möjlighet att delta i kulturlivet och att kulturpolitiken ska främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och att utveckla sina skapande förmågor. För att nå målet kommer Region Kronoberg att samverka med berörda intressenter kring insatsområdena nedan.

INSATSOMRÅDE: ETT BRETT OCH VARIERAT KULTURUTBUD

Invånare och besökare i Kronoberg ska på lika villkor kunna ta del av konstnärliga upplevelser och själv ges möjlighet att uttrycka sig konstnärligt oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, etnicitet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Region Kronoberg aktiverar insatsområdet tillsammans med berörda intressenter genom att:

- säkerställa en mångfald av kulturyttringar,
- synliggöra det regionala kulturutbudet för nya målgrupper,
- främja kunskaps- och metodutveckling som bidrar till breddat deltagande i kulturlivet,
- verka för de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur och sitt språk.

Insatsområdet genomförs inom den regionala kulturverksamhetens ordinarie uppdrag och genom utvecklingsinsatser.

INSATSOMRÅDE: DET CIVILA SAMHÄLLET OCH FOLKBILDNINGEN

Det civila samhället och folkbildningen med folkhögskolor och studieförbund spelar en viktig roll i den regionala kulturella infrastrukturen, inte minst vad gäller breddat deltagande i kulturlivet och mötet mellan ideell och professionell kultur. Region Kronoberg aktiverar insatsområdet tillsammans med berörda intressenter genom att:

- främja och synliggöra det civila samhällets regionala strukturer,
- stärka samverkan mellan det civila samhället, folkbildningen och den övriga regionala kulturverksamheten,
- stärka det civila samhällets funktion som resurs och röstbärare inom det regionala utvecklingsarbetet,
- samverka kring insatser som motverkar digitalt utanförskap.

Insatsområdet genomförs inom den regionala kulturverksamhetens ordinarie uppdrag och genom utvecklingsinsatser.

INSATSOMRÅDE: KULTUR I VARDAGEN

Ett sätt att verka för breddat deltagande i kulturlivet är att möjliggöra kultur i vardagen för invånare som inte aktivt söker det. Region Kronoberg aktiverar insatsområdet tillsammans med berörda intressenter genom att:

- främja kultur på okonventionella platser samt nya samverkansformer och arrangörer,
- utveckla arbetet med offentlig konstnärlig gestaltning, både i Region Kronobergs egna lokaler och genom samverkan kring offentlig gestaltning på kommunal nivå,
- tillgängliggöra kultur i vård- och omsorgsmiljöer.

Insatsområdet genomförs inom den regionala kulturverksamhetens ordinarie uppdrag och genom utvecklingsinsatser.

BARN, UNGA OCH UNGA VUXNA I KRONOBERG SKA HA RÄTT TILL KULTURELL VÄLFÄRD PÅ LIKA VILLKOR

Filmskapande inom KulturCrew, foto Filmregion Sydost

UTVECKLINGSOMRÅDE: LIKVÄRDIG KULTURELL VÄLFÄRD FÖR BARN OCH UNGA

Barn och unga är en särskilt prioriterad målgrupp för kulturpolitikens alla nivåer. Den 1 januari 2020 blev barnkonventionen, FN:s konvention om barnets rättigheter, svensk lag.⁵ Det innebär att barns och ungas rätt till kulturell välfärd har fått en specifik lagstiftning.

Kulturplanens nulägesanalys visar samtidigt att barn och unga idag inte tar del av kulturell välfärd på lika villkor i Kronoberg. Precis som inom det tidigare utvecklingsområdet kan kulturpolitiken inte ensam lösa de komplexa utmaningarna kring likvärdighet. Det behöver ske i flernivåsamverkan, där kommunerna är viktiga intressenter, och i nära samarbete med andra områden, till exempel kopplat till skolans kulturuppdrag.

Genom det regionala målet tar Region Kronoberg också ansvar för nationella kulturpolitiska mål om att särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur. För att nå målet kommer Region Kronoberg att samverka med berörda intressenter kring insatsområdena nedan.

INSATSOMRÅDE: KULTURELL MÅNGFALD FÖR BARN OCH UNGA

En del i implementeringen av barnkonventionen är att respektera och främja barnets rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet och uppmuntra tillhållandet av lämpliga och lika möjligheter till kulturell och konstnärlig verksamhet.⁶ För att göra det behöver det offentliga säkra barns och ungas möjligheter att på lika villkor möta en mångfald av kulturyttringar. Insatsområdet bidrar också till skolans kulturuppdrag och goda arbetsvillkor för professionella kulturskapare. Region Kronoberg aktiverar insatsområdet tillsammans med berörda intressenter genom att:

- samverka med kulturplanens intressenter kring implementering av barnkonventionen,
- verka för att intressenter med regionala uppdrag erbjuder ett kvalitativt och varierat utbud för barn, unga och unga vuxna som är anpassat för olika arenor som skola, fritidshem och den fria tiden,

- främja konst- och kulturpedagogisk kompetens och samordning av utbud och insatser riktade till barn och unga,
- samverka med kommunerna kring strategier, organisering, samordning och stödsystem,
- utveckla samverkan med andra regionala utvecklingsinsatser som Barnens bästa gäller! i Kronoberg och Mot nya höjder.

Insatsområdet genomförs inom den regionala kulturverksamhetens ordinarie uppdrag och genom utvecklingsinsatser.

INSATSOMRÅDE: BARNS OCH UNGAS EGNA KULTURELLA UTTRYCK OCH DELAKTIGHET

Det finns behov av att utveckla kunskap och flexibilitet i de kulturpolitiska strukturerna på olika nivåer för att främja barns och ungas egna kulturella uttryck och delaktighet. Region Kronoberg aktiverar insatsområdet tillsammans med berörda intressenter genom att:

- öka kunskapen om barns och ungas kulturvanor och livsvillkor,
- utveckla befintliga regionala stödsystem så att de i högre utsträckning främjar ungas engagemang och delaktighet,
- utveckla samverkan med kommunerna kring kulturskolan,
- stärka samverkan med kulturplanens intressenter kring barns och ungas möjligheter till kulturell välfärd under den fria tiden.

Insatsområdet genomförs inom den regionala kulturverksamhetens ordinarie uppdrag och genom utvecklingsinsatser.

⁵ Kulturplanen har barnrättsprövats i enlighet med Region Kronobergs riktlinjer

⁶ Artikel 31

Foto Linda Himself

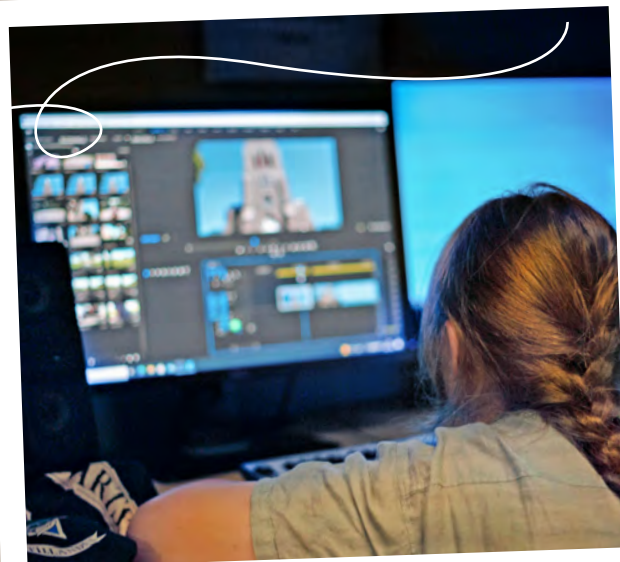

Foto Sandra Penzo

Foto Peter Carlqvist

Foto Lina Alriksson

Foto Petra Lindholm

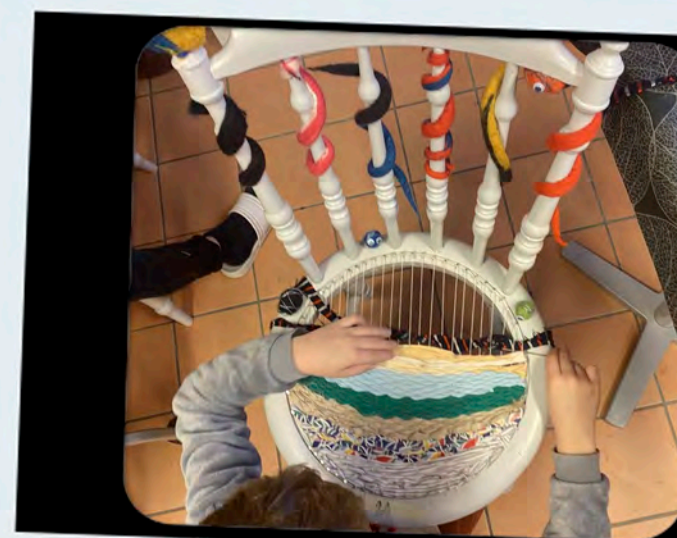

Foto Elin Persson

Foto Isabella Stansert

Foto Jan Carleklev

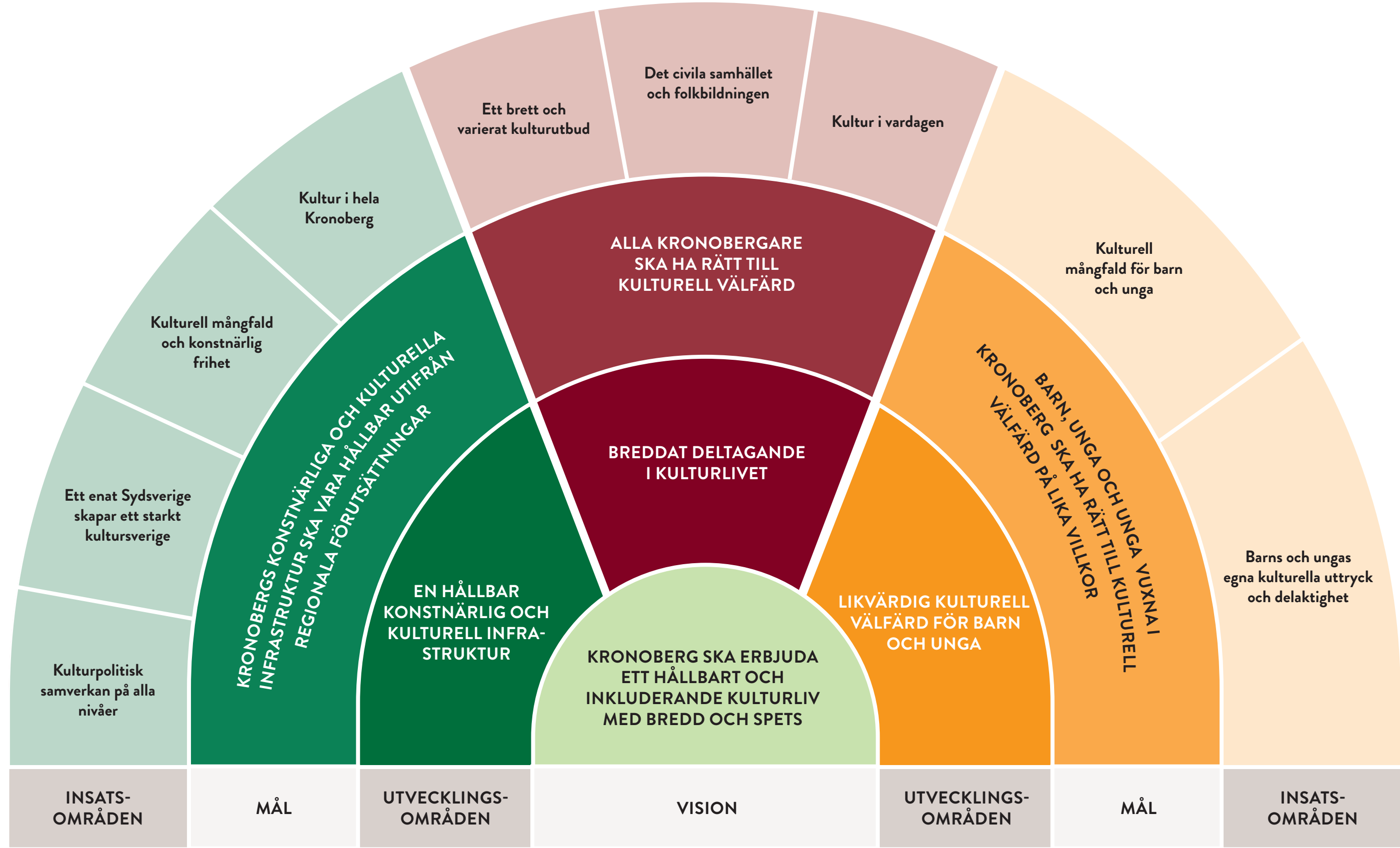

Foto Petra Lindholm

Foto Elin Persson

DET HÄR VILL REGION KRONOBERG UTVECKLA!

FRÅN NULÄGE TILL MÅLLÄGE: SÅ GÅR DET TILL

Regionalt utvecklingsarbete är komplext och bygger på delaktighet från många intressenter inom olika områden. Region Kronoberg har utvecklat en ”grön tråd”, en arbetsmetod för att det regionala utvecklingsarbetet ska vara hållbart. Den används för att genomföra målen i både Kulturplan Kronoberg 2022–2024 och den regionala utvecklingsstrategin Gröna Kronoberg 2025. Metoden bygger på ett utmaningsdrivet arbetssätt och innehåller flera konkreta verktyg.⁷ Kulturplanen har hållbarhets- och barnrättssäkrats.

STYRNING OCH UPPFÖLJNING

Region Kronobergs kulturnämnd ansvarar för att genomföra och följa upp målen i den regionala kulturplanen och förfogar över personella, ekonomiska och organisatoriska resurser för att göra det. Den som vill följa kulturnämndens arbete kan ta del av kallelser med beslutsunderlag samt protokoll via Region Kronobergs webbplats.

INTERN OCH EXTERN REGIONAL KULTURVERKSAMHET

Region Kronobergs kulturstab leder och samordnar arbetet med kultursamverkansmodellen och den regionala kulturplanen. Staben organiseras inom den regionala utvecklingsavdelningen och enheten för hållbar tillväxt, tillsammans med konsthandläggare och verksamheten Bild och Form Kronoberg. Förvaltningsmodellen innebär att den regionala kulturverksamheten i övrigt är externt organiserad. Huvuddelen utgörs av bolag som Region Kronoberg äger tillsammans med andra regioner och kommuner. Övriga delar utgörs av intressenter inom det civila samhället eller andra regionala och kommunala förvaltningar.

Det här innebär att en stor del av kulturplanens genomförande sker utanför den regionala kulturförvaltningen, inom ordinarie uppdrag hos en rad olika intressenter. De kan ha olika organisationsformer och förutsättningar samt andra huvudmän och styrdokument att förhålla sig till. Kulturplanens genomförande sker alltså i en komplex struktur som ställer krav på kulturnämndens styrmodeller, samtidigt som principen om armlängds avstånd behöver vara vägledande.

⁷ Mer information om den gröna tråden med tips på hur den kan användas finns på webbplatsen för Gröna Kronoberg 2025: www.regionkronoberg.se/gronakronoberg/arbetsmetod

VAD ÄR ETT REGIONALT UPPDRAG?

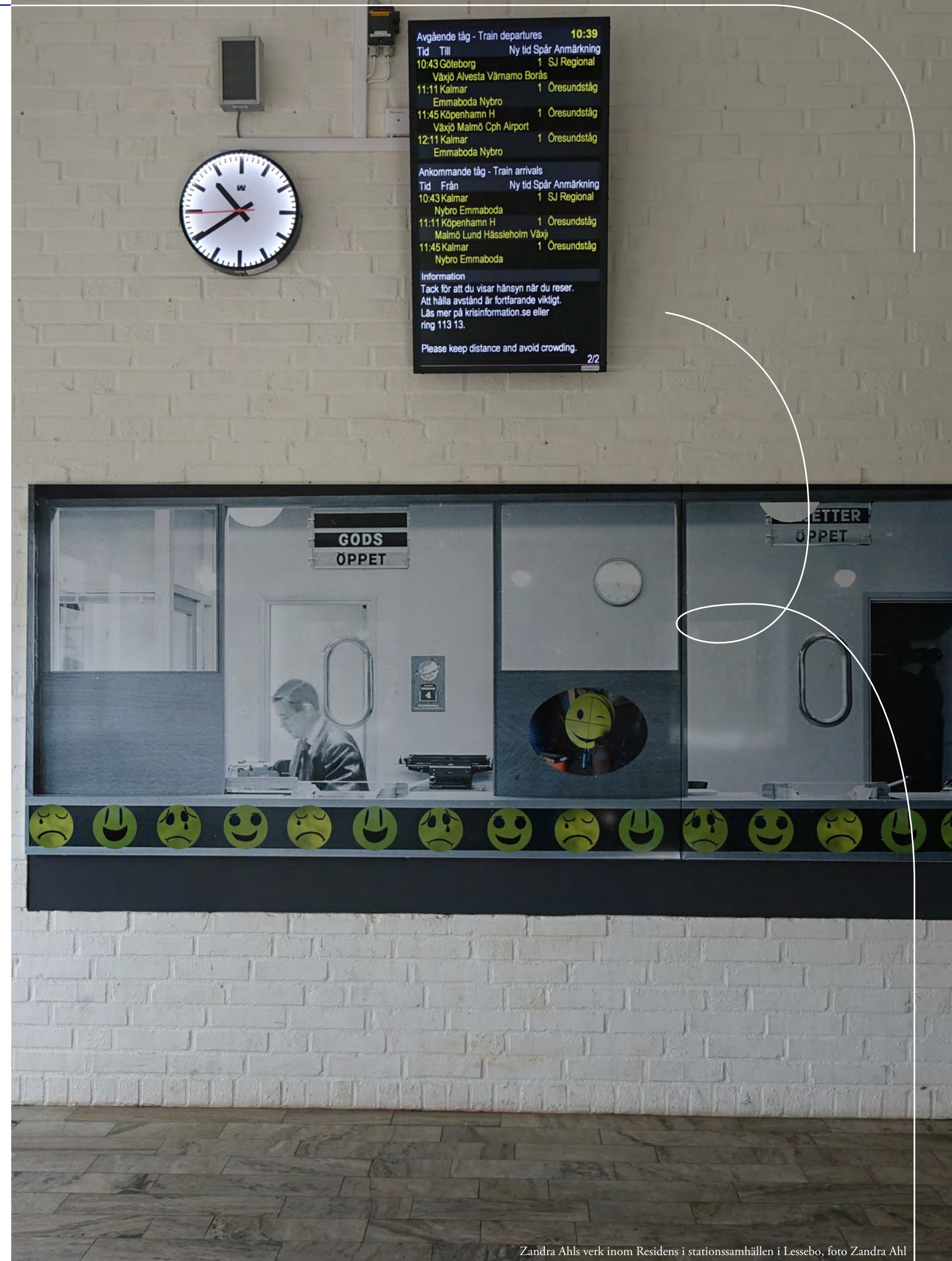
Region Kronobergs viktigaste strategi för att nå målen i kulturplanen är att garantera en stabil regional infrastruktur för kultur. Därför investerar kulturnämnden regionala driftsanslag och statsbidrag i de konst- och kulturområden som kulturplanen och kultursamverkansmodellens förordning (2010:2012) omfattar. Regionala kulturpolitiska uppdrag är långsiktiga, omfattar hela länets geografi och kommer Kronobergs invånare och besökare till del. Samverkan på olika nivåer ingår ofta; interregionalt, nationellt och internationellt. Ett regionalt uppdrag kan innebära:

- konstnärlig produktion och publik verksamhet,
- att bevara, vårda och levandegöra länets kulturarv och verka för att det brukas av en bred allmänhet,
- främjande eller utvecklande insatser, det vill säga att utgöra en resurs för andra, till exempel det fria kulturlivet, professionella kulturskapare eller det civila samhället.

Mål och villkor för regionala uppdrag formuleras på övergripande nivå och kan se olika ut beroende på hur en verksamhet är organiserad.⁸ För kulturverksamhet som drivs i bolagsform finns ägardirektiv. Uppdrag till intressenter inom det civila samhället beskrivs i ömsesidiga överenskommelser. För kulturverksamhet som är organiserad inom intern förvaltning finns uppdragsbeskrivningar eller planer. Vissa verksamheter, till exempel studieförbund och ungdomsorganisationer, har särskilda bidragssystem. Utgångspunkt för alla regionala uppdrag är kulturplanen och kulturnämndens årliga grundvillkor. Uppdragen finansieras av regionala driftsanslag från Region Kronobergs kulturnämnd och medfinansieras ofta av andra regioner och kommuner.

⁸ Alla beslutade uppdrag finns tillgängliga via Region Kronobergs webbplats

⁹ Se sida 36 för kulturnämndens budget 2021

Nulägesanalysens kapitel ”Kronobergs konstnärliga och kulturella infrastruktur” beskriver alla regionala uppdrag och intressenternas förutsättningar inom de områden som det regionala kulturuppdraget omfattar. Förändringar av uppdrag kan ske under kulturplaneperioden och nya uppdrag och intressenter kan tillkomma.

STATSBIDRAG TILL REGIONAL KULTURVERKSAMHET

Vissa intressenter med regionala uppdrag ingår i den nationella kultursamverkansmodellen. Till dem fördelar Region Kronobergs kulturnämnd statsbidrag i enlighet med kultursamverkansmodellens förordning och Kulturrådets årliga villkorsbeslut. Regionerna har mandatet att besluta om hur statsbidraget ska fördelas, men storleken på statsbidraget beslutas av Kulturrådets styrelse. Region Kronoberg för kontinuerligt dialog med Kulturrådet vad gäller samspillet mellan regional och nationell finansiering. Till grund för Kulturrådets beslut om statsbidrag ligger regionernas kulturplaner och en årlig framställan som beskriver regionala ekonomiska förutsättningar och hur regionen avser fördela statsbidraget. Det är de nationella kulturpolitiska målen och den statliga förordningen som är styrande för de prioriteringar som Kulturrådet gör, tillsammans med vissa prioriteringsgrunder som beslutas i Kulturrådets styrelse.

REGIONALA UTVECKLINGSINSATSER

Målen i kulturplanen genomförs också genom olika utvecklingsinsatser, både inom den regionala kulturförvaltningen och den externa regionala kulturverksamheten. Kulturnämnden förfogar över strategiska regionala utvecklingsmedel för att initiera och driva förändringsarbete. De används i huvudsak för att medfinansiera större, strukturförändrande utvecklingsinsatser, ofta i interregional samverkan inom Regionsamverkan Sydsverige. Kulturnämnden har stipendier och subventionssystem riktade till särskilda målgrupper, som professionella kulturskapare eller barn och unga.

Region Kronoberg förfogar även över medel till regionalt tillväxtarbete, stöd till företagsutveckling, forsknings- och utvecklingsinsatser samt EU-finansiering och kan stödja intressenter med information och kunskapshöjande insatser kring finansieringsmöjligheter på olika nivåer.

HUR FÖLJS MÅLEN UPP?

Kulturplanens mål följs upp kvalitativt och kvantitativt varje år. Det sker genom kulturnämndens uppföljning av den samlade regionala kulturverksamheten. I uppföljningen ingår:

- intern verksamhetsuppföljning av kulturnämndens årliga verksamhetsplan och handlingsplaner samt uppdrag och mätetal i regionfullmäktiges budget,¹⁰
- extern verksamhetsuppföljning av regionala uppdrag och kulturnämndens grundvillkor,
- extern verksamhetsuppföljning inom kultursamverkansmodellen i enlighet med Kulturrådets villkorsbeslut och riktlinjer.

Utöver kulturnämndens uppföljning och uppföljningen inom kultursamverkansmodellen så ingår kulturplanen i lärandecykeln för Gröna Kronoberg 2025 med årlig insatsrapport och återrapportering till näringsdepartementet.

FÖRÄNDRINGSARBETE SOM GÖR SKILLNAD

Kulturplan Kronoberg 2022–2024 är den fjärde regionala kulturplanen. Mycket förändringsarbete har genomförts tillsammans med kulturplanens intressenter sedan den första kulturplanen 2012. Det har gjort skillnad för invånare och intressenter i Kronoberg och bidragit till konstnärlig utveckling i länet. Här lyfts några exempel på vad en regional kulturplan konkret kan leda till.

STARKARE KULTURPOLITISK SAMVERKAN

Den kulturpolitiska organisationen har stärkts, internt inom Region Kronoberg och externt inom Region-samverkan Sydsverige och de kommunala nätverk som Region Kronoberg samordnar. När kulturpolitisk samverkan stärks på kommunal, regional, interregional och nationell nivå blir det mer kultur för fler och gemensamma resurser nyttjas mer effektivt. Möjligheterna till gemensam kompetensutveckling och interkommunal samverkan blir också bättre när det offentliga arbetar över geografiska gränser. Många av de sydsvenska kommunerna samverkar redan funktionellt med andra kommuner som ibland finns på andra sidan länsgränsen.

EKONOMISK UTVECKLING

Den regionala kulturbudgeten har utökats kontinuerligt och flera kultursatsningar har genomförts. Det har även bidragit till mer statsbidrag till Kronoberg eftersom den nationella nivån har valt att medfinansiera flera av dem.

KONSTNÄRLIG UTVECKLING

Flera konstområden har fått en starkare regional och interregional infrastruktur, vilket har möjliggjort både konstnärlig utveckling och kulturell mångfald i länet.

Kronobergarna och länets besökare har fått tillgång till ett större utbud inom professionell danskonst och bild- och formkonst. Här finns också satsningar på Kronobergs kulturarv med det småländska glaset, migrationshistoria och Sagobygdens utveckling.

En stor del av den konstnärliga utvecklingen sker i en sydsvensk geografi. Där verkar de sex regionerna gemensamt för att överbrygga administrativa gränser och bidra till ett starkt kultursverige. När Sydsverige samverkar förbättras förutsättningarna för både konstnärlig produktion och förnyelse och invånarnas kulturella välfärd i ett glest befolkat län som Kronoberg. Ett konkret exempel är kulturorganisationer som blir starkare tillsammans eftersom alla inte behöver bygga upp egna strukturer. Resurserna kan användas mer effektivt och samtidigt möjliggöra insatser som ingen region hade kunnat genomföra på egen hand. Till exempel kan barn och unga i Sydsverige ta del av samproduktionen Djurens karneval. Det är danskonst som inte hade varit möjlig för en institution att producera ensam och där samverkan i Sydsverige stärker konstområdets strukturer och utveckling, även ur ett nationellt och internationellt perspektiv. Ett annat konkret exempel är Bästa Biennalen, en konstbiennal för barn och unga. Där erbjuds utställningar, verkstäder och andra evenemang hos 75 olika arrangörer i de sex regionerna i anslutning till höstlovet. Det bidrar till att stärka samverkan kring konstpedagogik för barn och unga, ett område som Kronoberg arbetat för att utveckla sedan den första kulturplanen.

BÄTTRE VILLKOR FÖR PROFESSIONELLA KULTURSKAPARE I KRONOBERG

Förutsättningarna för kulturskapare inom olika konstområden som vill bo och verka i Kronoberg har blivit bättre. Konstområden med svaga regionala strukturer har utvecklats, samrådsstrukturer har etablerats och fler arbetsstipendier och residensmöjligheter har införts. Italienska Palatset har fått ett utvecklat uppdrag att vara en regional resurs för kulturskapare. Kulturnämnden ställer tydligare krav på att intressenter med regionala uppdrag ska säkerställa skäligen villkor och en god arbetsmiljö för professionella kulturskapare. Ett internt utvecklingsarbete kring konstnärlig gestaltning i Region Kronobergs lokaler har stärkt arbetsmarknaden för konstnärer. Inom Regionsamverkan Sydsverige har det skett flera konkreta insatser som gett bättre förutsättningar för kulturskapare inom danskonst, bild och form, film och litteratur.

KULTUR I HELA KRONOBERG

Kulturplanens utvecklingsarbete har lett till att Kronobergs invånare och besökare kan möta kultur på många olika platser i länet och på digitala arenor. Några konkreta exempel av många är kulturinstitutionernas stora mobila verksamhet, Scensommar Kronoberg och Musik i Syd Channel. Andra utvecklingsinsatser, som Regionteaterns arbete med en medborgarscen, har bidragit till att stärka möjligheterna att delta aktivt i den konstnärliga processen. Det här mötet mellan ideell och professionell kultur breddar deltagandet i kulturlivet samtidigt som det bidrar till konstnärlig utveckling.

STARKARE SAMVERKAN MED DET CIVILA SAMHÄLLET

Sedan den första kulturplanen har flera insatser bidragit till att det civila samhället och folkbildningens roll som resurs och röstbärare bättre tas tillvara, både inom det regionala kulturuppdraget och det bredare regionala utvecklingsarbetet.

¹⁰ I Region Kronoberg används styrinstrumentet balanserat styrkort och verktyget Stratsys för styrning och uppföljning av den interna verksamheten

KULTUREN I SIFFROR

1%

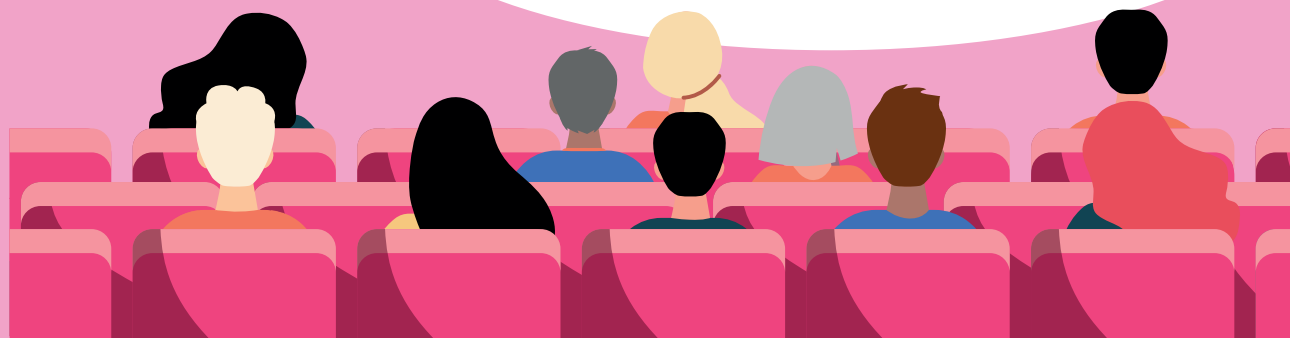

PANG FÖR PENGARNA

Kultur är ett litet kostnadsområde i Region Kronobergs breda verksamhet som också omfattar hälso- och sjukvård, trafik och regional utveckling. I budget 2022 är kulturnämndens driftsram 69 miljoner kronor, vilket motsvarar nästan 1 % av Region Kronobergs totala budget.

680 000

DELTAGARE RUNTOM I KRONOBERG

LÄNETS STÖRSTA KULTURARRANGÖR?

13 000 kulturprogram i vitt skilda genrer med nästan 680 000 deltagare runt om i Kronoberg och ungefär 60 000 deltagare i studiecirkel och andra grupper. Länets studieförbund står för en omfattande verksamhet (Folkbildningsrådets statistik för 2019).

DE VANLIGASTE KULTUR-
AKTIVITETERNA I LÄNET ÄR ATT
LYSSNA PÅ MUSIK, SE PÅ FILM,
LÄSA BOK OCH FOTOGRAFERA
ELLER FILMA.

DE KULTURELLA KRONOBERGARNA

Kronoberg har en befolkning som är mer kulturell än i övriga landet och kronobergarna står särskilt ut vad gäller det egna skapandet. Det här visar bland annat en regional kulturvaneundersökning som genomfördes gemensamt inom Regionsamverkan Sydsverige 2016. 14 av 19 jämförbara aktiviteter görs av kronobergare i högre utsträckning än i riket.

50%

UNGEFÄR HÄLFTEN AV DEN SAMLADE
REGIONALA KULTURVERKSAMHETEN SOM
GENOMFÖRS I KRONOBERG VARJE ÅR SKER
UTANFÖR VÄXJÖ KOMMUN.

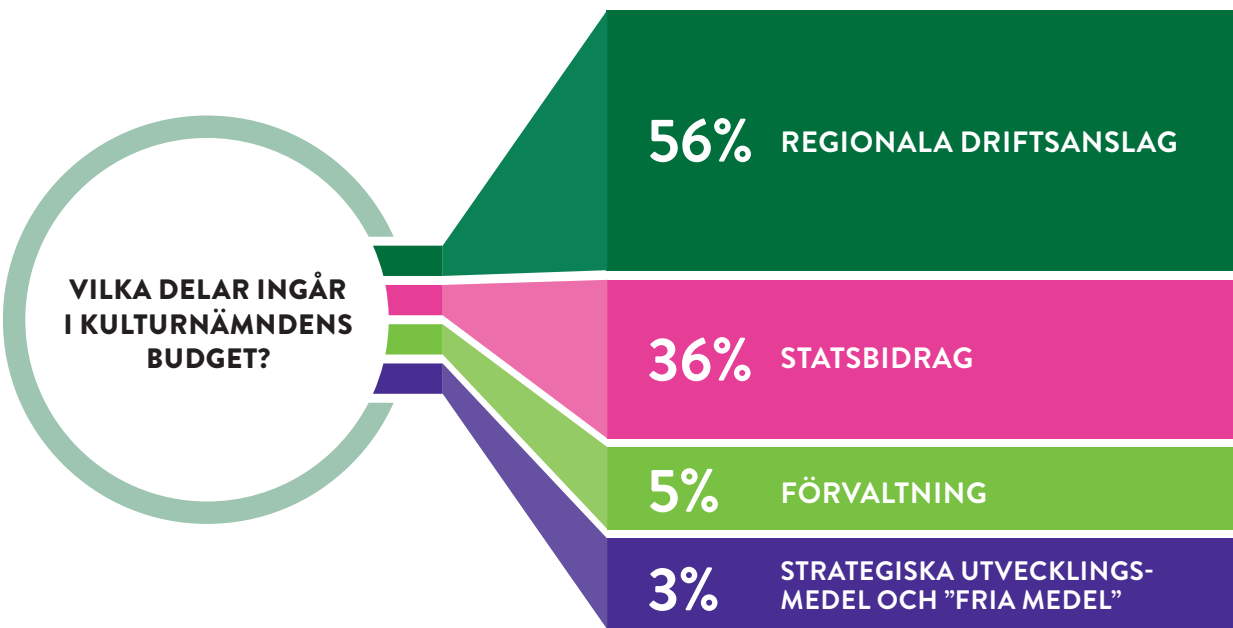
KULTUR I HELA KRONOBERG

Region Kronoberg följer upp fördelningen årligen för att säkerställa att den geografiska tillgängligheten fortsätter ligga i nivå med länets befolkningsstruktur (Myndigheten för kulturanalys och SCB).

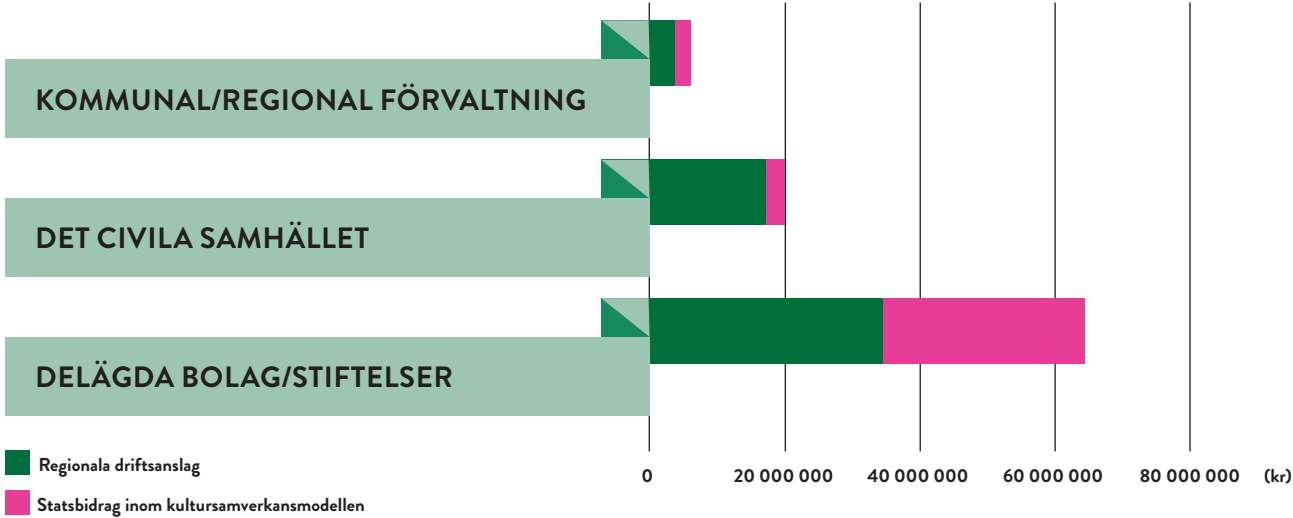
KULTURNÄMNDENS BUDGET 2021

REGIONALA UPPDRAG	REGIONALT DRIFTSANSLAG	STATSBIDRAG *
Berättarnätet Kronoberg	1 136 000 kr	1 221 000 kr
Biblioteksutveckling Blekinge Kronoberg	2 989 000 kr	1 203 000 kr
Bild och Form Kronoberg	346 000 kr	396 000 kr
Det fria ordets hus	431 000 kr	
Filmregion Sydost	1 085 000 kr	436 000 kr
Hemslöjden i Kronoberg	1 063 000 kr	686 000 kr
Italienska Palatset	406 000 kr	
Kronobergs Läns Hembygdsförbund	59 000 kr	
Kulturparken Småland	11 813 000 kr	7 325 000 kr
Ljungbergsmuseet	1 261 000 kr	112 000 kr
Musik i Syd	9 659 000 kr	14 515 000 kr
Regionteatern Blekinge Kronoberg	13 001 000 kr	8 507 000 kr
RF-SISU Småland	3 184 000 kr	
Riksteatern Kronoberg	347 000 kr	317 000 kr
Regional litteraturutveckling**		700 000 kr
Scensommar Kronoberg	500 000 kr	
Smålands Konstarkiv	236 000 kr	
Southern Sweden Film Commission	25 000 kr	
Studieförbund	8 650 000 kr	
Ungdomsorganisationer	605 000 kr	
TOTALT	56 796 000 KR	35 418 000 KR

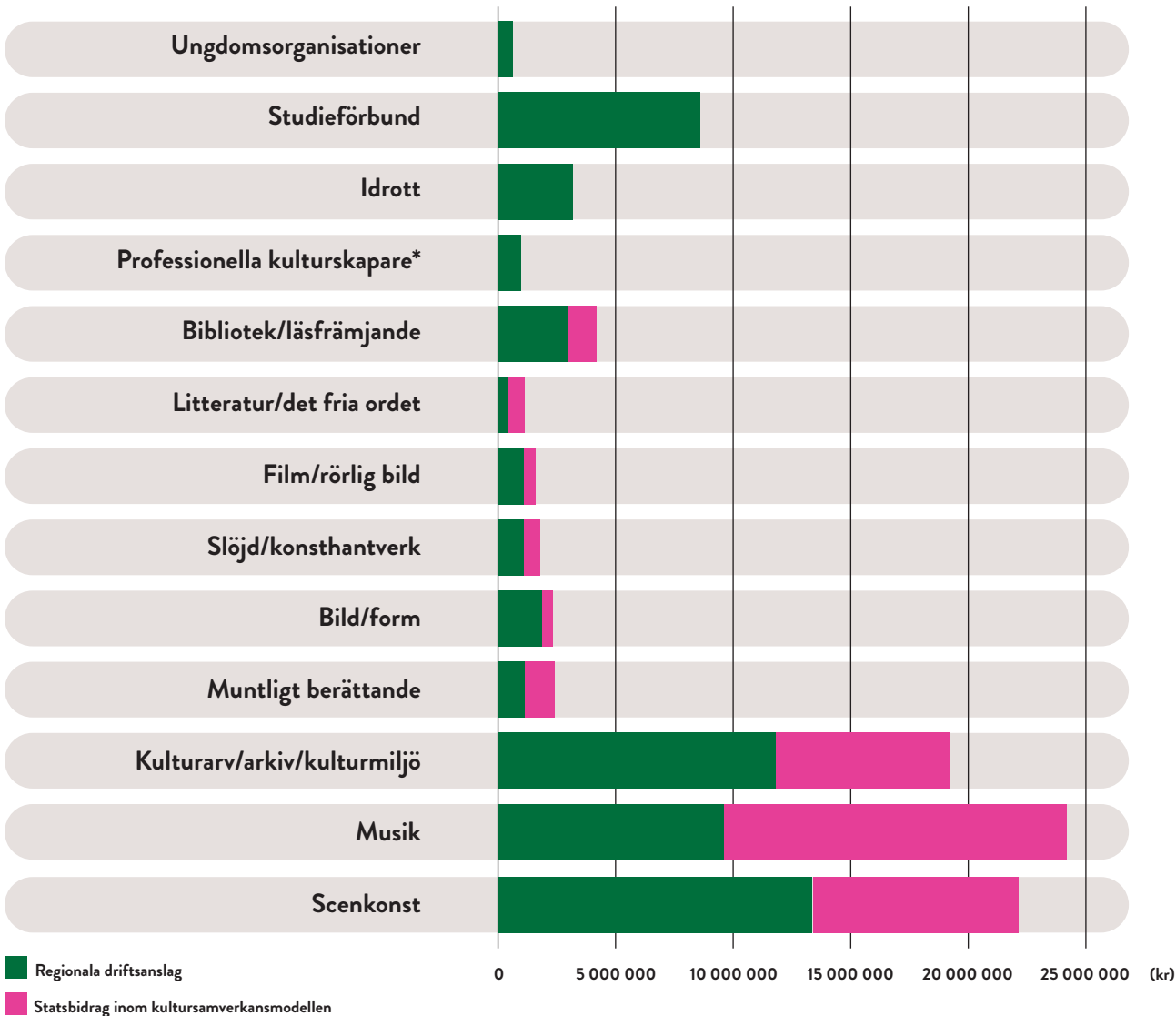
* Via kultursamverkansmodellen, fördelas av Region Kronobergs kulturnämnd
** Det regionala litteraturutvecklande uppdraget organiseras om från och med 2021

VILKA INTRESSENTER ÄR DET SOM GENOMFÖR DE REGIONALA UPPDRAGEN?

HUR FÖRDELAS KULTURNÄMNDENS BUDGET PÅ KULTURPLANENS OLIKA OMRÅDEN?

HELA LÄNETS KULTURINSTITUTIONER

Region Kronoberg deläger tre kulturinstitutioner (Kulturparken Småland, Musik i Syd och Regionteatern Blekinge Kronoberg). De har alla sina huvudsäten i Växjö men är hela länets kulturinstitutioner. Under 2018 tog kronobergare och besökare i länet del av de tre institutionernas högkvalitativa kulturutbud på 61 platser. Antalet besök vid just de här arrangemangen var totalt 182 850.

NULÄGESANALYS

KRONOBERGS KONST- NÄRLIGA OCH KULTURELLA INFRASTRUKTUR

Kulturlivet i Kronoberg bärs av många; det professionella kulturlivet, det civila samhället och folkbildningen, länets åtta kommuner: Växjö, Ljungby, Alvesta, Älmhult, Tingsryd, Markaryd, Uppvidinge och Lessebo samt Region Kronoberg och våra grannregioner inom Regionsamverkan Sydsverige. Andra intressenter som är viktiga för Kronobergs konstnärliga och kulturella infrastruktur är utbildningssystemets olika nivåer, nationella myndigheter, andra politikområden samt invånare och besökare. Tillsammans möjliggör de konstnärlig produktion och förnyelse samt kulturell välfärd i Kronoberg utifrån sina olika uppdrag och förutsättningar. Nulägesanalysen beskriver nuläge och utmaningar för flera av dem, med utgångspunkt i den regionala kulturpolitikens ansvarsområden. Analysen inkluderar de sju områden¹¹ som kultursamverkansmodellens förordning omfattar, men utifrån ett upplägg som speglar Kronobergs län.

Region Kronoberg investerar långsiktigt i den här konstnärliga och kulturella infrastrukturen. Syftet är att förverkliga den regionala kulturpolitiska visionen om ett hållbart och inkluderande kulturliv med bredd och spets. Syftet är också att bidra till att uppnå de nationella kulturpolitiska målen och främja en god tillgång för länets invånare till de områden som kultursamverkansmodellens förordning omfattar.

¹¹ Se bilaga för förordningen i sin helhet

BREDD OCH SPETS I ETT GLEST LÄN

Det regionala kulturlivet präglas av länets geografiska och demografiska förutsättningar. Kronoberg har en central placering i södra Sverige och alla åtta kommuner angränsar till någon av de övriga regionerna i Regionsamverkan Sydsverige. Länet har ungefär 200 000 invånare, varav hälften i Växjö kommun. I residensstaden Växjö finns också Linnéuniversitetet. Kronoberg är en av Sveriges snabbast växande regioner med stark befolkningstillväxt i de större städerna. Samtidigt är det ett glest befolkat län, Sveriges fjärde minsta sett till antalet invånare och med många mindre tätorter. Bara tre av länets tätorter (Växjö, Ljungby och Älmhult) har fler än 10 000 invånare och endast sju har fler än 3 000 invånare.¹² De åtta kommunerna tillhör två av de kommungrupper som Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser har identifierat. Växjö, Ljungby och Älmhult är "täta kommuner nära en större stad", medan Alvesta, Tingsryd, Markaryd, Uppvidinge och Lessebo är "landsbygdskommuner nära en större stad".

TVÅ FRAMGÅNGSFAKTORER

I ett glest län som Kronoberg är mobil kultur och samverkan med andra två framgångsfaktorer. Det kan handla om samverkan mellan kulturinstitutioner och det civila samhället men också om gemensamma huvudmannaskap för regional kulturverksamhet, något som det finns en lång tradition av i Sydsverige där mycket verksamhet delas och finansieras med andra, som regioner och kommuner. Det möjliggör ett professionellt utbud med hög konstnärlig kvalitet inom olika konstområden och gör kulturen tillgänglig i hela länet.

STARKA PROFILOMRÅDEN I KRONOBERG

Trots det glesa länets förutsättningar så präglas det regionala kulturlivet av flera starka profilområden, som sätter Kronoberg på kartan även nationellt och internationellt. Inom scenkonst och musik är de institutionella strukturerna starka regionalt och interregionalt, med både konstnärlig spets och väl utvecklade strukturer för breddad delaktighet i kulturlivet samt kulturpedagogisk expertkompetens kring barn och unga. Även Kronobergs kulturarv är ett starkt profilområde, framför allt inom migrationshistoria och form och design, där glas- och möbeldesign är särskilt utmärkande. Kronoberg har också ett immateriellt kulturarv med en starkt lokalt förankrad muntlig berättartradition. De senaste årens utvecklingsarbete i samverkan med Sagobygdskommunerna Ljungby, Alvesta och Älmhult har

¹² För ytterligare fördjupning om Kronobergs och kommunernas förutsättningar och utveckling se webbplatsen för Gröna Kronoberg 2025: www.regionkronoberg.se/gronakronoberg/uppfoljning

bidragit till att etablera Sagobygden på en nationell och internationell arena. Ytterligare ett profilområde är den unika plattformen för det fria ordet som etablerats i Växjö under de senaste åren, ett aktuellt område inom såväl kultursektorn som samhället i stort.

REGIONALA STRUKTURER UNDER UTVECKLING

Inom den regionala kulturpolitikens ansvar finns också områden med svagare regionala strukturer som är under utveckling. Sedan den första kulturplanen har insatser genomförts för att utveckla bild- och samtidskonst i Kronoberg, bland annat genom regional och interregional samordning, konstpedagogik för barn och unga och olika utvecklingsinsatser. Liknande utmaningar finns inom litteraturområdet, där de regionala strukturerna är under utveckling i dialog med berörda intressenter och professionella kulturskapare inom området i Kronoberg.

KULTUR ÄR ETT DELAT ANSVAR – MEN VEM GÖR VAD?

Kronobergs kulturliv påverkas av kulturpolitikens förmåga att samverka på olika nivåer, kommunalt, regionalt, interregionalt och nationellt. En fungerande ansvarsfördelning mellan stat, region och kommun och kultursamverkansmodellens utveckling är viktigt i denna flernivåstyrning.

DET REGIONALA KULTURUPPDRAGET

I Sverige finns 21 regioner, tidigare landsting, som utöver kultur också ansvarar för hälso- och sjukvård, kollektivtrafik och infrastruktur samt regional utveckling. Alla landsting har sedan den 1 januari 2019 bildat region vilket innebär ett regionalt utvecklingsansvar enligt lag (2010:630). Den kulturpolitiska organiseringen ser olika ut i landets regioner. I Region Kronoberg, som ingår i kultursamverkansmodellen sedan 2012, är det kulturnämnden som har det regionala kulturpolitiska ansvaret, med en förvaltning som är integrerad i den regionala utvecklingsavdelningen.

I det regionala kulturuppdraget ingår att genomföra och följa upp regionala och nationella kulturpolitiska mål, bland annat genom arbetet med den regionala kulturplanen. Den regionala nivån fördelar regionala driftsanslag och statsbidrag till regional kulturverksamhet i enlighet med kultursamverkansmodellens förordning och följer upp dessa. I uppdraget ingår också dialog och samverkan med Kulturrådet och de myndigheter och organisationer som ingår i kultursamverkansmodellens samverkansråd.

DET KOMMUNALA KULTURUPPDRAGET

Det är på kommunal nivå som invånare och besökare möter kultur – i en stad, på en mindre ort eller på landsbygden. Det är också på kommunal nivå som professionella kulturskapare bor och verkar. De kommunala kulturpolitiska förutsättningarna varierar i Sveriges 290 kommuner beroende på faktorer som folkmängd, kommunala prioriteringar, kulturpolitisk organisation och samverkansmöjligheter. I hälften av Kronobergs kommuner, de med flest invånare, organiseras det kommunala kulturpolitiska ansvaret i en kultur- och fritidsnämnd: Växjö, Ljungby, Alvesta och Älmhult. I Markaryd finns en gemensam utbildnings- och kulturnämnd. I Tingsryd, Uppvidinge och Lessebo hantearas frågorna av kultur- och fritidsutskott under kommunstyrelsen.

Delar av det kommunala kulturuppdraget regleras i lagar och förordningar, till exempel bibliotek, barns och ungas rätt till kultur eller estetiska lärprocesser i skolan. Andra områden är av mer frivillig karaktär, till exempel kulturskola och stöd till studieförbund och det lokala kultur- och föreningslivet. Kommunerna ansvarar för mötesplatser som är viktiga för Kronobergs kulturliv, som bibliotek, konsthallar, kulturhus, scener och andra lokaler och anläggningar men också traditionella firanden i samband med högtider. På kommunal nivå hänger kulturfrågorna organisatoriskt ofta samman med breda områden som idrott och fritid, ibland även utbildning och besöksnäring.

Kommunala kulturpolitiska mål och nuläget i respektive kommun beskrivs i kommunala styrdokument. Politiskt beslutade kulturstrategier, kulturplaner eller motsvarande finns eller är under utformning i de flesta av Kronobergs kommuner. Revideringscykel och koppling till den regionala kulturplanen kan se olika ut. Målen på kommunal nivå ligger ofta väl i linje med både nationella och regionala kulturpolitiska mål. De områden där kommunala och regionala kulturpolitiska målsättningar möts handlar framför allt om barn och unga samt hållbar konstnärlig och kulturell infrastruktur. Målsättningar kan också sammanfalla när det gäller utveckling av specifika konstområden och verksamheter. Ett flertal av intressenterna med regionala uppdrag har även kommunal finansiering och uppdrag som formulerats gemensamt. Framför allt gäller detta Växjö och Ljungby, kommuner där också flertalet av de regionala kulturorganisationerna är lokaliserade fysiskt.

Kommunerna och Region Kronoberg har utvecklat samverkan för att stärka den kulturella infrastrukturen i hela

länet. Scensommar Kronoberg är ett konkret exempel. Det sker också mer och mer av interkommunal samverkan, det vill säga samverkan mellan kommunerna för att lösa olika utmaningar gemensamt.

KRONOBERGS KULTURLIV UTVECKLAS GENOM SYDSVENSK SAMVERKAN

Interregional samverkan innebär att regioner går samman för att lösa gemensamma samhällsutmaningar genom att utveckla nya arbetssätt, agera gemensamt och nyttja resurserna hållbart och strategiskt. Det finns en lång tradition av samverkan mellan såväl kulturorganisationer som regioner i Sydsverige vilket präglar Kronobergs kulturella infrastruktur. Sedan 2016 sker formaliserad interregional samverkan inom Regionsamverkan Sydsverige, ett samarbetsorgan för de sex sydligaste regionerna i Sverige; Blekinge, Halland, Jönköping, Kalmar, Kronoberg och Skåne. I Sydsveriges sex regioner bor 2,7 miljoner invånare vilket representerar 26% av Sveriges befolkning. Regionerna samarbetar inom områdena regional utveckling, infrastruktur och kollektivtrafik samt kultur. Målet är att skapa en hållbar utveckling i Sydsverige, till förmån för hela landet och med utgångspunkt i invånarnas bästa.

Regionsamverkan Sydsverige har enats om ett kulturpolitiskt positionspapper och samverkar med utgångspunkt i en gemensam årlig handlingsplan. Arbetet organiseras inom Regionsamverkan Sydsveriges kulturutskott som består av regionala förtroendevalda med kulturansvar från alla sex regioner.¹³ En arbetsgrupp bestående av regionala kulturchefer (eller motsvarande) samordnar arbetet. Kulturutskottet beslutar gemensamt om uppdrag till interregionala så kallade ”beredningsgrupper”. De arbetar operativt över de geografiska gränserna i Sydsverige för att utveckla sina respektive områden, till exempel inom danskonst, bild och form, filmkulturell verksamhet, litteratur, bibliotek och slöjd.¹⁴ Beredningsgrupperna kan se olika ut beroende på konstområde och hur regionerna är organiserade. Inom vissa områden, till exempel kulturella och kreativa näringar eller sydsvensk filmproduktion, sker arbetet i sektorsövergripande samverkan mellan kulturutskottet och det regionala utvecklingsutskottet.

PÅ NATIONELL NIVÅ

Den nationella nivån ska ge grundläggande förutsättningar för ett rikt konst- och kulturliv med hög kvalitet i hela landet. Kultursamverkansmodellen och dess utveckling utgör en viktig del med bäring på kulturlivet i Kronoberg. Kulturdepartementet ansvarar för den kulturpolitiska

dialogen mellan regionala och nationella förtroendevalda med kulturansvar. Kulturrådet är ansvarig myndighet för kultursamverkansmodellen, med uppdrag att samordna dialogen med regionerna. Kulturrådet ansvarar även för kvalitativ och kvantitativ uppföljning av regional kulturverksamhet samt fördelar stöd och utvecklingsmedel inom ett flertal konstområden. Inom kultursamverkansmodellen finns också ett samverkansråd som ska värna de nationella kulturpolitiska målen inom modellen. De myndigheter och organisationer som ingår är:

- Kulturrådet (ordförande)

- Konstnärsnämnden

- Kungliga biblioteket

- Länsstyrelserna

- Nämnden för hemslöjdsfrågor

- Riksteatern

- Riksantikvarieämbetet

- Riksarkivet

- Statens konstråd

- Svenska filminstitutet

Samverkansrådet bereder regionernas kulturplaner och projektansökningar inför beslut om statsbidrag samt ingår i dialog och samverkan med regionerna och den regionala kulturverksamheten. Flera av dessa myndigheter bidrar till infrastrukturen i Kronoberg på olika sätt, tillsammans med andra myndigheter som hör till kulturdepartementets ansvarsområden.

På nationell nivå ligger också ansvaret för statliga utredningar och lagstiftning, forskning och kunskapsspridning samt metodutveckling för uppföljning och nationell statistik. Myndigheten för kulturanalys har till uppgift att utvärdera, analysera och redovisa effekter av förslag och genomförda åtgärder inom kulturområdet, med utgångspunkt i de nationella målen.

SCENKONST OCH MUSIK

Scenkonst och musik omfattar många konstformer och genrer som vanligen framförs direkt inför en publik. Strukturerna är väl etablerade på nationell, regional och kommunal nivå. Det är ett brett område och de olika konstformernas förutsättningar varierar. Danskonst är en relativt oetablerad konstform på alla nivåer, jämfört med teater och musik. I scenkonstens och musikens strukturer ingår kulturinstitutioner, det fria kulturlivet med fria grupper, enskilda kulturskapare, arrangörer, festivaler, produktionsbolag och evenemangssektor. I Kronoberg finns många aktörer inom det fria kulturlivet samt större institutioner med uppdrag att både producera och turnera. Länets invånare och besökare har god tillgång till kulturell mångfald inom både scenkonst och musik.

GODA FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR KULTURELL MÅNGFALD

Samägda interregionala kulturinstitutioner som Regionteatern Blekinge Kronoberg och Musik i Syd skapar starka institutionella strukturer och förutsättningar för en mångfald av kulturyttringar inom scenkonst och musik. De producerar och arrangerar ett omfattande utbud, utgör resurs för det fria kulturlivet och det civila samhället och skapar arbetstillfällen som möjliggör för kulturskapare inom danskonst, teater och musik att bo och verka i Kronoberg. Området sysselsätter flera yrkeskategorier, både på och bakom scenen. Många är egenföretagare eller frilansare. Kulturinstitutionerna, det fria kulturlivet och det civila samhällets organisationer och trossamfund bidrar till arbetsmarknaden för professionella kulturskapare inom scenkonst och musik.

Regionteatern Blekinge Kronoberg arbetar med nytolkningar av klassiker såväl som med nyskriven dramatik. Den professionella dansen har de senaste åren implementerats som en del i det ordinarie uppdraget. De internationella gästspelen av danskonst samt residensverksamhet för nationella och utländska danskonstnärer är ett utvecklingsområde. Det skapar arbetstillfällen för bland annat skådespelare, samtida dramatiker, koreografer och dansare. Vid Regionteatern Blekinge Kronoberg utvecklas en scen för dokumentär scenkonst, Medborgarscenen, där scenkonstproduktioner utgör en samlande kraft för hur invånare och lokalsamhälle kan involveras i ett möte med den professionella skapandeprocessen. Det är en konstnärlig utveckling som innebär breddad delaktighet och stärker eget utövande i kulturlivet. Inom teaterns uppdrag är scenkonst för barn och unga samt turnerande produktioner

¹³ För mer information, se www.regionsamverkan.se

¹⁴ Ta gärna del av några konkreta exempel på vad det interregionala utvecklingsarbetet innebär för invånare och intressenter i Kronoberg, i avsnittet Förändringsarbete som gör skillnad (sida 32)

ett särskilt prioriterat område men uppdraget är brett och teatern är också en kompetensresurs och kunskapshub för regionens utveckling på scenkonstens område när det gäller breddad publikutveckling, samverkan med amatörer, eget utövande samt utvecklandet av en digital scen och resurs för scenkonststudenter för att stimulera unga konstnärskap. Teatern har under kulturplaneperioden ett särskilt fokus på att utveckla den konstnärliga höjden genom förhöjd angelägenhetsgrad och ett fokus på lokal förankring på en mängd områden inom ramen för uppdraget. Främjande av den professionella danskonsten i bred samverkan, bidrar till att stärka dansens nationella och internationella strukturer.

Musik i Syd är den regionala musikinstitutionen i Skåne och Kronoberg med syfte att ge människor tillgång till levande musikupplevelser och med målet att göra levande musik tillgänglig även utanför de större städerna. I Kronoberg har Musik i Syds verksamhet omlokaliserats till nya publika lokaler på Nygatan 6 i Växjö. Genom Musik i Syds olika verksamheter förmedlas musik på högsta professionella nivå till vuxna och barn på landsbygden och i tätorten, i skolor, konsertsalar och till vårdboenden, genom stora festivaler men också i de små och intima sammanhangen. Tillsammans med frilansande musiker, de egna ensemblerna och ofta i samarbete med lokala arrangörer, presenterar Musik i Syd årligen drygt 3 000 konserter i olika genrer för mer än 300 000 personer. Musik i Syd har även en väl utvecklad digital scen, Musik i Syd Channel, som tillgängliggör och fördjupar upplevelsen. Musik i Syd är en av Sveriges största arbetsgivare för frilansande musiker och omfattar även kammarorkestern Musica Vitae som står för nationell och internationell spets. Orkestern samarbetar ofta med andra konstområden, nutida tonsättare och frilansande musiker. Musik i Syd verkar för konstnärliga utbyten och gästspel, stimulerar unga konstnärskap genom residensprogram för ensembler och har ett särskilt uppdrag att främja opera i länet.

Regionteatern Blekinge Kronoberg och Musik i Syd driver konstnärlig utveckling och förnyelse och samverkar internationellt, nationellt och interregionalt. Ett vitalt utbud med hög konstnärlig kvalitet inom både scenkonst och musik tillsammans med residens, gästspel och samproduktioner skapar förutsättningar för konstnärlig produktion och förnyelse och bidrar till länets attraktivitet. Men även om strukturerna är väl etablerade så finns det faktorer som påverkar förutsättningarna för både konstnärlig produktion och kulturell välfärd i länet. Strukturerna är relativt svaga vad gäller fristående producenter och fria grupper, särskilt inom områden som dans och cirkus. Regionteatern Blekinge Kronoberg är i behov av ändamålsenliga lokaler för att kunna genomföra grunduppdraget med produktion, gästspel och turnerande verksamhet inom både teater och

dans. Inom musiken är återväxten inom vissa områden en utmaning, ett exempel är blåsmusiken med starka traditioner i Kronoberg och koppling till glasbruk och annan industri och med både professionella utövare och amatör- orkestrar.

ETT UTBUD ANPASSAT FÖR ETT GLEST BEFOLKAT LÄN

Inom scenkonst och musik finns väl utvecklade arrangörsstrukturer med många arrangörer i länet som ger barn, unga och vuxna även utanför de större städerna goda möjligheter att uppleva ett utbud av hög konstnärlig kvalitet. Musikriket är Musik i Syds turnéserie anpassad för mindre orter. Regionteatern Blekinge Kronoberg har sedan länge en stark profil inom turnerande scenkonst för barn och unga. Scensommar Kronoberg med kostnadsfria familjeföreställningar på okonventionella platser i länet sker i samverkan mellan Region Kronoberg, länets samtliga kommuner och en mångfald av arrangörer. Musikriket och Scensommar Kronoberg främjar även arrangörskap i nya former. Det finns många scener runtom i länet, till exempel i bygdegårdar och Folkets hus. Lokalerna är ändamålsenliga för vissa kulturformer men olika utrustade. Lämpliga lokaler för dansföreställningar runtom i länet saknas fortfarande. I Kronoberg finns ett flertal aktörer inom det fria kulturlivet som möjliggör liveframträdanden av musik. Det finns ett flertal fristående festivaler i länet inom många olika genrer. Musik i Syd genomför Sveriges största folkmusikfestival, Korrfestivalen, och samverkar med Berättarnätet Kronoberg kring Musik i Sagobygd, en festival med fokus på berättandet i musiken.

I ett glest län som Kronoberg är värdet av ett brett spektrum av etablerade och väl fungerande arrangörsföreningar viktigt att synliggöra. De utgör samarbetspartners till kulturinstitutionerna och möjliggör kultur i hela länet, men tillför också resurser till den regionala produktionen av kultur genom att förmera verksamhets- och projektmedel på olika nivåer och skapa arbetstillfällen för frilansande kulturskapare. Riksteatern Kronoberg stärker och utvecklar arrangörsstrukturerna och tillgängliggör scenkonst och mötesplatser i hela länet genom lokalföreningar i samtliga kommuner. Riksteaterföreningarna tar emot produktioner från många olika aktörer vilket skapar kulturell mångfald och arbetstillfällen för kulturskapare och även bidrar till utbudet av danskonst och samtida cirkus i länet. Riksteatern Kronoberg har ett utvecklat interregionalt samarbete inom Scenkonst Sydost och sjulänssamarbetet.

Länet har flera arrangörsföreningar inom musik, både generella och genrespecifika inom exempelvis jazz, folk- och världsmusik, pop och rock samt nutida konstmusik. Arrangörskapet är ofta beroende av ideellt engagemang. Även

trossamfund, studieförbund och privata initiativ är stora arrangörer av scenkonst och musik. Återväxt inom arrangörsföreningarna och att utveckla arrangörskap i nya former är en utmaning. Utvecklingsinsatser pågår, till exempel i samverkan mellan Riksteatern Kronoberg och Musik i Syd kring KulturCrew samt inom Musikriket och Scensommar Kronoberg.

KULTURPEDAGOGISK SPETSKOMPETENS INOM BÅDE SCENKONST OCH MUSIK

Scenkonst och musik är konstformer som många invånare själva utövar. I länet finns ett flertal teatergrupper inom det civila samhället som kontinuerligt spelar musiker och revyer. Kulturskolor, studieförbund och andra organisationer inom det civila samhället erbjuder ett växande dansutbud och det finns även privata dansskolor som erbjuder kurser för barn, unga och vuxna. Att spela musik och att sjunga i kör är också populärt i Kronoberg och cirka 9 000 kronobergare deltar i studieförbundens körverksamhet. Infrastrukturen är god för den som vill utöva musik på sin fritid i Kronoberg med musik på kulturskolor och inom studieförbundens verksamhet.

Både Regionteatern Blekinge Kronoberg och Musik i Syd ligger i framkant av utvecklingen när det gäller hur pedagogisk verksamhet kan kopplas till scenkonst och musik för alla åldrar. Det bidrar till att tillgängliggöra scenkonst och musik, stärker invånarnas möjligheter att själva uttrycka sig konstnärligt, skapar mervärde i anslutning till skolföreställningar och andra produktioner samt riktade insatser, till exempel för barn och unga eller inom vård och omsorg.

SÅ HÄR VILL REGION KRONOBERG ATT SCENKONST OCH MUSIK UTVECKLAS

Region Kronobergs kulturpolitiska ambition är en mångfald av högkvalitativa musik- och scenkonstupplevelser. Region Kronoberg vill att scenkonst och musik utvecklas i enlighet med kulturplanens mål och insatsområden. Utvecklingen ska präglas av konstnärlig frihet, hög kvalitet, goda villkor för professionella kulturskapare och en god tillgänglighet för invånare och besökare i Kronoberg och Sydsverige. Under perioden kommer Region Kronoberg att ta initiativ till en långsiktig lösning för Regionteatern Blekinge Kronobergs lokaler i länet.

Inom Regionsamverkan Sydsverige är den gemensamma kulturpolitiska ambitionen för danskonsten en stark infrastruktur på institutionell nivå, ökad tillgänglighet till danskonst och att Sydsverige ska vara en stark regional röst nationellt och internationellt. Initiativ till sydsvensk samverkan finns även inom musikområdet.

REGIONALA UPPDRAG INOM SCENKONST OCH MUSIK

AB REGIONTEATERN BLEKINGE KRONOBERG

Regional scenkonstinstitution för två län med uppdrag att producera och främja teater och dans. Organisationsformen är ett aktiebolag bildat 2003 som ägs av Region Kronoberg (49 %), Region Blekinge (29 %) och Växjö kommun (22 %).

MUSIK I SYD AB

Regional musikinstitution i Skåne och Kronoberg med uppdrag att ge människor musikupplevelser även utanför de större städerna. Organisationsformen är ett aktiebolag bildat 2003 som ägs av Region Kronoberg via stiftelsen Musik i Kronoberg (50 %) och Region Skåne via stiftelsen Musik i Skåne (50 %).

RIKSTEATERN KRONOBERG

Fristående ideell förening med uppdrag att stötta och stärka de lokala riksteaterföreningarna i länet. Den regionala riksteaterföreningen är en del av den turnerande nationalscenen och folkrörelsen Riksteatern.

KULTURARV, ARKIV OCH KULTURMILJÖ

Kulturarvet, där både arkiv och kulturmiljöer ingår, omfattar ett stort tidsspann och sätter människan i ett historiskt sammanhang. Gemensamt utgör de samhällets minne, av betydelse för historia, nutid och framtid. Kulturarvet omfattar alla materiella och immateriella uttryck av mänsklig aktivitet genom tiderna. Kulturmiljöer är de avtryck som är synliga i den fysiska miljön och arkiven gör det möjligt att långsiktigt bevara dokumentation av mänsklig aktivitet, som skriven text, fotografi, rörlig bild eller ljud i både analog och digital form. Kulturarv, arkiv och kulturmiljö har en stark infrastruktur i Kronoberg och är under ständig omvandling. Området omfattas av särskild lagstiftning i form av museilagen, arkivlagen och kulturmiljölagen. På nationell nivå finns Riksantikvarieämbetet och Riksarkivet som är ansvariga myndigheter med nationell överblick och ansvar för utveckling och samverkan.

ETT RIKT KULTURARV PÅ MÅNGA ARENOR

Kronoberg har ett rikt kulturarv och värdefulla natur- och kulturmiljöer. Särskilt stark regional profil finns inom glas, migrationshistoria och den muntliga berättartradition som utgör en del av det immateriella kulturarvet. Kronobergs kulturarv och kulturhistoriskt värdefulla miljöer, som Kulturparken Smålands olika arenor, Glasriket, komministerbostället och kulturreseptat Linnés Råshult och Huseby Bruk, utgör besöksmål för såväl invånare som nationella och internationella besökare.

Kulturparken Småland utgör en samlande regional kultur- arvsaktör med uppdrag att utveckla frågorna och spegla hela Kronobergs historia, nutid och framtid. I uppdraget ingår att bevara, vårda och levandegöra länets kulturarv och verka för att det brukas av en bred allmänhet. Kulturparken Smålands publika och pedagogiska verksamhet bedrivs på många arenor: Smålands museum, som är Sveriges äldsta länsmuseum, Sveriges Glasmuseum, Utvandarnas hus, Kulturarvscentrum Småland, Kronobergs lantbruksmuseum Hjärtenholm, Kronobergs slottsruin och ångbåten Ångaren Thor.

Kulturparken Smålands breda uppdrag genomförs i nära samverkan med stiftelsen Smålands museum, stiftelsen Svenska Emigrantinstitutet och den ideella föreningen Kronobergsarkivet. Respektive organisation har självständiga styrelser och förvaltar sina egna arkiv och samlingar. Den samlade verksamheten vid Kulturparken Smålands olika arenor utgör en resurs och mötesplats för de många organisationer inom det civila samhället som verkar för att kulturarvet ska tillgängliggöras och brukas av en bred allmänhet. Inom kultur- och migrationsnämnden finns också Psykiatrihistoriska museet och Kronobergs läns hembygdsförbund som samlar länets hembygdsrörelse. I länet finns även ett flertal arbetslivsmuseer inom olika områden.

GLAS OCH MIGRATIONSHISTORIA

I Smålands museum ingår Sveriges glasmuseum. Smålands museum har en av Europas största samlingar av glas från Sveriges glasbruk, med närmare 50 000 glasföremål från 106 svenska glasbruk från 1580-talet till nutid. Samlingen tillgängliggörs i utställningar och i det öppna glasmagasinet på Kulturarvscentrum Småland. Kulturparken Småland samverkar internationellt, nationellt och interregionalt med andra aktörer med fokus på att bli en utvecklingsarena för det svenska glasets historia, process och framtid.¹⁵ Verksamheten vid Utvandarnas hus är under utveckling och under 2021 invigs en ny migrationshistorisk basutställning. Omgestaltningen stärker migrationsprofilen och främjar kunskap och forskning om lokal och regional historia samt den svenska utvandringen och internationell migration ur en samtida kontext.

ARKIV OCH SAMLINGAR MÖTS

Arbetet med arkiv och samlingar har en lång tidshorisont och behov av långsiktighet. Kulturarvscentrum Småland samlar, vårdar, bevarar och tillgängliggör kulturarvet. Att arkiv och samlingar samordnas och tillgängliggörs har ett pedagogiskt värde. Under ett och samma tak samlas

Smålands museums arkiv och föremålssamling, konservatorsateljé och öppna magasin, Växjö kommuns arkiv samt Kronobergsarkivets förenings- och näringslivsarkiv, forskningsbibliotek, fotoarkiv och fansamling. Kronobergsarkivet utgör länets största enskilda arkivinstitution med målet att samla, inventera, förteckna, bevara och vårda arkiv från Kronobergs län. I uppdraget ingår även ett övergripande ansvar för de enskilda arkiven inom verksamhetsområdet, och att bedriva och väcka intresse för regionalhistorisk forskning. Kronobergsarkivet omfattar över 39 000 volymer från närmare 3 900 olika arkivbildare. Här finns även 336 fanor och en omfattande bildsamling från länets folkrörelser och föreningar, en viktig bas för förståelsen av civilsamhällets utveckling.

ARKIVSEKTORNS MÅNGA INTRESSENTER

Arkivsektorn består av många intressenter; den offentliga och den enskilda arkivsektorn, statliga och kommunala arkivmyndigheter, folkminnes- och folklivsarkiv och enskilda arkivinstitutioner. Inom Region Kronoberg är regionstyrelsen arkivmyndighet och huvudman för regionarkivet. Arkivmyndigheten har också ett ansvar för de aktiebolag, handelsbolag, ekonomiska föreningar och stiftelser där regionen utövar ett rättsligt bestämmande. Enligt arkivlagen utgör myndigheters arkiv en del av det nationella kulturarvet, vilket också omfattar arkivmyndigheter på regional och kommunal nivå. Landsarkiven, som kompletterar kommun-, folkrörelse- och museiarkiv utgör en del av Riksarkivet. Vid Landsarkivet i Vadstena förvaras kulturarvet från regionala och statliga myndigheter i Kronobergs län liksom från ett antal av länets enskilda företag, gårdar och privatpersoner. Flera intressenter med regionala kulturpolitiska uppdrag har egna arkiv och samlingar, till exempel Berättarnätet Kronoberg, Ljungbergsmuseet, Smålands Musikarkiv och Smålands Konstarkiv. I länet finns också Arkivförbund Sydost, en intresseförening för arkivbildare som verkar för att samordna arkivverksamhet i länet och där även Region Kronoberg är medlem.

ARKIVSEKTOR I FÖRÄNDRING

Arkivutredningen¹⁶ visar att arkivens verksamhet förändras med samhällsutvecklingen, som värderingsförändringar, utbyggnaden av förvaltningen, civilsamhällets och näringslivets utveckling samt teknikutveckling. Arkivsektorns intressenter står inför utmaningar vad gäller bevarande, digitalisering och tillgängliggörande av arkivinformation. Arkiven skapar en viktig bas för frågor som rör demokratins utveckling idag och arkivsektorn arrangerar publika aktivi-

teter för att väcka intresse för detta. Ett exempel är Arkivens dag som anordnas varje år i samverkan mellan svenska arkivinstitutioner som Riksarkivet, landsarkiven, näringslivsarkiv och andra enskilda arkiv. Arkiven synliggörs allt mer som resurs för utveckling inom andra områden, till exempel samtidskonst och yttrandefrihet.

VÄGEN TILL LEVANDE KULTURMILJÖER

Länsstyrelsen i Kronobergs län samordnar arbetet med det professionella kulturmiljöarbetet. Fortsatt strategisk samverkan med Kulturparken Småland, Region Kronoberg och länets kommuner är av vikt för att nå de nationella kulturmiljömålen och de tre målbilderna i länets kulturmiljöstrategi "Vägen till levande kulturmiljöer" som styr inriktningen på kulturmiljöarbetet 2021–2025:

- breddad syn på småländskt kulturarv,
- kulturmiljöer utvecklas hållbart,
- upprätthålla levande dialog mellan aktörer.

Länsstyrelsen har det regionala tillsynsansvaret och sektorsansvar för kulturmiljön samt främjar det kommunala kulturmiljöarbetet genom bidragsgivning och kunskapsunderlag. Kommunerna har det lokala ansvaret för kulturmiljöfrågorna vilket ofta delas mellan olika nämnder och förvaltningar. I Kulturparken Smålands uppdrag ingår att bedriva och främja kulturminnesvård samt vara sakkunnig i museifrågor. Kulturparken Småland ska även bidra till ökad samverkan på kulturmiljöområdet på kommunal, regional och nationell nivå, vara en resurs i kulturmiljöfrågor och remissorgan i kommunernas kulturmiljöarbete. I organisationen finns spetskompetens inom arkeologi, regionalhistoria, kulturmiljövård samt hantering av arkiv och föremålssamlingar.

SA HÄR VILL REGION KRONOBERG ATT KULTURARV, ARKIV OCH KULTURMILJÖ UTVECKLAS

Region Kronobergs kulturpolitiska ambition är att länets kulturhistoria och kulturarv bevaras, vårdas och levandegörs samt brukas av en bred allmänhet. Region Kronoberg vill att området utvecklas i enlighet med kulturplanens mål och insatsområden. Utvecklingen ska präglas av konstnärlig frihet, hög kvalitet, goda villkor för professionella kulturskapare och en god tillgänglighet för invånare och besökare i Kronoberg och Sydsverige.

REGIONALA UPPDRAG INOM KULTURARV, ARKIV OCH KULTURMILJÖ

KULTURPARKEN SMÅLAND AB

Regionalt museum med uppdrag att bevara, vårda och levandegöra hela länets kulturarv och verka för att det brukas av en bred allmänhet. Organisationsformen är ett aktiebolag bildat 2009 som ägs av Region Kronoberg (59 %) och Växjö kommun (41 %).

KRONOBERGS LÄNS HEMBYGDSFÖRBUND

Fristående ideell förening och samlande organ för länets hembygdsrörelse som verkar för kultur- och miljövård samt att öka kunskapen om bygdens historia.

MUNTligt BERÄTTANDE – EN DEL AV DET IMMATERIELLA KULTURARVET

Det immateriella kulturarvet handlar om traditioner, seder och bruk som har överförts mellan generationer, exempelvis olika former av hantverk, ritualer, musik och berättelser. Det rör sig över nationsgränser, är ständigt levande och omskapas av lokalsamhällen och grupper i samspel med omgivningen, naturen och i förhållande till historien.

SPETSKOMPETENS I KRONOBERG

I Kronoberg finns spetskompetens inom en specifik del av det immateriella kulturarvet – det muntliga berättandet. Länet har en unik berättartradition med stark lokal förankring i de tre kommuner som gemensamt utgör Sagobygden: Ljungby, Alvesta och Älmhult. Verksamheten är omfattande även ur ett internationellt perspektiv. En av de största, tidigaste och mest högkvalitativa samlingarna av 1800-talssagor och sägner i Sverige finns i Kronoberg. En stor del av insatserna samordnas av Berättarnätet Kronoberg med publik och pedagogisk verksamhet på Sagomuseet i Ljungby samt Nordens största årligen återkommande berättarfestival, Ljungby berättarfestival. Berättarnätet Kronoberg sprider kunskap och ger ut litteratur om det immateriella kulturarvet och samverkar med högskolor och universitet. En förstudie har genomförts kring etablering av ett internationellt forskningsinstitut för muntligt berättande. Berättarnätet Kronoberg samordnar arbetet inom Sagobygden med sägenomspunna platser som aktiveras med hjälp av berättelser, kartor, vägskyltar, GPS-koordinater, programverksamhet och berättarföreläsningar.

¹⁵ Se även avsnittet Bild och form (sida 52)

¹⁶ Härifrån till evigheten. En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv (SOU 2019:58)

UNESCOS KONVENTION OM TRYGGANDET AV DET IMMATERIELLA KULTURARVET

Berättarnätet Kronoberg har en central roll som svensk civilsamhällesrepresentant i det nationella och internationella arbetet med Unescos konvention om tryggheten av det immateriella kulturarvet. Konventionen ratificerades av Sverige 2011 och sedan 2018 är Sagobygden, efter nominering från regeringen, upptagen på Unescos ”Register of Good Safeguarding Practice”, som Sveriges första och världens tjugonde goda exempel. Det regionala profilområdet är delvis sårbart eftersom det är ett stort uppdrag som bärs och utvecklas i en småskalig organisation inom det civila samhället. Samtidigt utgör den starka lokala förankringen och att utövarna själva är traditionsbärarna en styrka. Svenska Unescorådet har i uppdrag att ge råd till regeringen gällande Unescos verksamhet, informera samt sprida kunskap om Unesco i Sverige. En del av verksamheten avser genomförandet av konventionen om det immateriella kulturarvet. På nationell nivå finns också Institutet för språk och folkminnen med ansvar för det nationella arbetet att bedriva språkvård och öka, levandegöra och sprida kunskaper om språk, dialekter, folkminnen, namn och andra immateriella kulturarv i Sverige. Arbetet sker inom fyra noder: muntliga traditioner och uttryck, traditionell hantverkskunskap, framföranden samt kunskap och sedvänjor rörande naturen.

MÅNGA INTRESSENTER BIDRAR TILL ATT TRYGGA DET IMMATERIELLA KULTURARVET

På regional nivå finns också många andra intressenter som bidrar i arbetet med att trygga och utveckla det immateriella kulturarvet. Både Hemslöjden i Kronoberg och Kronobergs läns hembygdsförbund levandegör traditionell hantverkskunskap och sedvänjor, till exempel kunskap om att ta tillvara naturens resurser. De folkliga musik- och danstraditionerna är också värdefulla immateriella kulturarv i länet. Smålands Musikarkiv som är en del av Musik i Syd samlar, bevarar och levandegör musikens och dansens kulturarv i Kronoberg och Sydsverige. Samlingarna fungerar som ett sydsvenskt folkmusikinstitut och är en kunskapsbas för forskning och utveckling. Kulturparken Småland med sina arkiv och samlingar är en regional aktör inom både det materiella och immateriella kulturarvet.

EN MÅNGFALD AV BERÄTTELSE MED NÄRHET TILL MÄNNISKORS VARDAG

Det immateriella kulturarvet består av traditioner, seder och bruk vilket gör området nära förknippat med människors vardag. Det kan handla om allt från högtidsfiranden, det vardagliga fiket eller svamplockande till traditionellt hantverk, dans, musik och berättande. Immateriellt kulturarv återskapas av länets invånare och besökare, och arbetet med samtida berättelser är ständigt aktivt. På Berättarnätet

Kronobergs webbplats kan man lyssna på andras berättelser och lägga upp sina egna i Berättarskatten. Berättarnätet Kronoberg har en bred pedagogisk verksamhet på många arenor, med stort fokus på barn och unga. Organisationen är en resurs i arbetet med att ta tillvara en mångfald av berättelser och bidrar till att utveckla nya metoder för de muntliga traditionernas tryggheten och betydelse i samhället. Många traditionella berättelser har en lång historia och liknande berättelser berättas över hela världen. Den muntliga berättartraditionen har en särskilt stor potential i integrationsarbete.

FLERA PROFESSIONER INOM MATERIellt OCH IMMATERIELLT KULTURARV

Kulturskapare inom såväl det materiella som det immateriella kulturarvet har olika förutsättningar eftersom området omfattar många olika professioner. Regionala kulturorganisationer på området skapar arbetstillfällen. Det ökade intresset kring att göra saker själv och från grunden ger en ökad arbetsmarknad för verksamma inom hantverkskunskap och kunskap rörande naturen. Även besöksnäringen erbjuder arbetstillfällen inom såväl natur som muntligt berättande.

SA HÄR VILL REGION KRONOBERG ATT DET IMMATERIELLA KULTURARVET UTVECKLAS

Region Kronobergs kulturpolitiska ambition är att stärka arbetet med den unika muntliga berättartradition som finns i Sagobygden och göra muntligt berättande till en profilfråga i Sagobygden och Kronoberg. Region Kronoberg vill att det immateriella kulturarvet utvecklas i enlighet med kulturplanens mål och insatsområden. Utvecklingen ska präglas av konstnärlig frihet, hög kvalitet, goda villkor för professionella kulturskapare och en god tillgänglighet för invånare och besökare i Kronoberg och Sydsverige.

REGIONALA UPPDRAG INOM MUNTligt BERÄTTANDE

BERÄTTARNÄTET KRONOBERG

Fristående ideell förening som verkar för att lyfta fram muntlig berättartradition som en del av det immateriella kulturarvet.

LITTERATUR OCH DET FRIA ORDET

Det fria ordet handlar om alla människors rätt till fri åsiktsbildning, att uttrycka sig, ta del av och sprida information. I Sverige är rättigheterna grundlagsskyddade. Yttrandefrihet utgör ett fundament i ett demokratiskt samhälle och är en högst aktuell fråga både inom kultur och samhället i stort,

såväl nationellt som internationellt, med en nära koppling till samhällsutvecklingen.

Litteratur i kulturplanen omfattar litterära uttryck i bred bemärkelse, som prosa, sakprosa, lyrik, dramatik, seriekonst, satir, kritik, journalistik och översättning. Det finns en nära koppling till ordbaserad scenkonst som muntligt berättande, spoken word eller stand up comedy.

ETT MODIGT LITTERÄRT ARV OCH EN UNIK PLATTFORM FÖR DET FRIA ORDET

I Växjö finns en unik plattform för yttrandefrihet, Det fria ordets hus. Yttrandefrihetsprofilen är Växjö kommuns initiativ, men som utvecklas till en regional resurs i samverkan med Region Kronoberg. I regionen finns ett modigt litterärt arv, med författare som Pär Lagerkvist, Vilhelm Moberg och Elin Wägnér som på sin tid var tongivande i arbetet med yttrandefrihet och mänskliga rättigheter, vilket präglar det samtida arbetet med det fria ordet. Det fria ordets hus utgör en mötesplats för dialog, debatt och invånarnas egna uttryck där samtida och dagsaktuella frågor om yttrandefrihet knyts samman med olika verksamheter i regionen. Det fria ordets hus utvecklar spetskompetens, profilerar Växjö och Kronoberg i yttrandefrihetsfrågorna och knyter nationell och internationell expertis till regionen, till exempel genom samverkan med organisationer som Svenska PEN och ICORN (International Cities of Refuge Network). Det fria ordets hus är en liten organisation med fokus på högst aktuella, och ibland kontroversiella, frågor. Det skapar en sårbarhet. För att det fria ordet ska fortsätta utvecklas som ett starkt profilområde krävs mod och beredskap för att hantera komplexa och känsliga frågor samt en stabil organisationsstruktur med tydlighet i uppdraget. Under 2020 har Det fria ordets hus samlokaliseras med Växjö konsthall. Fortsatt vidareutveckling av spetskompetensen kring det fria ordet behöver ske i samverkan med länets professionella kulturliv och olika konstområden för balans i att arbeta regionalt och samtidigt skapa hållbarhet i en liten och sårbar organisation. Det fria ordets hus samverkar även med det civila samhället, till exempel länets litterära sällskap som förvaltar enskilda författares kulturarv.

FRISTAD VÄXJÖ

Växjö kommun är fristad sedan 2012 och uppdraget samordnas av Det fria ordets hus. Att vara fristad innebär att verka för yttrandefrihet och konstnärlig frihet genom att ta emot en fristadskonstnär som är förhindrad att verka konstnärligt i sitt hemland, till exempel på grund av hot, censur eller förföljelse. Det nationella och internationella fristadssystemet möjliggör för fristadskonstnärer inom olika konstområden att utvecklas konstnärligt och arbeta fritt. På nationell nivå är Kulturrådet ansvarig myndighet för att driva fristadsfrågorna i Sverige. Det finns 24

svenska fristäder som är medlemmar i det internationella fristadsprogrammet ICORN, en oberoende organisation av städer, kommuner och regioner som erbjuder skydd åt författare och konstnärer i riskzonen. Nätverket verkar för yttrandefrihet, försvarandet av demokratiska värderingar och främjandet av internationell solidaritet. I Sverige har ICORN även nära samarbete med Svenska PEN och PEN International.

LITTERATURENS REGIONALA STRUKTURER ÄR UNDER UTVECKLING

Sedan 2015 har regionerna, via kultursamverkansmodellen, uppdraget att stärka och främja litteraturen som konstform. Litteratur som konstform är fortfarande relativt oetablerad inom den regionala kulturverksamheten. I vissa avseenden har området en stark och väl utvecklad infrastruktur; det finns nationella mål för litteratur och läsfrämjande och lagstiftning som gör biblioteken till en obligatorisk verksamhet på regional och kommunal nivå, med uppdrag att bland annat främja litteraturens ställning. Intresset för litteratur är brett och det finns god tillgång till mötesplatser i människors vardag, som bokcirklar och bibliotek. Samtidigt är området fortfarande under utveckling vad gäller förutsättningar för konstnärlig produktion och främjande strukturer. Utvecklingsinsatser för att stärka den regionala infrastrukturen pågår i samverkan med professionella kulturskapare inom området i Kronoberg. Den regionala litteraturutvecklande funktion som tidigare organiserats inom Biblioteksutveckling Blekinge Kronoberg och som bidragit till nätverk och interregionala utvecklingsinsatser är under utveckling i dialog med berörda intressenter.

Den litterära infrastrukturen i Kronoberg utgörs av många olika intressenter. De kan finnas inom näringslivet, som förlag, bokhandlar, tidskrifter och antikvariat, eller vara offentligt drivna, som bibliotek eller kulturorganisationer. Det civila samhällets organisationer, med studieförbund, arrangörsföreningar, litterära sällskap eller intresseorganisationer för kulturskapare är viktiga och kan ha en främjande roll genom att förmedla författarbesök eller driva läs- och skrivfrämjande utvecklingsinsatser. Kronobergs bokmessa, som anordnas av Växjö kommun, och Läsfest, ett samarbete mellan biblioteken och studieförbunden i Kronobergs län samt Det fria ordets hus, med stöd av Biblioteksutveckling Blekinge Kronoberg, är återkommande arenor för litteratur och läsfrämjande som samlar såväl etablerade som oetablerade intressenter. Det finns fortsatt behov av att utveckla möjligheterna för konstformens olika uttryck att möta publiken.

LITTERÄRT LANDSKAP I FÖRÄNDRING

Att läsa böcker, och själv skriva, är vanliga kulturaktiviteter. Digitala format, som e- eller ljudböcker, är under utveck-

ling vilket förändrar det litterära landskapet. Digitaliseringen förändrar förutsättningarna för förlag och den fysiska bokhandeln. Nya marknader, digitala affärsmodeller och format utvecklas i snabb takt vilket påverkar utgivning, översättning och inläsning. Utvecklingen påverkar också de yrkesverksamma vilket skapar behov av nätverk och erfarenhetsutbyte. Det finns en större mångfald av plattformar för publicering vilket skapar möjligheter för den som inte blir utgiven på ett förlag. Samtidigt blir ansvaret för marknadsföring, kvalitetssäkring och förmåga att nå ut till en publik den enskildes. Digitaliseringen för också med sig nya litterära uttryck, till exempel att skriva för ljud, eller att förlag efterfrågar kommersiellt gångbara format på nya sätt. Den digitala tekniken skapar också nya möjligheter för fler röster att bli hörda och delta i samtalet, med snabbare nyhetsflöden och tillgänglighet till litteratur på olika plattformar och format. Litteratur kan göras tillgänglig för personer med olika funktionsnedsättningar och språk.

LITTERATURSKAPARE I KRONOBERG

Författare, manusförfattare, dramatiker, poeter, skribenter, översättare, journalister, satiriker, komiker och digitala textproducenter är olika exempel på kulturskapare som finns inom ordområdet. Deras förutsättningar att bo och verka i Kronoberg hänger nära ihop med möjligheterna att försörja sig på sitt konstnärskap. Det är vanligt att den egna litterära produktionen kombineras med andra typer av uppdrag, till exempel inom offentlig verksamhet som bibliotek och utbildning. Arbetstillfällen skapas också inom andra områden där till exempel scenkonst, film och spelutveckling är beställare av författares och dramatikers berättelser och texter. Det behövs insatser för att säkerställa skäligen arbetsvillkor och avtalsenlig ersättning. Nätverk, kompetensutveckling, litterära mötesplatser och samordningsinsatser kan stärka litteraturskapares möjligheter att försörja sig på sitt konstnärskap och flera utvecklingsinsatser pågår, både i Kronoberg och inom Regionsamverkan Sydsverige.

■ SÅ HÄR VILL REGION KRONOBERG ATT LITTERATUR OCH DET FRIA ORDET UTVECKLAS

Region Kronobergs kulturpolitiska ambition är att stärka litteraturen som konstform, utveckla de regionala strukturerna samt arbetet med yttrandefrihet, det litterära arvet i Kronoberg och det egna uttrycket. Region Kronoberg vill att området utvecklas i enlighet med kulturplanens mål och insatsområden. Utvecklingen ska präglas av konstnärlig frihet, hög kvalitet, goda villkor för professionella kulturskapare och en god tillgänglighet för invånare och besökare

i Kronoberg och Sydsverige. Under perioden organiseras det regionala litteraturutvecklande uppdraget om.

Inom Regionsamverkan Sydsverige är den gemensamma kulturpolitiska ambitionen att stärka litterär konstnärlig utveckling och litteraturutveckling.

■ REGIONALA UPPDRAG INOM DET FRIA ORDET OCH LITTERATUR

DET FRIA ORDETS HUS

Regionalt resurscentrum med uppdrag att främja yttrandefrihet och det litterära arvet i Kronoberg. Organiserad inom kommunal förvaltning (Växjö kommun).

BILD OCH FORM

Bild och form omfattar en rad olika material och tekniker och har en nära koppling till slöjd och konsthantverk. Området omfattas av särskilda nationella mål och insatser och ligger nära det framväxande politikområdet gestaltad livsmiljö som samlar arkitektur, form, design, konst och kulturarv.¹⁷

ETT REGIONALT STYRKEOMRÅDE

Småland är starkt förknippat med glaskonst, konsthantverk och design som traditionellt har varit viktiga näringar i Kronoberg. Möbeleriet och Glasriket är nationellt och internationellt kända för hantverkskunnande, materialkännedom och innovationsförmåga inom form och design. Det gör regionen till en plats för konstnärlig förnyelse och utveckling som lockar professionella kulturskapare. Form och design berör kulturarv, kulturhistoria och samtida konstnärlig utveckling. Det är ett av de styrkeområden inom forskning, utbildning och näringsliv som identifierats i Kronobergs strategi för smart specialisering 2021–2027.

I länet finns forskning och högre utbildning inom området samt små- och storskaliga kommersiella aktörer inom glas- och träindustri samt möbeldesign. Flera kända möbeltillverkare och formgivare har sin utgångspunkt i länet och bidrar till att utveckla området. Svensk Form arbetar för att stimulera designutvecklingen utifrån ett brett designbegrepp. Goda förutsättningar för nya formgivare att utvecklas och pröva sina idéer är viktigt för formgivningens framtid i Småland. Hemslöjden i Kronoberg arbetar med att stärka konsthantverkarnas villkor.

Glaset är också ett av Kulturparken Smålands profilområden. Den breda museiverksamheten inkluderar bland annat Smålands museum med Sveriges glasmuseum, som visar det svenska glasets utveckling från äldsta tid till nutidens svenska studioglas. De permanenta utställningarna kompletteras med tillfälliga utställningar som ofta har fokus på enskilda formgivare eller ett speciellt glasbruk. Utöver museets unika glassamling finns ett stort material med skisser och produktkataloger samt en konsthistorisk samling.

BILD- OCH SAMTIDSKONST UNDER UTVECKLING

I den regionala infrastrukturen för bild- och samtidskonst finns ett flertal intressenter. Ljungbergsmuseet är Kronobergs läns museum för bildkonst och visar kontinuerligt Sven Ljungberg och Ann Margret Dahlquist-Ljungbergs verk och nordiska konstnärer. Samarbeta sker även med Det Nationalhistoriske Museum kring porträttavlingen Porträtt nu! Museets samling baseras på Sven Ljungberg och Ann Margret Dahlquist-Ljungbergs konstnärliga gärning. Smålands konstarkiv, som ligger i anslutning till Vandalorum, har en interregional utställningsverksamhet och samling som lyfter samtida konstnärskap inom bild och form i regionen. Smålands Konstarkiv är också administrativt centrum för Smålands Konstnärsförbund. Italienska Palatset utgör en konstområdesövergripande mötesplats med ett galleri för samtida konst som även används som experimentyta för konstnärer. Kommunala och privata utställningsplatser, konsthallar, museer och gallerier finns i flera av länets kommuner.

SAMVERKAN MÖJLIGGÖR BREDD OCH SPETS I EN BROKIG MYLLA

Kronobergs infrastruktur för bild och form utvecklas i samverkan med en brokig mylla av intressenter, i Kronoberg och Sydsverige, vilket möjliggör både bredd och nationell och internationell spets. Flera starka aktörer finns utanför länsgränsen och i Sydsverige. Sedan några år tillbaka har en regional samordnande funktion etablerats, Bild och Form Kronoberg, med uppdrag att stärka infrastrukturen. Det sker bland annat genom interregional samverkan och olika utvecklingsinsatser inom Regionsamverkan Sydsverige, som till exempel utveckling av residensprogram och verksamhet för barn och unga.

MÅNGA VERKSAMMA INOM BILD OCH FORM

En stor del av länets kulturskapare är verksamma inom bild och form. Medianinkomsten är låg vilket gör att de flesta inte kan försörja sig helt på sitt konstnärskap utan är så kallade kombinatorer. Arbetstillfällen i form av uppdrag, inköp och avtalsenlig ersättning är viktiga för att stärka situationen för de professionella på området. Region Kronoberg ställer krav på att regionala kulturorganisationer med utställningsverksamhet tillämpar medverkans- och utställningsavtalet¹⁸ och för organisationer med utställningsverksamhet finns ett särskilt regionalt stöd för detta. Det finns behov av bättre möjligheter för konstnärlig produktion, till exempel vad gäller tillgång till ateljéer och kollektivverkstäder samt residensutveckling.

KONSTPEDAGOGIK OCH EGET SKAPANDE

De intressenter som har regionala uppdrag arbetar aktivt med konstpedagogiska insatser för att tillgängliggöra bild och form för länets invånare och besökare och det finns ett konstpedagogiskt nätverk där också Linnéuniversitetet ingår. Ljungbergsmuseet har ett särskilt uppdrag att bedriva konstpedagogisk verksamhet för barn och unga under skoltid i hela länet och utvecklingsinsatser sker inom Regionsamverkan Sydsverige. Möjligheter till eget skapande finns även hos länets studieförbund. Tillgången till konstpedagogik och eget skapande för barn och unga är ojämnt fördelad i länet och det finns behov av att utveckla likvärdigheten.

■ SÅ HÄR VILL REGION KRONOBERG ATT BILD OCH FORM UTVECKLAS

Region Kronobergs kulturpolitiska ambition är att stärka den regionala infrastrukturen för bild- och formkonsten. Region Kronoberg vill att området utvecklas i enlighet med kulturplanens mål och insatsområden. Utvecklingen ska präglas av konstnärlig frihet, hög kvalitet, goda villkor för professionella kulturskapare och en god tillgänglighet för invånare och besökare i Kronoberg och Sydsverige. Det finns också särskilda kulturpolitiska målsättningar för Region Kronobergs interna arbete med konstnärlig gestaltning.¹⁹

Inom Regionsamverkan Sydsverige är den gemensamma kulturpolitiska ambitionen att Sydsverige ska vara en av de ledande regionerna inom bild- och formkonsten. Regionsamverkan Sydsverige gör gemensamma insatser för att synliggöra den professionella bild- och formkonsten i södra Sverige nationellt och internationellt.

¹⁷De nationella målen för arkitektur, form och design beskrivs i propositionen Politik för gestaltad livsmiljö (2017/2018:110)

¹⁸ Ett namavtal för konstnärers ersättning för medverkan vid utställningar som tecknats mellan staten och ett flertal organisationer som representerar kulturskapare

¹⁹ Se avsnittet Attraktiva och gestaltade livsmiljöer (sida 72)

REGIONALA UPPDRAG INOM BILD OCH FORM

BILD OCH FORM KRONOBERG

Regionalt resurscentrum med uppdrag att utveckla förutsättningarna att ta del av och skapa konst och konsthantverk i Kronobergs län. Organiserad inom regional förvaltning (Region Kronoberg).

LJUNGBERG MUSEET

Fristående stiftelse och Kronobergs läns bildkonstmuseum med uppdrag att stärka strukturerna för bildkonst och konstpedagogik för barn och unga.

SMÅLANDS KONSTARKIV

Stiftelse med uppdrag att främja intresset för konst samt förvalta och tillgängliggöra stiftelsens samling av konst med anknytning till Småland. Organisationsformen är en stiftelse instiftad 1986 av Värnamo kommun (58,75 %), Region Jönköping län (28,75 %), Region Kronoberg (12,5 %) och Smålands Konstnärsförbund.

SLÖJD OCH KONSTHANTVERK

Slöjd och konsthantverk har en stark folklig förankring med rötter i folkkonsten. Begreppens betydelse har förändrats och breddats under de senaste hundra åren och speglar sociala och ekonomiska förändringar i samhället, från självhushållning och binäring för små jordbruk till skolslöjd, hantverk, handgjort skapande och pyssel fram till dagens gör-det-själv-rörelse, med utgångspunkt i återbruk och hållbar utveckling. Ett vidgat begrepp som omfattar alla nivåer av slöjd, hemslöjd, hantverk och konsthantverk, med kopplingar till områden som form och design, ökar förståelsen för vad slöjd och handgjort skapande kan ha för betydelse i en samtida kontext.

Hemslöjden i Kronoberg är en ideell förening som har ett regionalt uppdrag att bevara, använda och förnya slöjd och konsthantverk ur ett kultur-, närings- och hållbarhetsperspektiv. Föreningen är arbetsgivare åt länets hemslöjdskonsulenter som arbetar för att främja intresse, kunskap och utövande av slöjd och konsthantverk, skapa förutsättningar för barn och unga att ta del av, och själv utöva, slöjd och hantverk, under skoltid och den fria tiden samt möjliggöra konstnärlig förnyelse och kvalitet. På nationell nivå finns Nämnden för hemslöjdsfrågor, med uppdrag att skapa förutsättningar och understödja utveckling av hemslöjd i hela landet. Sveriges hemslöjdsföreningar har unika samlingar

med föremål som speglar den egna produktionen och bygdernas traditionella slöjd. De har digitaliserats under namnet Hemslöjdens samlingar på Digitalt museum.

EN VÄXANDE RÖRELSE MED HÅLLBARHET I FOKUS

Intresset för slöjd, hantverk och konsthantverk är stort och har blivit mer synligt i takt med den digitala utvecklingen och mer fokus på hållbarhet. Traditioner, hantverksskicklighet och materialkännedom uppmärksammas alltmer av konsumenterna på en växande marknad i skärningspunkten mellan slöjd, konsthantverk och design. Arbetet med återbruk och naturliga material gör att slöjd och konsthantverk ligger i framkant vad gäller hållbar utveckling, återbruk, lokal produktion och cirkulär ekonomi med nära koppling till Agenda 2030.

KONSTNÄRLIG PRODUKTION OCH FÖRNYELSE

Gemensamt för kulturföretag inom slöjd, konsthantverk och design är att de i hög grad utgörs av mikroföretag med småskalig produktion. I Kronoberg är det få slöjdare och konsthantverkare som kan försörja sig på sin konstnärliga produktion. Många arbetar också med kurser och utbildningar, ibland som huvudsaklig inkomstkälla. Hemslöjden i Kronoberg erbjuder kurser med nationellt erkända kursledare och stöd i form av handledning och rådgivning till enskilda slöjdare, konsthantverkare och företag med småskalig hantverksmässig tillverkning, vilket främjar konstnärlig förnyelse och kvalitet. Att skapa möten mellan olika former av samtida och traditionella tekniker inom slöjd, konsthantverk och digitalisering är andra strategier för att främja konstnärlig förnyelse. Det finns behov av insatser riktade mot professionella kulturskapare inom slöjd, konsthantverk, bild, form och design, och hemslöjdskonsulenter som samverkar med Bild och Form Kronoberg kring det.

FRÄMJANDE ARBETE I BRED SAMVERKAN

Slöjd har både lokala och globala dimensioner, finns i alla kulturer runt om i världen och kan hjälpa oss att förstå andra människor, en viktig funktion i ett mångkulturellt samhälle. Slöjdens sociala funktion är stark och för människor samman. Stickkaféer och täljargillen, informella samlingar där deltagarna lär av varandra är vanligt förekommande. Att syssla med handarbete eller hantverk är en aktivitet som inte är socialt skiktad. Utövandet sker i nästan lika stor utsträckning oavsett ålder, utbildning eller inkomst. Det är små skillnader i aktivitetsgrad mellan människor som bor i stad eller på landsbygden.²⁰ För att främja intresset för slöjd

och hantverk erbjuder länets hemslöjdskonsulenter rådgivning, utbildningar, kurser samt arrangerar utställningar. Även länets studieförbund erbjuder studiecirkel och kurser. Hemslöjdskonsulenternas arbete präglas av samverkan med en bredd av aktörer som har skilda förutsättningar.

UTVECKLING AV SLÖJD OCH KONSTHANTVERK I KRONOBERG

Region Kronobergs kulturpolitiska ambition är att bevara, använda och förnya slöjd och konsthantverk ur ett kultur-, närings- och hållbarhetsperspektiv. Region Kronoberg vill att slöjd och konsthantverk utvecklas i enlighet med kulturplanens mål och insatsområden. Utvecklingen ska präglas av konstnärlig frihet, hög kvalitet, goda villkor för professionella kulturskapare och en god tillgänglighet för invånare och besökare i Kronoberg och Sydsverige.

Inom Regionsamverkan Sydsverige är den gemensamma kulturpolitiska ambitionen att stärka samverkan inom hemslöjdens verksamhetsområde.

REGIONALA UPPDRAG INOM SLÖJD OCH KONSTHANTVERK

HEMSLÖJDEN I KRONOBERG

Fristående ideell förening med uppdrag att främja intresse, skapa förutsättningar för barn och unga samt främja konstnärlig förnyelse och kvalitet inom slöjd och konsthantverk.

FILM OCH RÖRLIG BILD

Området film och rörlig bild omfattar all audiovisuell media som utgår ifrån och fokuserar på berättande. Utöver film inom olika genrer, som exempelvis kortfilm, dokumentärer och dramaserier, inkluderas även spel, VR och transmedia. Film och rörlig bild är ett mångfacetterat område. Den regionala kulturpolitikens ansvar rör främst det som brukar definieras som filmkulturell verksamhet: filmpedagogik, visning och spridning samt talangutveckling.²¹ Filmområdet omfattar även näringslivspolitik, med aspekter som hållbar tillväxt, regional utveckling och besöksnäring och där nationella produktionsincitament och filmexport utgör viktiga filmpolitiska frågor för Sveriges konkurrenskraft. På nationell nivå finns Svenska Filminstitutet med uppdrag från regeringen att genomföra den nationella filmpolitiken²² och verka för att stödja produktion, distribution och visning av värdefull svensk film, att bevara och tillgängliggöra det svenska filmarvet samt att representera den svenska filmen internationellt. I praktiken hänger det filmkulturella

uppdraget och professionell filmproduktion nära samman. Gränsdragningarna är inte alltid tydliga, och behovet av samverkan mellan kulturpolitik och näringslivspolitik är stort när det gäller utvecklingen av film och rörlig bild.

FILMPEDAGOGIK OCH FILMKUNNIGHET

Behovet av filmpedagogik och filmkunnighet ökar i takt med att film och rörlig bild blir en allt större del av människors vardag, särskilt för barn och unga. Det är viktigt att diskutera den rörliga bildens betydelse och påverkan. Filmkunnighet handlar om att ge verktyg till att förstå film och rörlig bild med utgångspunkt i kritiskt tänkande, att se, samtala om och skapa film. Filmkunnighet är en del av Unescos definition av medie- och informationskunnighet (MIK) som ska bidra till att möta den digitala utvecklingen och bygga ett demokratiskt samhälle med deltagande medborgare. På nationell nivå har Statens medieråd i uppdrag att stärka medie- och informationskunnigheten hos alla i Sverige.

Filmregion Sydost stödjer det filmpedagogiska arbetet, bland annat genom samverkan med skolor och kulturskolor. Det sker genom att förmedla professionella kulturskapare och kvalitetssäkra arbetet utifrån ett pedagogiskt förhållningssätt eller genom särskilda satsningar som fokuserar på filmkunnighet och filmskapande med utbildningsmaterial riktat till pedagoger. Det är viktigt att fortsätta stärka de regionala strukturerna i samverkan med kommuner och övriga berörda intressenter för att alla barn och unga i Kronoberg ska ha möjlighet att ta del av filmpedagogisk verksamhet. Inom Region Kronoberg finns också AV-Media, ett regionalt resurscentrum för IT i skolan.

ETT BIOGRAFTÄTT LÄN

I Kronoberg finns många ideellt drivna visningsarenor för film som biografier, bygdegårdsföreningar och filmklubbar. Biograferna finns huvudsakligen i kommunernas centralorter men många mindre biografier finns även på landsbygden. I nordöstra Kronoberg finns föreningen Film i Glasriket som är ett nätverk av landsortsbiograferna i Glasriket och som även arrangerar en gemensam filmfestival. Det ideella engagemanget är ofta en förutsättning för att kunna visa film på bio i hela länet. Många av Kronobergs biografier tar tillvara invånarnas engagemang och kulturuttryck, och anordnar filmvisningar och kringarrangemang med stark lokal förankring.

Pandemin har slagit hårt mot regionens biografier och många har fått stänga ner eller anpassa sin verksamhet efter

²⁰Kulturvanor i Sverige 2019. Kulturfakta 2020:4. Myndigheten för kulturanalys, 2020.

²¹Främjas filmen? En översyn av filmområdet i kultursamverkansmodellen. Myndigheten för kulturanalys, rapport 2020:2

²²De nationella målen för film beskrivs i propositionen Mer film till fler – en sammanhållen filmpolitik (2015/2016:132)

rådande restriktioner, med stora intäktsbortfall som följd. Pandemin har även bidragit till att den traditionella distributionskedjan har förändrats när filmer lanseras direkt på streamingtjänster och hittar andra vägar till publiken. Vid återstarten av kulturen kommer biograferna att stå inför utmaningar där fokus blir ett stärkt publik- och målgruppsarbete för att fortsätta vara ett levande filmkulturellt rum. Framtida teknikuppgraderingar och generationsväxlingar är andra utmaningar för regionens biografer. Systematiskt arbete med publikutveckling är av vikt för att säkerställa ett relevant utbud och nå nya målgrupper. Digitaliseringen har ökat möjligheterna för lokala biografer att anpassa och utöka utbudet efter publiken.

TALANGUTVECKLING OCH FILMSKAPARE

I Kronoberg finns flera intressenter som främjar talangutveckling inom film, som Filmregion Sydost men också det civila samhället, där studieförbunden har en viktig roll. Talangutveckling med särskilt fokus på unga talanger ingår i Filmregion Sydosts regionala filmkulturella uppdrag. Det kan handla om ekonomiskt stöd i olika kategorier, rådgivning under filmprocessen, att låna ut filmteknik, nätverksbyggande och kompetenshöjande aktiviteter. Detta bidrar till att fylla glappet mellan de insatser som unga kan få på filmområdet i skolan eller i kulturskolan och det nationella ekosystemet för film. Filmregion Sydosts talangarbete och stöd fungerar också som en dörröppnare för personer som helt eller delvis saknar erfarenhet av professionellt filmskapande, men som har värdefulla, utmanande eller innovativa berättelser och perspektiv att förmedla. På så sätt skapas en dynamisk och hållbar återväxt av talanger som tar steget mot att bli professionella filmskapare i Kronoberg och södra Sverige.

Det finns behov av ökad professionalisering inom film och rörlig bild i Kronoberg. Förutsättningarna för produktion av film och rörlig bild är begränsade och strategiska insatser behövs för att lyfta nya röster och skapa nätverk och mötesplatser, om unga kreatörer och talanger men även professionella filmskapare och angränsande näringar inom film och rörlig bild ska kunna utvecklas i regionen. Det finns goda förutsättningar för fördjupad samverkan och ökad professionalism inom film och rörlig bild genom utvecklingsarbetet inom Regionsamverkan Sydsverige.

EN BRED NÄRING FÖR MÅNGA YRKESGRUPPER

Film och rörlig bild samlar många olika kompetenser och kan involvera konstnärliga yrkesgrupper som regissörer, skådespelare och manusförfattare men även helt andra områden som hotell- och restaurangnäring och andra servicenäringar som elektriker och frisörer. Yrkesverksamma inom film i Kronoberg är framför allt sysselsatta inom kommersiell och grafisk produktion, tv samt pedagogisk verksamhet för barn och unga, men även produktionsbolag för spelfilm, dokumentärfilm, animation och livesändningar. Det finns också bolag i närliggande branscher som är relevanta för filmproduktion såsom scenografibygge, teknik och design.

I Kronoberg finns det vissa utbildningsmöjligheter inom film och rörlig bild på folkhögskolor och Linnéuniversitetet. Ingen av dessa är specialiserade på filmproduktion, men de erbjuder andra ingångar till området film och rörlig bild. En kartläggning av befintliga utbildningar, behov och utvecklingsmöjligheter genomförs inom Regionsamverkan Sydsverige med ambition att stärka regionen på området filmrelaterade utbildningar. Förändrade affärsmodeller och konsumtionsmönster påverkar var och hur publiken ser film och annan rörlig bild. Digitala visningsfönster som streamingtjänster har de senaste åren blivit en allt mer primär distributionskanal för film och rörlig bild samtidigt som biografens roll i filmens näringskedja har förändrats. Detta är förändringar som pågått under lång tid men som påskyndats av coronapandemins inverkan på såväl möjligheterna att producera film som lönsamheten i att distribuera film på biografer. Andra viktiga visningsfönster för film och rörlig bild är filmfestivaler och tv. Filmregion Sydost har som målsättning att stötta regionens filmskapare att lansera sina filmer. Många har visats på filmfestivaler både i Sverige och utomlands samt på tv. Vissa har även fått biografdistribution.

SYDSVERIGE SOM FILMREGION

Regionerna i Regionsamverkan Sydsverige samverkar för att utveckla film och rörlig bild. Utveckling sker dels inom det filmkulturella uppdraget, som är kulturpolitikens ansvar, och dels kring ökad filmproduktion i Sydsverige, där kulturpolitiken och den regionala utvecklingspolitiken samverkar och där en interregional filmutredning genomförts. Det efterfrågas idag inspelningsplatser, filmproduktionspersonal och skådespelare från nationella såväl som internationella produktioner. Region Kronoberg och Filmregion Sydost ingår i Southern Sweden Film Commis-

sion med syfte att skapa strukturer för ökad produktion av film och rörlig bild i Sydsverige. Southern Sweden Film Commission marknadsför Sydsverige som produktionsplats och ansvarar för strukturer för att hitta och visa passande platser för filminspelning i regionen. I uppdraget ingår att marknadsföra Sydsverige i samverkan med destinationsutvecklande verksamheter, att visa upp potentiella inspelningsplatser och verka för att produktioner förläggs i regionen. Ökad filmproduktion bidrar till internationalisering, tillväxt och arbetstillfällen och att stärka intresset för Kronoberg och södra Sverige nationellt och internationellt. För att möjliggöra ökad filmproduktion i Sydsverige behöver Sverige även ha en större konkurrenskraft på den globala marknaden, där ett framtida införande av produktionsincitament är en viktig fråga.

SA HÄR VILL REGION KRONOBERG ATT FILM OCH RÖRLIG BILD UTVECKLAS

Region Kronobergs kulturpolitiska ambition är att stärka filmen och den rörliga bildens ställning och utveckling. Region Kronoberg vill att området utvecklas i enlighet med kulturplanens mål och insatsområden. Utvecklingen ska präglas av konstnärlig frihet, hög kvalitet, goda villkor för professionella kulturskapare och en god tillgänglighet för invånare och besökare i Kronoberg och Sydsverige.

Inom Regionsamverkan Sydsverige är den gemensamma kulturpolitiska ambitionen att stärka samverkan inom filmkulturell verksamhet samt skapa strukturer för att öka produktionen av film och rörlig bild i Sydsverige. Under perioden tas en interregional filmstrategi fram.

REGIONALA UPPDRAG INOM FILM OCH RÖRLIG BILD

FILMREGION SYDOST

Ett av nitton regionala resurscentrum för film i Sverige. Organisationsformen är en ideell förening bildad 2008 i samverkan mellan Region Blekinge, Region Kalmar län och Region Kronoberg. I det filmkulturella interregionala uppdraget ingår att främja film och rörlig bild för barn och unga, stödja filmskapare samt möjliggöra visning av film och rörlig bild för publik.

SOUTHERN SWEDEN FILM COMMISSION

En del av Film i Skåne med interregionalt uppdrag inom Regionsamverkan Sydsverige att skapa strukturer för ökad produktion av film och rörlig bild i hela Sydsverige.

BIBLIOTEK OCH LÄSFRÄMJANDE

Det allmänna biblioteksväsendet, det vill säga all offentligt finansierad biblioteksverksamhet; folkbibliotek, skolbibliotek, regional biblioteksverksamhet, högskolebibliotek och lånecentraler, ska enligt bibliotekslagen verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken ska också främja litteraturens ställning och har en viktig roll för att nå nationella mål för litteratur och läsfrämjande.²³ På nationell nivå finns Kungliga biblioteket med nationell överblick över den svenska bibliotekssektorn. Ett förslag till en nationell biblioteksstrategi lämnades av Kungliga biblioteket till regeringen 2019.²⁴

EN LAGSTADGAD ANSVARSFÖRDELNING

Bibliotekslagen slår fast att det ska finnas folkbibliotek i alla kommuner. De ska vara tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov. Kommunernas folkbibliotek utgör viktiga mötesplatser för demokrati, bildning och kultur. Organisering och förutsättningar ser olika ut i Kronobergs kommuner och det finns initiativ till interkommunal bibliotekssamverkan. När det gäller skolbibliotek, som lyder under skollagen, har en del av kommunerna integrerade folk- och skolbibliotek. Andra har gemensam samordning eller enskilda skolbibliotek med olika grad av bemanning. I Kronoberg finns också sjukhusbibliotek, universitets- och forskningsbibliotek och folkhögskolebibliotek.

Varje region ska enligt bibliotekslagen bedriva regional biblioteksverksamhet med syfte att främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet när det gäller de folkbibliotek som är verksamma i länet. I Kronoberg är det Biblioteksutveckling Blekinge Kronoberg som har detta uppdrag. Verksamheten regleras av den regionala biblioteksplanen som regionfullmäktige beslutar om och som delas med Region Blekinge. Biblioteksplanen är nära kopplad till de regionala kulturplanerna i Blekinge och Kronoberg. Enligt bibliotekslagen ska biblioteksplaner också finnas på kommunal nivå.

BIBLIOTEKENS PRIORITERADE GRUPPER

Biblioteken ska enligt lag ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, de nationella minoriteterna och personer med annat modersmål än svenska, bland annat genom att erbjuda litteratur på de nationella minoritetsspråken, andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska samt lättläst svenska. Kungliga Biblio-

²³ De nationella målen för litteratur- och läsfrämjande beskrivs i propositionen *Läsa för livet* (2013/14:03)

²⁴ Demokratins skattkammare – Förslag till en nationell biblioteksstrategi, Kungliga biblioteket 2019

teket har i uppdrag att samverka med de nationella minoriteternas bibliotek och stärka deras roll som resursbibliotek för landets fem nationella minoriteter. Resursbiblioteken ska vara ett stöd för landets kommuner och främja böcker och andra medier på de nationella minoritetsspråken med betoning på litteratur för barn och unga.

BARN OCH UNGAS LÄSNING

Läsförmåga hänger nära ihop med välmående och delaktighet i samhällslivet.²⁵ Mellan 2007 och 2018 har andelen unga som läser böcker halverats.²⁶ Samtidigt har de omfattande insatser som genomförts de senaste åren haft positiv effekt. Mot bakgrund av läsdelegationens förslag på insatser²⁷ fortsätter arbetet med att ge barn och unga mer likvärdiga förutsättningar för god läsförmåga och ökad läslust. Ansvaret delas mellan många. Föräldrar, förskola, skola och fritidshem är viktiga läsfrämjare. Även biblioteken ska främja barns och ungas språkutveckling och stimulera till läsning. I Kronoberg och Blekinge finns Språkstegen för att främja små barns språkutveckling och stärka föräldrars roll som läsfrämjare. I Språkstegen samverkar olika professioner, organisationer och politikområden på både lokal och regional nivå: barnhälsovård, bibliotek, förskola och logopedi. I flera kommuner finns samarbeten med familjecentral, öppen förskola, socialtjänst eller organisationer inom det civila samhället. Läsfrämjande insatser för vuxna har också betydelse, både för den enskilde och för att möjliggöra läsande förebilder för barn och unga. Även här har biblioteken en viktig roll, tillsammans med folkbildningen och det civila samhällets organisationer. I Kronoberg anordnas Läsfest årligen i samverkan mellan länet, bibliotek och studieförbund, Det fria ordets hus och Biblioteksutveckling Blekinge Kronoberg.

BIBLIOTEKENS BREDA SAMHÄLLSUPPDRAG

Biblioteken arbetar med ett omfattande lagstadgat uppdrag. Flera samhällsutmaningar påverkar förutsättningarna att genomföra detta. När det offentliga samhället drar sig tillbaka på många platser får biblioteken, som ofta är den enda offentliga lokal som finns kvar i mindre samhällen, nya arbetsuppgifter och en bredare samhällsfunktion. Förutom mötesplats och demokratisk struktur för kunskap och bildning blir biblioteken också kulturhus, samlingslokal, medborgarkontor, informationscentral och kanske turistbyrå. Under coronapandemin har bibliotekens samhällsviktiga funktion synliggjorts ännu mer.

Parallellt med det breddade ansvaret så påverkar bibliotekens ansträngda resurser möjligheterna att utföra grund-

uppdraget. Det kan handla om att möta nya krav på flexibla sätt, genom utveckling av biblioteksrummet eller meröppet för att tillgängliggöra biblioteket för invånare även då personal inte är på plats. Det allt bredare samhällsuppdraget begränsar bibliotekens möjligheter att bedriva läsfrämjande arbete, arbeta med de nationella minoriteterna eller främja digital delaktighet och digitalisering.²⁸

Bibliotek och folkbildning spelar en central roll i samhällets digitala omställningsprocess. Enligt bibliotekslagen ska bibliotek verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet. Det ställer pedagogiska krav på bibliotekspersonalen och biblioteken står inför utmaningar vad gäller både kompetensutveckling av befintlig personal och nyrekrytering. I Kronoberg har Biblioteksutveckling Blekinge Kronoberg arbetat med utvecklingsinsatser för folkbiblioteken inom ramarna för de nationella biblioteks-satsningarna Digitalt först och Stärkta bibliotek.

UTVECKLING AV BIBLIOTEK OCH LÄSFRÄMJANDE I KRONOBERG

Region Kronobergs kulturpolitiska ambition är att den regionala biblioteksverksamheten ska vara en drivande aktör tillsammans med folkbiblioteken i utvecklingen av folkbiblioteksverksamheten. Region Kronoberg vill att bibliotek och läsfrämjande utvecklas i enlighet med kulturplanens mål och insatsområden samt verkar för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Utvecklingen ska präglas av hög kvalitet, goda villkor för professionella kulturskapare och en god tillgänglighet för invånare och besökare. Läsfrämjande insatser för barn och unga är särskilt prioriterat. Mål och prioriteringar formuleras också i den regionala biblioteksplanen som revideras under 2021.

Inom Regionsamverkan Sydsverige är den gemensamma kulturpolitiska ambitionen att stärka samverkan inom biblioteksområdet kring ett flertal prioriterade insatser som biblioteksplaner, biblioteksstatistik, nationella satsningar, läsfrämjande och digital kompetens.

REGIONALA UPPDRAG INOM BIBLIOTEK OCH LÄSFRÄMJANDE

BIBLIOTEKSUTVECKLING BLEKINGE KRONOBERG

Den regionala biblioteksverksamheten i Blekinge och Kronobergs län, med uppdrag att samordna och främja bibliotek och läsfrämjande. Verksamheten styrs av biblioteksla-

gen och de båda regionernas kultur- och biblioteksplaner. Region Blekinge är administrativ huvudman.

DET CIVILA SAMHÄLLET OCH FOLKBILDNINGEN

Det civila samhället och folkbildningen, med studieförbund och folkhögskolor, utgör en viktig del av länets kulturella infrastruktur och möjliggör kulturella mötesplatser i en gles geografi. Kronobergarnas ideella engagemang bidrar till social sammanhållning, utvecklar orter och platser i Kronoberg och skapar öppna och hållbara livsmiljöer i hela länet, från Markaryd till Åseda, från Bolmsö till Rävemåla. Det civila samhället och folkbildningen har stor betydelse för människors rätt till både bildning och kulturell välfärd och möter utmaningar kopplat till kulturpolitikens delaktighetsmål. Konkret kan det handla om lokal närvaro, mötesplatser och strukturer för arrangörskap men i bredare mening även delaktighet, social tillit och sammanhållning. Kulturnämnden stödjer det civila samhällets regionala strukturer, som främjande organisationer, studieförbund, ungdomsorganisationer och idrottsrörelse.²⁹ Samtidigt visar tidigare insatser som genomförts i samverkan med Ideell kulturallians att civilsamhällets regionala strukturer tenderar att försvagas.

ARRANGÖRSKAP I FÖRÄNDRING

Ett fungerande, aktivt och väl utvecklat arrangörskap är en viktig förutsättning för kultur på olika platser. Länets arrangörer är ofta ideella föreningar som kulturföreningar och Folkets Hus och Parker. Arrangörskapet är i förändring och den som arrangerar kan också själv producera kultur. Nya former av arrangörsnätverk är lösare än traditionella föreningar. Det ställer höga krav på arrangörsledet att förnya den egna verksamheten. Att främja nya arrangörer, former för arrangörskap och kultur på okonventionella platser är utvecklingsområden.

Andra utmaningar inom det civila samhället är hållbara ekonomiska förutsättningar, generationsväxling, digital utveckling och delaktighet samt tillgång till ändamålsenliga lokaler. Det civila samhället tillhandahåller lokaler som skapar grundförutsättningar på många platser i länet inom många olika konstområden. Det kan vara teaterscener, biosalonger, dansgolv, replokaler, utrymmen för konstutställningar och platser för litterära samtal. Ändamålsenliga lokaler har stor betydelse för civilsamhällets förmåga att bidra till Kronobergs utveckling, inte minst utanför centralorterna. Det civila samhället lyfter särskilt behov av

regional och kommunal medfinansiering för att kunna göra investeringar, bland annat i lokaler. Det kan ofta växlas upp med hjälp av statsbidrag. I centralorterna är snarare bristen på lokaler samt hyreskostnaden en utmaning för civilsamhällets organisationer.

FOLKBILDNINGEN I KRONOBERG

Folkbildningen, med studieförbund och folkhögskolor bidrar till att stärka och utveckla demokratin och utgör regional utvecklingsresurs inom flera områden. Folkbildningens särart bygger på att den är en arena för fria och frivilliga bildningsprocesser och därmed gör kunskap tillgänglig för alla på ett demokratiskt och jämlikt sätt, utanför det traditionella utbildningssystemet. Inom folkbildningen utvecklas människor tillsammans i takt med de nya kunskaper, perspektiv och erfarenheter som de själva söker, vilket gör det möjligt för människor att påverka sin livssituation och delta i samhällsutvecklingen.³⁰ Kronobergs läns bildningsförbund är folkbildningens regionala samverkansorganisation och samlar länets studieförbund och folkhögskolor tillsammans med den regionala biblioteksverksamheten.

I Kronoberg är alla tio studieförbund verksamma i olika utsträckning. De har olika profiler och bedriver en bred verksamhet inom många områden med lokal närvaro i hela länet. Med nästan 60 000 deltagare i studiecirklar och andra grupper, 13 000 kulturprogram i vitt skilda genrer och med nästan 680 000 deltagare runtom i Kronoberg utgör studieförbundens samlade verksamhet länets största kulturarrangör.³¹ De bidrar till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet genom att ge invånarna tillgång till mötesplatser och arenor för eget utövande i form av scener, repetitionslokaler, ungdomshus, verkstäder och utställningslokaler. De är producenter och arrangörer av kultur i form av program inför publik och studiecirklar med möjlighet till eget skapande inom de flesta konstområden. Det flexibla och deltagarorienterade arbetssättet gör att studieförbunden snabbt kan fänga upp och möjliggöra nya initiativ, kulturformer och konstnärliga uttryck, vilket gör dem till en viktig resurs, inte minst i arbetet med barns och ungas egna kulturformer. Den offentliga finansieringen av studieförbunden delas mellan nationell, regional och kommunal nivå. Ökad samordning av de många bidragssystemen på olika nivåer skulle minska administrationen och möjliggöra mer folkbildningsverksamhet för invånarna.

I Kronoberg finns också tre folkhögskolor: S:t Sigfrids folkhögskola, Markaryds folkhögskola och Grimslövs folkhögskola. Den sistnämnda med Region Kronoberg

²⁵ Främja läsning – Handlingsprogram för läsfrämjande, Kulturnrådet 2019

²⁶ Goda levnadsvillkor för många, men inte för alla – UNG IDAG 2021, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2021

²⁷ Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället (SOU 2018:57)

²⁸ Folkbibliotek i glesbygd – Kunskapsläge och praktiska erfarenheter, Kulturnrådet 2019

²⁹ På sidan 36 beskrivs hur stor andel av kulturnämndens regionala drifts- anslag som går till intressenter inom det civila samhället

³⁰ Nationella mål för folkbildningen formuleras i propositionen Allas kunskap – allas bildning (2013/14:172)

³¹ Folkbildningsrådets statistik för 2019

som huvudman, ett uppdrag som organiseras inom den regionala utvecklingsavdelningen. Folkhögskolorna med sina olika profilverksamheter är en del i den regionala kulturella infrastrukturen, både som utbildningsanordnare och med ett brett kulturuppdrag. De är förberedande för högre konstnärlig utbildning i Sverige såväl som utomlands och erbjuder konstnärliga grund- och fördjupningsutbildningar. 2019 hade folkhögskolorna i länet 276 deltagare på sina allmänna kurser och 960 deltagare på sina särskilda kurser, ofta med olika kulturinriktningar. Markaryds folkhögskola profilerar sig inom musik, teater och dans, med en särskild musikalriktning. Vid S:t Sigfrids folkhögskola finns specialutbildningarna musiklinjen och Kronobergs konstkola. Grimslövs folkhögskola har en särskild profil inom konsthantverk och design. Folkhögskolorna utgör kulturella kluster i sina bygder och generationsöverskridande mötesplatser, ofta i samverkan med andra kring kulturprogram, konserter och utställningsverksamhet. De gör också insatser för integration och mångfald, till exempel genom etableringskurser för nyanlända i samverkan med Arbetsförmedlingen.

DET CIVILA SAMHÄLLET SOM REGIONAL UTVECKLINGSRESURS OCH RÖSTBÄRARE

Det civila samhället och folkbildningens verksamhet spänner över många regionala utvecklingsområden; kultur, arbetsmarknad, integration, företagsfrämjande, folkhälsa och miljö med mera. Den breda verksamheten bidrar till måluppfyllelse i Gröna Kronoberg 2025 och flera andra regionala strategier. Folkbildningens aktörer är viktiga parter i det regionala kompetensförsörjningsarbetet och bidrar med insatser för att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället. Den regionala kompetensförsörjningsstrategin vägleder samverkan inom arbetsmarknad, kompetensförsörjning och utbildning.³²

Den regionala kulturförvaltningen har lång erfarenhet av dialog och samverkan med det civila samhället. De senaste åren har även utvecklingsinsatser skett inom den regionala utvecklingsavdelningen med målet att nå en mer strukturerad samverkan med det civila samhället. Insatserna har bland annat handlat om intern kompetensutveckling, omvärldsbevakning och dialog med det civila samhället. En kartläggning har också genomförts.³³ Mot bakgrund av den fortsätter utvecklingsarbetet kring att bredda dialog och samverkan och stärka det civila samhällets möjligheter att verka som både regional utvecklingsresurs och röstbärare.

■ SÅ HÄR VILL REGION KRONOBERG ATT DET CIVILA SAMHÄLLET OCH FOLKBILDNINGEN UTVECKLAS

Region Kronobergs kulturpolitiska ambition är att stärka det civila samhällets regionala strukturer och förutsättningar att verka som både resurs och röstbärare i regionalt utvecklingsarbete. Region Kronoberg vill att området utvecklas i enlighet med kulturplanens mål och insatsområden. Utvecklingen ska präglas av de sex principerna för samverkan mellan det offentliga och det civila samhället; självständighet och oberoende, dialog, kvalitet, långsiktighet, öppenhet och insyn samt mångfald.³⁴ Under perioden revideras det regionala bidragssystemet för studieförbunden och ett regionalt idrottspolitiskt program tas fram.

■ REGIONALA UPPDRAG INOM DET CIVILA SAMHÄLLET OCH FOLKBILDNINGEN

RF-SISU SMÅLAND

Fristående ideell förening med uppdrag att stödja, företräda, utveckla och leda den regionala idrottsrörelsen. I uppdraget ingår även bildning och utbildning.

STUDIEFÖRBUND

Nio fristående ideella föreningar och en stiftelse med uppdrag att bedriva regional folkbildningsverksamhet: ABE, Folkuniversitetet, Ibn Rushd, Kulturens Bildningsverksamhet, NBV, Medborgarskolan, Sensus, Studieförbundet, Studieförbundet Vuxenskolan samt Studieförbundet Bilda.

UNGDOMSORGANISATIONER

Regionalt verksamma organisationer inom det civila samhället som ger unga möjligheter att skapa sina egna plattformar har möjlighet att söka organisations- och ledarskapsbidrag i enlighet med ett särskilt regionalt bidragssystem.

Även flera intressenter som beskrivs under andra rubriker i kulturplanen är del av det civila samhället, som till exempel Berättarnätet Kronoberg eller Riksteatern Kronoberg.

KULTURSKAPARES VILLKOR

Ett vitalt och utforskande konst- och kulturliv bygger på att kulturskapare kan utveckla sina konstnärskap och verka under rimliga arbetsvillkor. Förutsättningarna varierar över landet och hänger ihop med den konstnärliga och kulturella infrastrukturen.

KULTURSKAPARES GEOGRAFI

Förutsättningarna för konstnärlig produktion på en plats har betydelse för kulturskapares möjligheter att bo och verka där. Kulturskapare väljer i högre utsträckning än andra yrkesgrupper att etablera sig i storstäder och storstadskommuner. 70 % av Sveriges kulturskapare bor i någon av de tre storstadsregionerna, men arbetsmarknaden är i hög utsträckning internationell. Störst koncentration till storstadsområden finns inom områden som dans, film och teater medan yrkesverksamma inom musik samt bild och form har en större geografisk spridning i landet.³⁵

Möjligheter till arbetstillfällen och tillgång till arbetslokaler för produktion inom olika konstområden, som ateljéer, verkstäder, studios eller repetitions- och träningslokaler spelar en viktig roll för var kulturskapare väljer att bo och verka. Även möjligheter till konstnärligt utbyte, kompetensutveckling och nätverk inom olika konstområden har betydelse, till exempel residens eller resurscentrum. Kulturskapares villkor är nära kopplade till den konstnärliga och kulturella infrastrukturen.

SOCIALA SKYDDSYSTEM OCH KONSTNÄRLIG ÅTERVÄXT

Nästan hälften av landets professionella kulturskapare har en eftergymnasial utbildning, vilket kan jämföras med 23% för befolkningen som helhet. Samtidigt har de generellt lägre årsinkomst än personer med motsvarande utbildningsnivå. En kritisk faktor är också att de sociala skyddssystemen inte är anpassade efter kulturskapares verklighet och arbetsvillkor. Att frilansa, driva egen firma eller kombinera en anställning med sitt företagande är vanligt. På nationell nivå pågår insatser som ska möjliggöra för fler att leva på sitt konstnärliga yrke, bland annat mot bakgrund av den konstnärspolitiska utredningen.³⁶ Coronapandemin har satt redan kända brister i ett nytt ljus.

Att kulturskapare är en sårbar grupp handlar om både ekonomiska och sociala arbetsvillkor. Kulturskapares arbete präglas i hög grad av ensamarbete. I kombination med att hot och hat mot kulturskapare ökar innebär det för många en ohållbar arbetsmiljö.

KULTURSKAPARE I KRONOBERG

Den konstnärspolitiska utredningen konstaterade också att förutsättningarna för kulturskapare att etablera sig och verka i landets regioner behöver förbättras. Region Kronoberg genomför flera konkreta insatser för att kulturskapare verk-

samma på olika platser i länet, i städer, på mindre orter och på landsbygden, ska ha goda villkor och en god arbetsmiljö.

En viktig insats är regionala uppdrag till olika intressenter inom olika konstområden. Det kan handla om konstnärlig produktion men också främjande insatser som residens, nätverk, erfarenhetsutbyten och kompetensutveckling. En stor del av de här insatserna genomförs i en sydsvensk geografi och de olika uppdragen beskrivs under respektive område i kulturplanen. Kulturnämnden ställer även krav på att alla intressenter med regionala uppdrag säkerställer skäligen arbetsvillkor och en god arbetsmiljö för de kulturskapare som anlitas.

Italienska Palatset har ett särskilt uppdrag som resurs för professionella kulturskapare inom olika konstarter. I det ingår att vara en regional mötesplats för professionella kulturskapare inom olika konstarter, arbeta med omvärldsbevakning, residensverksamhet och samverkan regionalt, interregionalt, internationellt samt med konstnärliga utbildningar. Italienska Palatset utgör även arbetsplats för professionella kulturskapare, med förvaltning och utveckling av ateljéer, studios och verkstäder. Publik verksamhet ingår också i uppdraget.

Andra konkreta insatser som genomförs av Region Kronoberg för att skapa bättre förutsättningar för länets kulturskapare är möjligheter till arbetsstipendier. Under pandemin har dessa också utökats. Det finns även ett särskilt stimulansbidrag för ökad tillämpning av medverkans- och utställningsavtalet och arbetet med konstnärlig gestaltning i Region Kronobergs lokaler har utvecklats vilket stärker konstnärers arbetsmarknad. Dialog- och samverkansstrukturer är under utveckling, och finns i formaliserad form inom områden med svagare strukturer, som bild och form samt litteratur.

Kulturnämnden och den regionala utvecklingsnämnden har under pandemin arbetat tillsammans för att utreda hur professionella kulturskapares villkor kan förbättras. En kartläggning av villkor och behov hos länets kulturskapare har genomförts parallellt med en förstudie kring hur det regionala företagsfrämjande systemet kan stärka kulturskapares företagande. Resultaten från kartläggningsarbetet visar att de åtgärder som Region Kronoberg, utifrån sin regionala roll, vidtar för att stärka villkoren för Kronobergs kulturskapare ligger i linje med de behov som finns. Fortsatta gemensamma samverkansinsatser är under utveckling.³⁷

³² Kompetensförsörjningsstrategi för Kronobergs län 2016–2025, Region Kronoberg

³³ Idéburen sektor i Kronoberg, kartläggning 2021. Nätverket Idéburen sektor Skåne

³⁴ Propositionen En politik för det civila samhället (2009/10:55)

³⁵ Kulturskapares geografi. En registerstudie. Myndigheten för kulturanalys, 2019

³⁶ Konstnär – oavsett villkor? (SOU 2018:23)

³⁷ Läs mer om det sektorsövergripande arbetet kring kulturskapares företagande i avsnittet Regional tillväxt och innovation (sida 73)

■ SÅ HÄR VILL REGION KRONOBERG ATT KULTURSKAPARES VILLKOR UTVECKLAS

Region Kronobergs kulturpolitiska ambition är att stärka förutsättningarna för kulturskapare att bo och verka i Kronoberg. Intressenter med regionala kulturpolitiska uppdrag ska säkerställa konstnärlig frihet, skäliga arbetsvillkor och en god arbetsmiljö för professionella kulturskapare. Det finns också kulturpolitiska målsättningar för Region Kronobergs arbete med konstnärlig gestaltning som bidrar till att stärka kulturskapares villkor.³⁸

Inom Regionsamverkan Sydsverige finns gemensamma kulturpolitiska ambitioner kring att stärka professionella kulturskapares villkor inom flera konstområden, som danskonst, film och litteratur. Regionsamverkan Sydsveriges kulturutskott och regionala utvecklingsutskott har också som gemensam ambition att gynna och etablera kulturella och kreativa näringar i Sydsverige.

■ REGIONALA UPPDRAG INOM KULTURSKAPARES VILLKOR

ITALIENSKA PALATSET

Fristående ekonomisk förening med uppdrag att vara en regional mötes- och arbetsplats för professionella kulturskapare inom olika konstarter samt bedriva publik verksamhet.

Utöver detta riktade uppdrag ska alla intressenter med regionala uppdrag inom kulturplanens olika områden bidra till skäliga arbetsvillkor och en god arbetsmiljö för professionella kulturskapare i enlighet med kulturnämndens grundvillkor.

KONSTNÄRLIG UTBILDNING OCH TALANGUTVECKLING

Möjlighet till kunskap, bildning och utbildning på olika nivåer är en viktig del i den konstnärliga och kulturella infrastrukturen. Det handlar om ett helt system som hänger samman; att få möta konstnärliga uttryck i tidig ålder, den kommunala kulturskolan, estetiska program på gymnasienivå, studieförbundens fria och frivilliga folkbildningsverksamhet, möjligheter till talangutveckling inom olika konstområden samt folkhögskolor, högre konstnärlig utbildning och kompetensutveckling för professionella kulturskapare. De olika delarna i utbildningssystemet utgör också arbetsmarknad för professionella kulturskapare.

ATT FRÄMJA TALANGUTVECKLING OCH UNGA KONSTNÄRSKAP

Många gör insatser för att identifiera, lyfta och utveckla talanger och främja unga konstnärskap. Det kan handla om att skapa arenor för att utöva och utforska sitt konstnärskap, coachning, ekonomiska resurser eller nätverk där unga talanger får möjlighet att utbyta erfarenheter. Det kan också handla om teknikutlåning, där till exempel Filmregion Sydost är en resurs på filmområdet. Andra exempel är studieförbundens samverkan kring ”Världens största musikfestival” eller musiktävlingen Imagine Sweden, som i länet samordnas av Musik i Syd. Där får unga musiker mellan 13–21 år framträda med professionellt stöd, knyta kontakter med musikbranschen och möjlighet till internationella utbyten. Musik i Syd driver också ett residensprogram för ensembler som syftar till internationell etablering av unga sydsvenska musiker. Regionteatern Blekinge Kronoberg samordnar Skapa dans, en koreografitävling för unga dansare mellan 14–22 år och skapar utbyten mellan professionella dansare och elever på länets kulturskolor och estetiska program, till exempel i samband med dansföreställningar. Riksteatern främjar unga talanger och arrangerar genom insatser och samverkan, till exempel Riksteatern Länk, KulturCrew och Teater16. Region Kronoberg samt flera av länets kommuner och kulturorganisationer delar ut stipendier med inriktning på unga konstnärskap.

KULTURSKOLOR I ALLA KOMMUNER

Kulturskolan är en frivillig kommunal verksamhet, med stor betydelse för barns och ungas möjligheter att lära, själv utöva och uppleva konstnärliga uttryck under sin fria tid. Den kommunala kulturskolan utgör ofta förklaringsmodell till ”det svenska musikundret”. Mot bakgrund av kulturskoleutredningen³⁹ har kulturskolans strukturer stärkts. Ett nationellt kunskapscentrum har inrättats för att möta det brytningsskede som landets kulturskolor står inför med utmaningar kring behov av breddat utbud och ökad inkludering av barn och unga samt kompetensförsörjning. I Kronoberg finns kulturskolor i alla länets kommuner och samverkan sker i ett nätverk för kulturskolechefer. Organisation och ämnen som erbjuds i länets kulturskolor varierar. Musik är väl etablerat men även dans, teater samt bild och form erbjuds hos de flesta. Film finns hos ett fåtal. I Ljungby synliggörs profilen inom muntligt berättande även på kulturskolan.

FLERA ESTETISKA PROGRAM I KRONOBERG OCH SPETSUTBILDNING INOM MUSIK

Det estetiska programmet är ett högskoleförberedande gymnasieprogram där eleverna efter examen ska ha kunskaper för högskolestudier inom främst de konstnärliga, humanistiska och samhällsvetenskapliga områdena. Utbildningen fokuserar främst på det estetiska hantverket men även juridiska frågor om till exempel yttrandefrihet och upphovsrätt samt företagsekonomi och entreprenörskap ingår. I Kronoberg finns flera estetiska program inom alla fem inriktningar (bild och formgivning, dans, estetik och media, musik samt teater). Flertalet finns i Växjö, där det också erbjuds möjlighet till specialisering inom mode och design, spelgrafik samt grafisk design. I Tingsryd finns AMB, Academy of Music and Business, en spetsutbildning i musik på gymnasienivå med riksintag. Inom ett av teknikprogrammen i Växjö finns även spelutveckling och i Tingsryd finns yrkesutbildning för vuxna inom spel- och programutveckling med särskilt fokus på indiespel.

LINNÉUNIVERSITETET – DET KULTURELLA UNIVERSITETET

I regionen finns Linnéuniversitetet, med campus i både Växjö och Kalmar. Vid Linnéuniversitetet finns högre konstnärlig utbildning, forskningsmiljöer och samverkansmöjligheter inom flera av de områden som den regionala kulturplanen berör. Region Kronoberg samverkar med Linnéuniversitetet med utgångspunkt i en bred formaliserad överenskommelse och flera intressenter inom den regionala kulturverksamheten har egen samverkan med olika högskolor och universitet kring utbildning, forskning och utvecklingsinsatser. ”Det kulturella universitetet” syftar till utvecklingsinsatser som ska erbjuda kultur till studenter och medarbetare, stödjande projekt där konst och vetenskap möts och samverka med kulturorganisationer i omvärlden. Linnéuniversitetet stärker den regionala profilen inom flera av kulturplanens områden, till exempel design, muntligt berättande, musik, kulturarv och konst- och kulturpedagogik. Även profilen kring yttrandefrihet och ord utvecklas genom universitetets samarbete med Sveriges Författarförbund kring en professur i gestaltande sakprosa.⁴⁰ Flera av Linnéuniversitetets utvecklingsinsatser bidrar till målen inom kulturplanens utvecklingsområden, till exempel residensverksamhet, arenor för konst och kultur, offentlig konst och särskilda satsningar på unga konstnärer samt musik och ungas psykiska hälsa.

■ SÅ HÄR VILL REGION KRONOBERG UTVECKLA KONSTNÄRLIG UTBILDNING OCH TALANGUTVECKLING

Region Kronobergs kulturpolitiska ambition är att det ska finnas goda möjligheter till konstnärlig utbildning och talangutveckling i länet. Region Kronoberg vill fortsätta främja samverkan med Linnéuniversitet samt utveckla samarbetet med kommunerna kring kulturskolan. Region Kronoberg vill att området utvecklas i enlighet med kulturplanens mål och insatsområden. Utvecklingen ska präglas av konstnärlig frihet, hög kvalitet, goda villkor för professionella kulturskapare och en god tillgänglighet.

Inom Regionsamverkan Sydsverige genomförs flera utvecklingsinsatser som rör samverkan med akademi, konstnärlig utbildning och talangutveckling inom olika områden.

³⁸ Se avsmittet *Attraktiva och gestaltade livsmiljöer* (sida 72)

³⁹ En inkluderande kulturskola på egen grund (SOU 2016:69)

⁴⁰ Bland annat reportage, historia, biografier, debattböcker, populärvetenskap eller reseskildringar. Sakprosa spelar en stor roll i det offentliga samtalet, inte minst i en tid av alternativa fakta och avsiktlig desinformation, men till skillnad från i andra nordiska länder har det hittills saknats forskning med denna inriktning i Sverige.

TRE UTMANINGAR STÅR I VÄGEN FÖR DE KULTUR- POLITISKA MÅLEN

Nulägesanalysen identifierar flera utmaningar med konsekvenser för kulturplanens intressenter i Kronoberg. Utmaningarna är komplexa, påverkar utvecklingen i Kronobergs län och möjligheterna att nå kulturpolitiska mål på olika nivåer. Här sammanfattas utmaningarna under tre huvudrubriker som handlar om deras påverkan på möjligheterna att nå den nationella kulturpolitikens självständighetsmål, delaktighetsmål och samhällsmål.

KULTURENS STRUKTURER ÄR SÅRBARA

Kulturens strukturer är sårbara och det påverkar möjligheterna att nå självständighetsmålet inom kulturpolitiken; att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Målet handlar om kulturens egenvärde och grundförutsättningar, men också om villkoren för konstnärlig produktion och kulturell mångfald i hela landet. Coronapandemin har bidragit till att synliggöra det komplexa ekosystem som möjliggör kultur. För att konst och kultur överhuvudtaget ska bli till och nå en publik behöver kulturorganisationer med offentlig huvudman samverka med det fria kulturlivet, det behövs goda villkor för kulturskapare och ett livskraftigt civilsamhälle.

KULTURENS FRIHET OCH OBEROENDE

Myndigheten för kulturanalys identifierar två utmaningar för kulturens frihet och oberoende: hat, hot och trakasserier samt ökad politisk styrning. Eftersom yttrandefrihet och konstnärlig frihet är viktiga utgångspunkter för demokrati så omfattar den här utmaningen fler områden än kultur. Hat, hot och trakasserier riktat mot personer som deltar i det offentliga samtalet, som konstnärer, politiskt förtroendevalda, journalister och forskare, ökar. Angreppen är särskilt allvarliga eftersom det är ett hot mot demokratin när röster och perspektiv tystas.⁴¹

KULTURSEKTORNS EKONOMISKA VILLKOR BEGRÄNSAR HANDLINGSUTRYMMET

Självständighetsmålet påverkas även av kultursektorns ekonomiska villkor.⁴² Kulturskapare arbetar under sämre villkor än andra grupper i samhället med motsvarande krav på utbildning och yrkeserfarenhet, både vad gäller ekonomi och sociala skyddssystem. Kulturinstitutionerna, som utgör en viktig del av arbetsmarknaden, har flera ekonomiska och administrativa utmaningar att hantera. Lönekostnadsutvecklingen har resulterat i ett begränsat ekonomiskt handlingsutrymme och administrativ personal ökar i förhållande till konstnärlig. Det begränsar förutsättningarna för konstnärlig förnyelse, verksamhetsutveckling och förmåga att attrahera ny kompetens.

VÄLFÄRDEN UTMANAS AV DEMOGRAFISKA FÖRÄNDRINGAR

Sveriges kommuner och regioner står inför ekonomiska utmaningar och behov av omställning. Demografiska förändringar och befolkningsutvecklingen kommer de närmaste åren att innebära ökade kostnader för att upprätthålla välfärd på samma nivå. Den här välfärdsutmaningen handlar kortfattat om att andelen personer i befolkningen som är över 80 år ökar snabbt, samtidigt som också andelen barn och unga ökar. Färre personer i arbetsför ålder ska försörja fler, en utmaning som redan idag ställer krav på nya och flexibla lösningar. Utöver detta har coronapandemin inneburit stora samhällsekonomiska konsekvenser för en lång tid framåt. Det är faktorer som påverkar det offentligas möjligheter att garantera konstnärlig och kulturell infrastruktur och upprätthålla kulturell välfärd.

⁴¹ Läs mer om detta i avsnitten Kultur och demokrati (sida 12) samt Litteratur och det fria ordet (sida 50)

⁴² Kulturanalys 2020: En lägesbedömning i relation till de kulturpolitiska målen, Myndigheten för kulturanalys, rapport 2020:1

CORONAPANDEMINS KONSEKVENSER

Coronapandemins konsekvenser är svåra att överblicka och läget för kultursektorn är fortsatt osäkert. Stora delar av världen har stängt ner med omfattande samhällsekonomska och sociala effekter som följd. Medborgerliga fri- och rättigheter har begränsats under lång tid, vilket riskerar att leda till konsekvenser för tillit, social sammanhållning och demokratins utveckling. Kultur utgör en grundlagsskyddad samhällsfunktion i demokratins tjänst, av särskild vikt i tider av kris och social isolering. Samtidigt har kultursektorn drabbats av de hårdaste begränsningarna. Scenkonsten, biograferna, museerna och kulturens olika mötesplatser var först att stänga och sist att öppna. Riskerna för permanenta konsekvenser av sektorns långvariga karantän är stora. I en rapport till FN:s råd för mänskliga rättigheter beskrivs nuläget som en global kulturkatastrof med omfattande och långvariga konsekvenser för ekonomi, demokrati och mänskliga rättigheter, om inte åtgärder vidtas på både kort och lång sikt.⁴³ Behovet av fortsatta analyser på olika nivåer är stort.

Coronapandemins kortsiktiga konsekvenser på kulturområdet rör framför allt ett minskat och förändrat kulturutbud, intäkt- och inkomstbortfall och andra ekonomiska konsekvenser samt en ökad osäkerhet om kulturens framtid.⁴⁴ Pandemin har satt nytt ljus på redan kända sårbarheter, som kapacitet för digital omställning, brist på digitala finansieringsmodeller och bristfälliga sociala skyddssystem för kulturskapare. Sverige investerar långsiktigt i konstnärlig utbildning men som en konsekvens av pandemin tvingas många yrkesverksamma lämna sin yrkesverksamhet, för att kanske inte komma tillbaka. 20 % av de yrkesverksamma inom musikerkråren kan nämnas som ett exempel. Det finns osäkerhet vad gäller den konstnärliga återväxten och oro över vem som ska våga bli kulturskapare i framtiden. Den konstnärspolitiska utredningen pekade redan innan pandemin på insatser för att ungdomar i hela landet, oavsett socioekonomisk bakgrund, ska våga välja konstnärsyrket.⁴⁵ Ytterligare en konsekvens på kort sikt är ”risk för” ojämna konstnärlig och kulturell infrastruktur i landet. Det får i sin tur negativa effekter för den enskildes rätt till kulturell välfärd och påverkar möjligheterna att nå de nationella kulturpolitiska målen.

Kulturaneundersökningar visar att det är tydligt att rekommendationer och restriktioner med anledning av pandemin har påverkat invånarnas kulturaktiviteter, men också att skillnader mellan grupper i befolkningen verkar bestå.⁴⁶ Barn och ungas möjligheter att ta del av och utöva

kultur, idrott och fritidsaktiviteter har påverkats negativt. Konsekvenserna av det återstår att analysera, men det kan konstateras att resurssvaga unga har drabbats hårdast.⁴⁷

Under hösten 2021 presenteras en nationell utredning som ska lämna konkreta förslag till regeringen för att starta upp, återhämta och utveckla kultursektorn under och efter coronapandemin. Flera myndigheter har också utredningsuppdrag som rör pandemins konsekvenser för kulturområdet.

FÖRUTSÄTTNINGARNA FÖR KONSTNÄRLIG PRODUKTION I LANDET VARIERAR

Coronapandemin har satt nytt ljus på sårbarheten i de strukturer som möjliggör konst och kultur. Det handlar om geografiska skillnader, till exempel mellan stad och land, men också variationer mellan olika konstområden. Hur den konstnärliga och kulturella infrastrukturen är organiserad är en viktig faktor för konstnärlig produktion och förnyelse samt kulturell välfärd.⁴⁸ Även villkoren för det professionella kulturlivet med offentligt finansierade kulturorganisationer, det fria kulturlivet och professionella kulturskapare, är av betydelse. Offentligt finansierade kulturinstitutioner finns på nationell, regional och lokal nivå. De utgör centrala funktioner i hela landets infrastruktur på kulturområdet. På regional nivå finns ofta större producerande kulturinstitutioner inom scenkonst, musik och museiverksamhet men även intressenter med främjande och utvecklande uppdrag. De olika uppdragen kompletterar varandra och bidrar till konstnärlig produktion och kulturell välfärd i hela landet. De skapar arbetstillfällen och mötesplatser för det fria kulturlivet och kulturskapare inom olika konstområden.

KULTURPOLITIKENS FÖRMÅGA ATT SAMVERKA STRATEGISKT

Kulturpolitiken verkar på nationell, regional och kommunal nivå. Om de nationella kulturpolitiska målen ska vara möjliga att nå behöver de kulturpolitiska nivåerna arbeta i samma riktning. Förmågan att utveckla nya arbetssätt, agera gemensamt och komplettera varandra kommer att krävas för att möta framtida utmaningar och möjliggöra konstnärlig produktion och kulturell välfärd i hela landet. Förmågan att samverka interregionalt i större geografier och orientera sig i komplexa strukturer med många intressenter och olika nivåer kommer att vara framgångsfaktorer för att nyttja gemensamma resurser strategiskt och hållbart. För att det här ska vara möjligt behöver arbetet bygga på gemensamma målbilder och prioriteringar. En nationell kulturpolitisk strategi som långsiktigt möter regionala och

kommunala strategier, synliggör roller och ansvar och där kultursamverkansmodellen aktiveras som ett verktyg för flernivåstyrning är en viktig insats för framtidens konst- och kulturliv i Sverige.

DEN KULTURELLA VÄLFÄRDEN ÄR INTE LIKVÄRDIG

Den kulturella välfärden är inte likvärdig och det påverkar möjligheterna att nå det nationella kulturpolitiska delaktighetsmålet; ”att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet”. Kulturell välfärd är en mänsklig rättighet. Samtidigt påverkas likvärdigheten av många komplexa faktorer. Socioekonomiska, geografiska och demografiska faktorer som utbildning, inkomst, boendeort, kön och ålder, har effekter för vem som tar del av kulturell välfärd, genomgår en konstnärlig utbildning och hur kultursektorns arbetsmarknad återspeglar samhället. Det här är en utmaning för kulturpolitiken på alla nivåer.

Myndigheten för kulturanalys bedömer att delaktighetsmålet är svårt att nå och att det finns målkonflikter mellan självständighetsmålet och delaktighetsmålet.⁴⁹ Möjligheterna att nå målet kompliceras ytterligare av att kulturpolitiken delar ansvaret för likvärdig kulturell välfärd med andra områden, till exempel utbildning. Kulturpolitikens uppdrag är i första hand att säkerställa grundläggande förutsättningar och kulturpolitiska värden som konstnärlig frihet och kulturell mångfald. Att ta del av kulturell välfärd är en mänsklig rättighet, men inte en individuell skyldighet.

REGION KRONOBERGS POLICY FÖR LIKA MÖJLIGHETER OCH RÄTTIGHETER

Det regionala kulturpolitiska ansvaret för att förverkliga invånarnas mänskliga rättigheter utgår från Region Kronobergs policy för lika möjligheter och rättigheter.⁵⁰ Invånarna i Kronoberg ska kunna ta del av kulturell välfärd på lika villkor, oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, etnicitet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Särskild hänsyn ska tas till barn och unga samt de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur och sitt språk i Sverige.

DE KULTURELLA KRONOBERGARNAS

Myndigheten för kulturanalys genomför kulturaneundersökningar i samarbete med SOM-institutet. De visar att det finns tydliga skillnader i invånarnas kulturvanor och att skillnaderna är relativt stabila över tid. Personer med låg utbildningsnivå eller låg inkomst deltar i lägre utsträckning

än personer med högre utbildning eller högre inkomst i kulturlivet. Andra faktorer som har betydelse är ålder, kön, upplevd hälsa och livstillfredsställelse. Kvinnor och yngre är generellt mer aktiva inom alla kulturaktiviteter, med undantag för vissa specifika konstområden. Lägre självupplevd hälsa och lägre livstillfredsställelse är kopplat till lägre kulturdeltagande inom alla olika områden.⁵¹ De sociala mönster som nationella kulturaneundersökningar pekar på återspeglas även i regionala undersökningar. Samtidigt framträder en bild av en kulturell befolkning i Kronoberg vid jämförelse med riket. Kronobergarna står särskilt ut vad gäller det egna skapandet, vilket även stämmer överens med nationella kulturaneundersökningar där Kronoberg tillsammans med Småland och Öarna står ut.⁵²

Den konstnärliga och kulturella infrastrukturens organisering och lokala förutsättningar återspeglas i människors kulturvanor.⁵³ Deltagande i aktiviteter som kräver särskilda lokaler, som teater, opera, bio med mera, är vanligare i storstäder och tätorter än på landsbygden och i mindre tätorter. Samma skillnader finns inte för aktiviteter som inte kräver särskilda lokaler, till exempel läsning, måleri eller fotografering. Deltagande i studiecirkel visar heller inga skillnader som kan hänvisas till geografi, vilket kan relateras till att studieförbunden har en stark närvaro i hela landet.

DE UNGA KRONOBERGARNAS

Med barn och unga avses i kulturplanen personer i åldrarna 0–25 år, vilket omfattar både barnkonventionen (0–18 år) och den nationella ungdomspolitikens (13–25 år). Målgruppen utgör ungefär en tredjedel av befolkningen i Kronoberg. Barn, unga och unga vuxna är inte någon homogen grupp. Livsvillkoren varierar både mellan och inom åldersgruppen. Åldersindelningen rymmer många områden och omfattar allt ifrån de yngre barnens språkutveckling och möjligheterna att ta del av kulturell välfärd i skola och på den fria tiden till att främja talangutveckling, ungas egna kulturella uttryck och unga konstnärskap inom olika konstområden.

Kultur har en stor betydelse i barns och ungas liv, men det finns skillnader mellan olika grupper. Killar tar i mindre utsträckning än tjejer del av kulturaktiviteter på fritiden. Bland unga utrikes födda är det däremot en större andel som ägnar sig åt olika former av kultur på fritiden. Andelen är högre både när det gäller eget utövande av kultur och konsumtion av kultur jämfört med unga födda i Sverige under 2018.⁵⁴ Det är mönster som återspeglas i undersökningar på regional nivå.⁵⁵

⁴³ Covid-19, culture and cultural rights – Report of the Special Rapporteur in the field of cultural rights, Karima Bennouna, 2021

⁴⁴ En översyn av pandemins effekter inom kulturområdet, Myndigheten för kulturanalys, delredovisning 2021-04-15

⁴⁵ Konstnär – oavsett villkor? (SOU 2018:23)

⁴⁶ Kulturvanor i Sverige 2020, Myndigheten för kulturanalys 2021

⁴⁷ Goda levnadsvillkor för många, men inte för alla – UNG IDAG 2021, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, 2021

⁴⁸ Läs mer om Kronobergs förutsättningar inom respektive konstområde på sida 42-63

⁴⁹ Kulturanalys 2020: En lägesbedömning i relation till de kulturpolitiska målen, Myndigheten för kulturanalys Rapport 2020:1

⁵⁰ Policy för lika möjligheter och rättigheter i en hållbar Region Kronoberg, Region Kronoberg

⁵¹ Kulturvanor i Sverige 1989–2018, Myndigheten för kulturanalys 2019

⁵² Nulägesanalys för Gröna Kronoberg 2025, länets regionala utvecklingsstrategi: www.regionkronoberg.se/gronakronoberg/utvecklingsstrategi/nulagesbild-for-kronobergs-lan/

⁵³ Kulturvanor i Sverige 1989–2018, Myndigheten för kulturanalys 2019

⁵⁴ Goda levnadsvillkor för många, men inte för alla – UNG IDAG 2021, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, 2021

Det finns behov av att synliggöra barns och ungas livsvillkor, delaktighet och värdet av de egna kulturella uttrycken, både i kulturpolitiken och i intressenternas utvecklingsarbete. Forskning visar att barns och ungas kulturutövande ofta sker på arenor som inte ryms inom den offentliga kulturpolitikens kulturbegrepp.⁵⁶ Många finner former för sina egna kulturella uttryck utanför de offentliga strukturerna, till exempel i hemmet eller via digitala arenor, vilket inte alltid synliggörs i tillgänglig statistik. Den kommunala nivån är en stark aktör när det gäller att fånga upp barns och ungas egna kulturformer, till exempel inom kulturskolan, på biblioteken eller i annan fritidsverksamhet. Även studieförbunden, med lokal närvaro, utrustning, lokaler och pedagogiska resurser, utgör en flexibel struktur för att främja barns och ungas egna kulturella uttryck och möjligheter till talangutveckling. Ungas egna uttrycksformer har generellt haft relativt litet utrymme på regional nivå, till exempel i kultursamverkansmodellens strukturer eller finansiering.⁵⁷ Samtidigt behöver förutsättningarna att spegla barns och ungas egna kulturformer balanseras mot två andra centrala delar av målgruppens lagstadgade rätt till kulturell välfärd; möjligheterna att möta en mångfald av konstnärliga uttryck samt en bredare demokrati- och bildningskontext. Kontinuerlig kunskaps- och metodutveckling för kulturorganisationer och professionella kulturskapare som arbetar med kultur för barn och unga är viktigt för att utveckla arbetet med delaktighet utifrån barns och ungas livsvillkor. I Kronobergs län är Linnéuniversitetet en resurs som producerar tvärvetenskaplig kunskap om barns och ungas livsvillkor. Sedan 2019 finns också Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor placerad i Växjö.

Den 1 januari 2020 blev barnkonventionen, FN:s konvention om barnets rättigheter, svensk lag. Barns och ungas rätt till kultur har därmed lagstadgats specifikt. I Kronoberg påverkar flera faktorer barns och ungas möjligheter att på lika villkor ta del av kulturell välfärd, vilket påverkar implementeringen av barnkonventionen. Det kan handla om socioekonomiska eller geografiska faktorer, men också graden av samverkan mellan intressenter, nivåer och politikområden, inte minst kopplat till skolans kulturuppdrag.⁵⁸ Strategisk, organisatorisk och ekonomisk kapacitet på kommunal nivå har stor betydelse och påverkar också huruvida de unga kronobergarna kan dra nytta av nationell finansiering, som Skapande skola och utveckling av kulturskolan. Det finns behov av att utveckla hållbara strukturer som stärker barns och ungas rätt till kultur samt främja kunskaps- och metodutveckling kring barns och ungas livsvillkor, delaktighet och egna kulturella uttrycksformer.

Barns och ungas kulturella välfärd är en stark prioritering hos intressenter med regionala kulturpolitiska uppdrag. De producerar ett omfattande och kvalitativt utbud anpassat för målgruppen och dess olika arenor och arbetar med främjande insatser för barn och unga. Den geografiska spridningen är relativt god. Samtidigt finns behov av att utveckla graden av samordning och gemensamma strukturer. Många intressenter har egna strukturer och nätverk för arbetet med barn och unga med intern expertkompetens, till exempel i form av konst och kulturpedagogiska resurser. Den kommunala nivån förmåga att ta del av detta varierar, men det är på kommunal nivå som de unga kronobergarna möter kultur. Den kommunala och regionala kulturpolitiska nivån arbetar för att utveckla strukturerna och samordningen och därmed nyttja befintliga resurser på ett hållbart sätt. För att uppnå lagkraven i barnkonventionen behöver det offentliga gemensamt stärka sin förmåga att utveckla utmaningsdriven samverkan med utgångspunkt i barnets bästa, både mellan nationell, regional och kommunal nivå och mellan olika politikområden, som kultur och fritid, utbildning, samhälls- och infrastrukturplanering och folkhälsa.

NATIONELLA MINORITETERS KULTUR OCH MINORITETSSPRÅK

Sverige har ratificerat Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (ramkonventionen) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (minoritetsspråkskonventionen). Sveriges ratificering av Europarådets konventioner bygger på insikten att det finns ett stort antal minoriteter i Europa som levt i området sedan lång tid och att deras språk och kultur riskerar att gå förlorade om de inte skyddas. I Sverige har fem nationella minoriteter särskilda lagstadgade rättigheter: judar, romer, urfolket samer, sverigefinnar och tornedalingar. Minoritetsspråken är jiddisch, romani chib, samiska, finska och meänkieli. Inom minoritetsspråken finns olika språkliga variationer, så kallade varieteter.

Målet med den svenska minoritetspolitiken och lagstiftningen är att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande. Sedan 1 januari 2019 har lagen förstärkts, vilket innebär att även regioner och kommuner som inte är förvaltningsområden för nationella minoriteter behöver vidta åtgärder. Region Kronoberg samverkar med Länsstyrelsen i Kronobergs län kring intern och extern kunskapsutveckling och utveckling av samråd med nationella minoriteter. Arbetet utgår från ett

rättighetsbaserat perspektiv och de båda organisationernas ordinarie arbete med mänskliga rättigheter. Den regionala kulturplanen är framtagen i dialog med representanter för nationella minoriteter.

De nationella minoriteterna utgör en levande del av det svenska samhället och kulturarvet och är en resurs som kan stärka och vitalisera länets kulturliv. Enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska det allmänna främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska särskilt främjas. Region Kronoberg verkar för att intressenter med regionala kulturpolitiska uppdrag aktivt främjar de nationella minoriteternas kultur och kulturarv och möjligheter att behålla och utveckla sin kultur och sitt språk i Sverige. Under kulturplaneperioden utvecklas rutiner för att följa upp insatserna.

De fem nationella minoriteterna i Sverige har egna flaggor som kan användas för att synliggöra dem, till exempel i samband med högtidsdagar (www.minoritet.se).

TILLGÄNGLIG KULTUR

I en genomlysning av regionernas arbete med breddat deltagande inom kulturlivet identifierar Kulturrådet tre former av tillgänglighet: logistisk, geografisk/digital och relationell.⁵⁹ Logistisk tillgänglighet handlar om tillgänglighet för människor med funktionsnedsättning, olika språkliga kompetenser eller skilda ekonomiska förutsättningar. I Kronoberg ska personer med funktionsnedsättning på lika villkor som personer utan funktionsnedsättning ha möjlighet att ta del av kulturell välfärd. Region Kronoberg genomför främjande insatser och ställer krav på att den regionala kulturverksamheten uppfyller målen inom funktionshinderspolicen. Regional kulturverksamhet som tilldelas statsbidrag via kultursamverkansmodellen har åtgärdat enkelt avhjälptra hinder i lokaler för publik verksamhet och har handlingsplaner för fysisk tillgänglighet

som kontinuerligt följs upp. Webbplatser och e-tjänster är tillgänglighetsanpassade och det finns information om tillgänglighet till publik verksamhet och arrangemang på de webbplatser, sociala medier och evenemangskalendrar som används.

KULTURELL VÄLFÄRD I EN GLES GEOGRAFI

Geografisk och digital tillgänglighet handlar om insatser som säkerställer god spridning. De geografiska förutsättningarna på en plats har stor betydelse för den kulturella välfärdens likvärdighet: befolkningstäthet, tillgång till lokaler, scener och mötesplatser eller det civila samhällets och arrangörsledets förutsättningar. Gradens av samverkan spelar också in, mellan kommunal och regional nivå eller det civila samhället och turnerande verksamhet. Infrastruktur, kollektivtrafik och bredband är andra viktiga förutsättningar.

Kronoberg är ett glest landsbygds-län. Ungefär hälften av invånarna bor i Växjö kommun. Var femte invånare bor utanför en tätort och 75 % av länets befolkning bor inom två mil från någon av de tre största orterna i länet, Växjö, Ljungby och Älmhult. En robust servicestruktur är viktig för att tillvarata hela länets potential. De flesta intressenter har utvecklat mobila eller digitala format, anpassade efter det glesa länets förutsättningar och kommunala behov. Det är en verksamhetsutveckling som bidrar till ökad likvärdighet, men som också kan vara resurskrävande. Insatserna behöver balanseras mot hållbarhet i uppdrag och konstområdets förutsättningar. Mottagarkapacitet och arrangörsledets förutsättningar på kommunal nivå samt behov av ändamålsenliga lokaler avsedda för olika former av kultur är kritiska faktorer. Ett exempel är turnerande scenkonst som vanligen tillgängliggörs i lokaler som i grunden är avsedda för annat. Det kan vara idrottshallar som även används av skolor och idrottsföreningar vilket innebär ett merarbete då scenen får byggas upp och tas ner vid flera tillfällen även om föreställningen spelas flera dagar i rad på samma plats.

En central del av den kulturella välfärdens likvärdighet handlar också om den professionella publika och pedagogiska helhetsmiljö som ett museum, ett konserthus, en teater eller en konsthall kan erbjuda. För att den konstnärliga och kulturella infrastrukturen ska utvecklas hållbart

⁵⁵ *Analys av Region Kronobergs enkät om barns och ungas hälsa och levnadsvillkor som genomförs var tredje år.*

⁵⁶ *Making culture: Children's and young people's leisure cultures, Kulturanalys Norden 2019*

⁵⁷ *När, var, hur – om ungas kultur, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2011*

⁵⁸ *Läs mer om det sektorsövergripande arbetet kring kultur för barn och unga under rubriken Estetiska lärprocesser och kultur i skolan (sida 73)*

⁵⁹ *Göra allt möjligt – Hur regioner och verksamheter som ingår i kultursamverkansmodellen arbetar med breddat deltagande i kulturlivet, Kulturrådet 2021*

i Kronoberg behövs både flexibla format för kultur på mindre orter och insatser som stärker utbudet där många människor rör sig, i länets större arbetsmarknadsregioner eller genom ökad samverkan i Sydsverige.

EN FLERKÄRNIG STRÅKSTRUKTUR I KRONOBERG OCH SYDSVERIGE

Infrastruktur och kollektivtrafik utgör viktiga stödande strukturer för invånarnas behov och bidrar till geografisk tillgänglighet. Behoven rör vardagens resor, som jobb, skola och att delta i kultur-, idrotts- och fritidsaktiviteter men också att kunna ta sig till och från besöksmål och större evenemang, både i och utanför länet. En stor del av Kronobergs invånare bor i så kallade stråk, där strukturerna är mer uppbyggda än på platser med färre invånare. Region Kronobergs länstransportplan och trafikförsörjningsprogram ger långsiktiga mål och riktlinjer för hållbara resor och transporter. Prioriterade insatsområden handlar bland annat om att ta tillvara den flerkärniga strukturen i Sydsvrige genom god tillgänglighet och korta restider mellan tillväxtmotorer och regionala kärnor samt att utveckla flexibla kollektivtrafik- och trafiklösningar i länets glea miljöer och landsbygder.

DIGITAL TRANSFORMATION OCH DELAKTIGHET

Digital transformation är en förändringsfaktor som påverkar hela samhället. Det är skillnad på begreppen digitalisering och det som ibland kallas digitisering. Digitisering är teknikdrivet och handlar om att omvandla det som är analogt till digitalt. Digitalisering är behovsdrivet och handlar om att identifiera utmaningar och utveckla digitala lösningar för att hantera dessa. Digital transformation handlar om den strategiska och organisatoriska förflyttning som är nödvändig. Alla delar av samhället behöver organisera sig flexibelt i förhållande till den digitala transformationens effekter för näringsliv, offentlig sektor, arbetsliv, utbildning och social sammanhållning. På kulturområdet kan det handla om ökad tillgänglighet genom att analogt material tillgängliggörs via digitala plattformar, till exempel samlingar eller produktioner och format som anpassas för digital distribution, vilket gör dem mindre platsberoende. Det är framför allt den här formen av digitalisering som stått i fokus under coronapandemin och där hela kultursektorn genomgått en snabb omställning i syfte att kunna leverera ett utbud även under restriktioner. Utöver ökad tillgänglighet så kan digitalisering också röra konstnärlig förnyelse och nya innovativa uttryck där digitala verktyg eller förutsättningar integreras och utvecklar ett konstområde.

De kritiska faktorerna i kultursektorns digitaliseringsarbete var kända tidigare men har satts i nytt ljus under coronapandemin. Utmaningarna skiljer sig åt mellan olika konstområden och organisationsformer, men gemensamt är att nya förväntningar på digital tillgänglighet ställer nya krav på strategisk och organisatorisk förmåga. Bristen på finansieringsmodeller, åtminstone inom offentligt finansierad kultur, är en viktig framtidsfråga. Upphovsrätt är ett annat stort område som påverkar både kulturorganisationer och kulturskapare i hög utsträckning.

Digitaliseringen har bidragit till en demokratisering av offentligheten, men skapar samtidigt nya utmaningar rörande yttrandefrihetens gränser i det offentliga samtalet och i människors vardag. Hot, hat och trakasserier mot personer som deltar i den offentliga debatten ökar. Regeringen har beslutat om en handlingsplan till det fria ordets försvar och för att förebygga hot och hat mot individer och funktioner som är särskilt utsatta i det demokratiska samtalet. Den konstnärliga friheten och det offentliga samtalet begränsas av ökad polarisering i samhället, där fenomen som drev, ”cancelkultur” och att fräntas sin plattform på sikt riskerar att leda till självzensur.

Kronoberg är ett län med väl utbyggt bredband och stark specialisering inom IT. Kulturplanens intressenter har kommit olika långt i digitaliseringsarbetet. Musik i Syd sedan länge byggt upp en bred organisatorisk kompetens och digital infrastruktur med exempelvis Musik i Syd Channel och utveckling av olika appar som en integrerad del i verksamheten. Andra befinner sig i en ny fas av digitaliseringsarbete där olika sätt att möta och interagera med publiken utforskas. Parallellt med utvecklingsarbetet kvarstår tidigare utmaningar, till exempel begränsat handlingsutrymme, behov av teknikinvesteringar och kompetensutveckling samt andra utvecklingsinsatser som att bevara arkiv och samlingar som annars riskerar att gå förlorade. Samordning, erfarenhetsutbyte och samverkan kopplat till intressenternas digitala verksamhetsutveckling är viktigt för att utvecklingsarbetet ska bli hållbart och resurseffektivt.

Graden av digital mognad varierar hos kulturorganisationer, publiken och i samhället i stort. Många insatser pågår, inte minst inom bibliotek och studieförbund, för att stärka den digitala delaktigheten och hantera de utmaningar som finns för att den digitala utvecklingen ska bli likvärdigt tillgänglig för olika grupper i samhället.

Kulturpolitikens olika nivåer behöver gemensamt främja

kultursektorns digitala transformation och samverka kring digital delaktighet. Utvecklingen behöver vara en integrerad del i sektorns strategiska förmåga och beredskap att möta komplexa framtidsscenarier, nya behov och beteendeförändringar. Det är en viktig del i att utveckla formerna för både kulturell välfärd och konstnärlig förnyelse, i samklang med samtiden.

”RELATIONELL” TILLGÄNGLIGHET FRÄMJAR LIKVÄRDIGHETEN

Ibland är insatserna för logistisk eller geografisk/digital tillgänglighet inte tillräckliga för att invånarna ska nyttja rätten till kulturell välfärd. Möjligheterna att delta i kulturlivet påverkas av flera komplexa faktorer och begränsande normer. Relationell tillgänglighet innebär relationsskapande insatser som främjar kännedom om, och intresse för, verksamheten. Det kan vara ett varierat utbud för både en bred allmänhet och specifika målgrupper, marknadsförings- och kommunikationsinsatser, att skapa aktivt deltagande genom användardrivna och medskapande arbetssätt eller samverkan med näringsliv, lokalsamhälle och det civila samhällets organisationer. Precis som när det gäller digital transformation ställer insatser för relationell tillgänglighet krav på kunskap om olika målgrupper och omvärldens förändringar samt handlingsutrymme för nya arbetssätt. Några exempel på utvecklingsinsatser för relationell tillgänglighet i Kronoberg är Regionteatern Blekinge Kronobergs medborgarscen eller Scensommar Kronoberg som drivs i samverkan med alla länets kommuner, men det finns flera andra exempel där kultur tillgängliggörs på platser i vardagen för människor som inte aktivt söker det.

MÅNGFALD OCH JÄMSTÄLLDHET

Det finns utmaningar inom mångfald och jämställdhet som rör både konstnärlig produktion och den kulturella välfärdens likvärdighet. I Kronoberg ska kvinnor och män ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Ett konst- och kulturliv som är jämställt innebär att flickor och pojkar, män och kvinnor, ska ges samma möjlighet att ta del av kulturell välfärd, och att kunskap och kompetens ska speglas, värderas och tillvaratas likvärdigt. Utmaningarna rör bland annat kulturvanor och att kvinnor i högre utsträckning än män tar del av kulturell välfärd inom alla konstområden i Kronoberg. Samma mönster finns vad gäller flickors och pojkars kulturaktiviteter, men samtidigt är de största offentligt finansierade arenorna för barns och ungas kulturutövande kulturskolor, studieförbund, fritidsgårdar och öppna mötesplatser där pojkars kulturvanor, till exempel musik, har ett starkt genomslag i förhållande till

flickors, som dans och skrivande. Det finns även jämställdhetsaspekter inom de olika konstområdena och professionella kulturskapares villkor.

Befolkningsförändringar i samhället innebär nya målgrupper och en ökad mångfald av kulturskapare och konstnärliga uttryck. Var femte invånare i Kronoberg har utländsk bakgrund, det vill säga är antingen utrikes född eller har två utrikes födda föräldrar. Många av kulturplanens intressenter arbetar aktivt med mångfaldsfrågor. Det finns behov av kompetensutveckling, kunskapsspridning och erfarenhetsutbyte för att säkerställa ett kulturliv som är angeläget för alla. Det handlar både om möjligheterna att själv utöva och ta del av kultur och om förutsättningarna för kultursektorn att arbeta med nya kulturuttryck och målgrupper. Med anledning av att länet under de senaste åren tagit emot många nyanlända är det av särskild vikt att nyttja kulturområdets kompetenser i arbetet med integration, ett område där till exempel folkbildningen har gjort aktiva insatser. Utvecklingen påverkar också det offentligas system för det civila samhället där till exempel etniska föreningar lyfter att de faller utanför de traditionella föreningsformerna.

Mångfalds- och jämställdhetsintegrering utgör ett av verktygen i det regionala utvecklingsarbetet. Region Kronoberg verkar för att främja de organisatoriska aspekterna av jämställdhet och mångfald hos intressenter med regionala uppdrag, bland annat genom styrdokument och främjande utvecklingsinsatser. Styrning måste alltid balanseras mot principen om armlängds avstånd och målkonflikten mellan delaktighets-, och självständighetsmålet.

KULTUR SOM UTVECKLINGSKRAFT I SAMHÄLLET?

Om det nationella kulturpolitiska samhällsmålet: ”att kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling” ska kunna uppnås krävs bred samverkan. Kulturplanen bidrar till målen i Gröna Kronoberg 2025, länets regionala utvecklingsstrategi, som bland annat beskriver vad som behövs för att Kronoberg ska vara en plats att vilja leva och bo på.⁶⁰

⁶⁰ Se även nulägesanalysen för Gröna Kronoberg 2025, länets regionala utvecklingsstrategi: www.regionkronoberg.se/gronakronoberg/utvecklingsstrategi/nulagesbild-for-kronobergs-lan/

Nulägesanalysen identifierar fem områden där kultur spelar en särskilt viktig roll som samhällelig utvecklingskraft:

- hållbar utveckling,
- attraktiva och gestaltade livsmiljöer,
- regional tillväxt och innovation,
- estetiska lärprocesser och kultur i skolan,
- kultur och hälsa.

Att arbeta utmaningsdrivet tillsammans inom de här fem områdena är nödvändigt för att nå det nationella kulturpolitiska samhällsmålet. Det bidrar också till de olika områdenas egna måluppfyllelse samt globala hållbarhetsmål. Sektorsövergripande samverkan är komplext men Gröna Kronoberg 2025 och arbetsmetoden gröna tråden synliggör var skärningspunkter och målkonflikter finns. I Region Kronoberg ligger kultur och regional utveckling nära varandra, men för att adressera samhällsutmaningarna behövs tvärssektoriell samverkan även på nationell och kommunal nivå.

KULTUR OCH HÅLLBAR UTVECKLING

Det regionala utvecklingsarbetet ska genomsyras av en hållbar utveckling som tillgodoser alla människors behov och mänskliga rättigheter utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina. Hållbarhetsperspektivet vilar på tre ben; social, ekologisk och ekonomisk utveckling. Kulturplanen bidrar till alla tre delarna och nio av sjutton globala mål i Agenda 2030. Samtidigt finns målkonflikter, till exempel mellan hållbarhetsarbetet och det nationella kulturpolitiska självständighetsmålet, en högst aktuell diskussion inom kulturpolitiken.⁶¹

Kulturplanen bidrar till socialt hållbar utveckling genom att säkerställa demokratiska och kulturpolitiska värden som konstnärlig frihet, yttrandefrihet, goda arbetsvillkor för kulturskapare, kulturell mångfald och kulturell välfärd. Det bidrar till ett öppet och demokratiskt samhälle. En utveckling som är ekologiskt hållbar sker bland annat genom att bevara och levandegöra kulturarv, kulturmiljöer och naturvärden, skapa hållbara och attraktiva gestaltade livsmiljöer och främja hållbar konsumtion i form av kulturella upplevelser och tjänster. Ett vitalt konst- och kulturliv bidrar också till utveckling som är ekonomiskt hållbar. Det kan ge ökad attraktivitet på en ort, i en region eller i ett

land och locka nya invånare och talanger. De kulturella och kreativa näringarna bidrar till hållbar ekonomisk tillväxt och skapar lokal och regional sysselsättning och stärkt innovationsförmåga.

Kulturplan Kronoberg 2022–2024 bidrar till flera av de globala målen i Agenda 2030 (www.globalamalen.se)

ATTRAKTIVA OCH GESTALTADE LIVSMILJÖER

Att skapa attraktiva livsmiljöer handlar om att utveckla platser där människor vill leva, bo och arbeta. Många faktorer bidrar till attraktiviteten på en plats: befolkningsstorlek, geografiskt läge och naturvärden, men också arbetstillfällen, bostäder och god bebyggd miljö, kommunikationer och kommunal basservice. Andra faktorer är kulturutbud och fritidsaktiviteter, kulturmiljöer, besöksmål, social sammanhållning och mötesplatser. För att skapa attraktiva livsmiljöer behöver flera olika politikområden och nivåer samverka. På nationell nivå har ett helhetsgrepp tagits kring området gestaltad livsmiljö där Boverket, Riksantikvarieämbetet, ArkDes och Statens konstråd samverkar för att nå de nationella målen.⁶²

Den regionala kulturpolitiken bidrar till attraktiva livsmiljöer genom att investera i konstnärlig och kulturell infrastruktur, samverka med den regionala utvecklingspolitiken kring kulturarv, kulturmiljöer och gestaltad livsmiljö genom kunskaps- och metodutveckling och utvecklingsinsatser samt ansvara för konstnärlig gestaltning i Region Kronobergs lokaler.

KONSTNÄRLIG GESTALTNING I REGION KRONOBERG

Konstnärlig gestaltning utgör en viktig del i arbetet med gestaltad livsmiljö. Det skapar förutsättningar för professionella kulturskapare och bidrar till att fler invånare möter konstnärliga uttryck i vardagen, i både offentliga miljöer och vårdmiljöer. Region Kronoberg arbetar i enlighet med enprocentregeln, en rekommendation som innebär att en procent av byggkostnaderna vid offentligt uppförda byggnader ska avsättas för konstnärlig gestaltning. Sedan 2019 har arbetet stärkts upp på flera sätt. Kulturnämnden har antagit specifika kulturpolitiska målsättningar som innebär att konstnärlig gestaltning inom Region Kronoberg ska bidra till estetiska upplevelser som stimulerar visuellt och intellektuellt samt stärka förutsättningarna för professionella kulturskapare och möjliggöra för konstnärer att representeras i offentliga miljöer genom inköp och uppdrag. Andra insatser för att stärka arbetet är att konsthandläggningsfunktionen har omorganiserats. Resurser har tillförts kontinuerligt för att säkerställa en stabil grund inom uppdraget, både vad gäller förvaltning och inköp. En omfattande konstinventering har genomförts och flera nya rutiner har formulerats och implementerats för bland annat inköp och registrering, löpande inventering, utformning och utplacering av konstkollektioner och information till verksamheter som lånar konst ur Region Kronobergs konstsamling. Det finns fortfarande utmaningar som rör rutiner och resurser för förvaltning och underhåll av både den så kallade lösa och fasta konsten.

Region Kronoberg verkar även för att främja arbetet med konstnärlig gestaltning i länets kommuner, framförallt via Bild och Form Kronoberg i samverkan med Statens Konstråd, och det finns förvaltningsövergripande processer i flera av kommunerna kring detta.

REGIONAL TILLVÄXT OCH INNOVATION

Att utveckla innovationsförmåga och stärka tillväxt och sysselsättning i länet är en av uppgifterna för den regionala utvecklingspolitiken. Ett breddat och diversifierat näringsliv med förnyelseförmåga, i form av innovationer och nya företag, bidrar till ökad konkurrenskraft och minskad konkurrenskänslighet. För ett län med en hög specialisering inom industrisektorn behöver fler arbetstillfällen växa fram inom nya näringar, till exempel kunskaps- och tjänstesektorn. De kulturella och kreativa näringarna stärker länets konkurrenskraft, med kulturskapare som bedriver konstnärlig verksamhet samt näringsidkare inom närliggande branscher, som evenemangs- eller besöksnäring. Många

kulturskapare är egenföretagare och en del av det lokala och regionala näringslivet som bidrar till både export och smart specialisering. De regionala innovationsstödande och företagsfrämjande systemen och näringslivsutveckling för att stödja kulturella och kreativa näringar fångar inte alltid upp faktiska villkor och behov. Kulturpolitik och näringslivspolitik behöver samverka kring ansvarsfördelning och insatser för att attrahera den här delen av näringslivet. Det kan till exempel handla om grundläggande förutsättningar för konstnärlig produktion, koppling till högre utbildning, möjligheter till uppdrag samt kompetensutveckling och nätverk inom olika konstområden. Det kan också handla om residens eller resurscentrum, inkubatorer och företagsfrämjande system som är specialiserade på kulturskapares företagande eller att främja export inom en småskalig näring som i hög utsträckning rör sig på en global marknad. Kontakt mellan kulturskapare och andra branscher kan också bidra till att stärka innovationsförmågan i länet. Här har kulturpolitiken och den regionala utvecklingspolitiken olika roller och ansvar och behöver samverka för att säkerställa att de här näringarna inte faller mellan stolarna.

Den regionala kulturpolitiken bidrar till regional tillväxt och innovation genom att främja konstnärliga och kreativa processer och kulturskapares villkor. Kulturpolitikens investering i konstnärlig och kulturell infrastruktur bidrar även till att stärka besöksnäring, kulturturism och platsens varumärke.

ESTETISKA LÄRPROCESSER OCH KULTUR I SKOLAN

Skolan har ett kulturuppdrag som formuleras i läroplanen för grundskolan, Lgr11. Uppdraget innebär bland annat att varje elev ska kunna använda kunskaper från de naturvetenskapliga, tekniska, samhällsvetenskapliga, humanistiska och estetiska kunskapsområdena. Det innebär att estetiska lärprocesser integrerats i undervisningen och de olika ämnena. Kultur tar därmed plats i skolan i ordinarie undervisning, men också genom skolbibliotek, eget skapande inom estetiska ämnen, konst- och kulturpedagogisk verksamhet, samverkan med det professionella kulturlivet, Skapande skola, scenkonstföreställningar, museibesök eller skolbio. Ansvar för skolans kulturuppdrag ligger på den kommunala utbildningspolitiska nivån. Den regionala kulturpolitiken bidrar till de utbildningspolitiska målen. Den kommunala utbildningspolitiken bidrar i sin tur till kulturpolitiska mål på både kommunal, regional och nationell nivå. Dels genom att säkerställa skolans kulturuppdrag och funktion som demokratisk arena för barns och ungas

⁶¹ Så fri är konsten. Den kulturpolitiska styrningens påverkan på den konstnärliga friheten. Myndigheten för kulturanalys, rapport 2021:1

⁶² Politik för gestaltad livsmiljö (2017/2018:110)

lika rätt till kultur och dels genom att möjliggöra goda arbetsvillkor för professionella kulturskapare. Att skapa förutsättningar för ömsesidigt utbyte, delaktighet och inflytande är viktigt. Det är i mötet mellan barn, unga, skolans pedagoger och personal samt kulturskapare och konst- och kulturpedagoger som skolans kulturuppdrag kan bli till en dynamisk samhällelig kraft.

Samtidigt som skolans kulturuppdrag har stärkts, åtminstone i grundskolan, finns en likvärdighetsproblematik i länet. Barns och ungas möjligheter att möta en mångfald av konstnärliga uttryck i skolan varierar beroende på kommunala förutsättningar, till exempel organisation, ekonomi eller graden av samordning. Även möjligheterna till nationell finansiering, till exempel Skapande skola som söks av skolans huvudman, påverkas av detta. Ytterligare en utmaning är att möta äldre ungas behov, inte minst då estetiska ämnen på gymnasienivå minskat. Behoven av att särskilt prioritera gymnasiet och särskolan är något som lyfts av kulturplanens intressenter. De intressenter med regionala kulturpolitiska uppdrag erbjuder konst- och kulturpedagogiska resurser och ett brett utbud anpassat för olika åldrar samt skolans uppdrag och mål. Eleverna kan ta del av utbudet på plats i pedagogiskt anpassade lokaler eller genom uppsökande verksamhet där kulturorganisationer eller kulturskapare besöker skolan, fysiskt eller digitalt. Här spelar kollektivtrafiken en viktig roll. Skolornas kostnader för transporter är fortfarande en utmaning för både skolor inom stråkstrukturen och de som inte har passande buss- och tåglinjer. Länstrafiken Kronoberg erbjuder subventionerade gruppbiljetter i ordinarie linjetrafik för att möjliggöra för barn och unga att ta del av konst och kultur under skoltid.

Barns och ungas möjligheter att möta en mångfald av konstnärliga uttryck i skolan påverkas också av att de olika konstformernas förutsättningar varierar. Musik, teater och kulturarv har traditionellt en stark ställning i skolan och väl uppbyggda strukturer, medan mindre etablerade konstformer har haft svårare att ta plats. För scenkonst i skolan finns ett särskilt regionalt subventionssystem som riktar sig till länets kommuner. Det finns behov av att bredda systemet för att nå ökad likvärdighet och främja en mångfald av konstnärliga uttryck i länets skolor.

Att utforska samverkansmöjligheter kopplat till andra regionala strukturer kan bidra till att utveckla arbetet med kultur i skolan. Ett exempel är ”Mot nya höjder” som bygger strukturer för skolsamverkan med utgångspunkt i

det pedagogiska begreppet STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts and Maths). En annan regional modell är Barnets bästa gäller! i Kronoberg. Det är en unik samordningsstruktur där Region Kronoberg, länets kommuner och flera myndigheter arbetar utmaningsdrivet utifrån barnets bästa. I det arbetet skulle kultur kunna bidra som en del i det så kallade ”välbefinnandehjulet”, något som redan sker i flera av kommunerna och som kan stärkas upp regionalt.

KULTUR OCH HÄLSA

Forskningen belyser mer och mer sambandet mellan kultur och hälsa, vilket skapar incitament för samverkan mellan kultur, folkhälsa och hälso- och sjukvård. Fritid och kultur är samhällsfaktorer som påverkar den enskildes hälsa och livskvalitet. Den regionala kulturpolitikens insatser bidrar till det länsgemensamma folkhälsoarbetet i Kronobergs län med syfte att skapa goda förutsättningar för god och jämlik hälsa för länets befolkning.⁶³ Barns och ungas uppväxtvillkor är ett särskilt prioriterat område för både folkhälsa och kultur.

Kultur kan användas förebyggande inom rehabilitering och habilitering och hjälpa till att hantera en kronisk sjukdom. På så vis kan kulturpolitiken bidra till målsättningar inom vård och omsorg. De senaste åren har ett utvecklingsarbete kring kulturverktyg i vården genomförts i Region Kronoberg. Insatserna har bidragit till att förtydliga roller och organisation, skapa en hållbar modell och strategi för att integrera kultur i vården samt höja kunskapsnivån inom både hälso- och sjukvård och kultur.

Den regionala kulturpolitiken bidrar till kultur och hälsa genom att garantera ett brett och varierat utbud anpassat till vård- och omsorgsmiljöer, ansvara för konstnärlig gestaltning i vårdmiljöer och samverka med hälso- och sjukvården kring kulturverktyg som en integrerad verksamhet inom vård och omsorg genom kunskaps- och metodutveckling och utvecklingsinsatser. Sedan mars 2021 finns ett nyetablerat utvecklingscentrum för Musik i Vård – Omsorg – Hälsa inom Musik i Syds verksamhet.

⁶³ En god hälsa för alla – för hållbar utveckling och tillväxt i Kronobergs län, Länsgemensam folkhälsopolitik för Kronobergs län

Om människan i universum och det universum som finns inuti människan, Emma Kronvalls verk vid Vuxenpsykiatri i Växjö, foto Jonas Ljungdahl

BILAGA 1. FÖRORDNING (2010:2012) OM FÖRDELNING AV VISSA STATSBI- DRAG TILL REGIONAL KULTURVERKSAMHET

Ansvarigt departement för förordningen är Kulturdeparte- mentet.

INLEDANDE BESTÄMMELSER

1 § I denna förordning finns bestämmelser i anslutning till lagen (2010:1919) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet. I förordningen regleras även den kultursamverkansmodell som är en förutsättning för bidragsgivningen.

2 § Statens kulturråd beslutar om det statsbidrag som får fördelas till en region.

Statsbidrag lämnas i mån av tillgång på medel.

3 § Det som sägs om en region i denna förordning gäller, med undantag för det som sägs i 7 § om samverkan mellan länets kommuner, också för Gotlands kommun.

ÄNDAMÅLET MED FÖRDELNING AV STATSBI- DRAGET

4 § Fördelningen av statsbidraget ska bidra till att de natio- nella kulturpolitiska målen uppnås samt ge ökade möjlig- heter till regionala prioriteringar och variationer.

DEFINITION

5 § Med regional kulturplan avses en beskrivning av de prioriteringar som regionen vill göra i fråga om regional kulturverksamhet som avses få statligt stöd, prioritering- arnas förhållande till de nationella kulturpolitiska målen samt uppgifter om planerad statlig, kommunal och annan finansiering av verksamheterna.

VILLKOR FÖR REGIONERNAS FÖRDELNING AV STATSBI- DRAGET

6 § En region får fördela vissa statsbidrag till regional kul- turverksamhet om en regional kulturplan har upprättats av regionen och kulturplanen överensstämmer med denna förordning och de föreskrifter som meddelas med stöd av denna förordning.

Planen ska avse tre år, om det inte finns särskilda skäl för annat.

7 § Regionen ansvarar för att den regionala kulturplanen utarbetas i samverkan med länets kommuner och efter samråd med länets professionella kulturliv och det civila samhället. Med kulturplanen som grund beslutar Statens kulturråd om det statsbidrag som regionen ska fördela.

8 § Med utgångspunkt i det ändamål som anges i 4 § ska regionen ansvara för att bidragsgivningen enligt denna förordning främjar en god tillgång för länets invånare till

- 1. professionell teater-, dans- och musikverksamhet,
- 2. museiverksamhet och museernas kulturmiljöarbete,
- 3. biblioteksverksamhet och läs- och litteraturfrämjande verksamhet,
- 4. professionell bild- och formverksamhet,
- 5. regional enskild arkivverksamhet,
- 6. filmkulturell verksamhet, och
- 7. främjande av hemslojd.

Regionen får även lämna statsbidrag till sådana verksam- heter som avses i första stycket och som bedrivs i form av länsöverskridande samarbeten om dessa uppfyller de krav på anknytning till regionens område eller dess medlemmar som avses i 2 kap. 1 § kommunallagen (2017:725). Region- en får även lämna statsbidrag till överskridande samarbe- ten mellan olika konstområden.

9 § Regionen får endast lämna statsbidrag till sådan verk- samhet som också får bidrag från region, kommun eller annan huvudman.

BIDRAG NÄR DET GÄLLER REGIONALA KUL- TURPLANER

9 a § Statens kulturråd får lämna bidrag till organisationer som företräder det civila samhället och de professionella kulturskaparna för deras medverkan i syfte att ta fram och genomföra regionala kulturplaner.

TIDSBEGRÄNSADE UTVECKLINGSBIDRAG

10 § Statens kulturråd får besluta om tidsbegränsade bidrag till strategiska utvecklingsinsatser av nationellt intresse.

Tidsbegränsade utvecklingsbidrag får endast lämnas till så- dan verksamhet som också får bidrag från region, kommun eller annan huvudman.

11 § Vid fördelning av tidsbegränsade utvecklingsbidrag ska Statens kulturråd särskilt beakta de nationella kultur- politiska målen som rör kvalitet, konstnärlig förnyelse och tillgänglighet till kulturutbudet.

UPPFÖLJNING OCH REDOVISNING

12 § Regioner som fördelar statsbidrag enligt denna förord- ning ska årligen följa upp och redovisa till Statens kulturråd hur de statliga medlen har använts och vilka effekter som uppnåtts.

ÅTERBETALNING OCH ÅTERKRAV

13 § En region som fördelar statsbidrag enligt denna för- ordning är återbetalningsskyldig om

- 1. regionen genom att lämna oriktiga uppgifter eller på annat sätt har orsakat att statsbidraget lämnats felaktigt eller med för högt belopp,
- 2. statsbidraget av något annat skäl än vad som avses i 1 har lämnats felaktigt eller med för högt belopp och regionen borde ha insett detta,
- 3. statsbidraget inte har använts för det ändamål det har beviljats för, eller
- 4. regionen inte lämnar sådan redovisning som avses i 12 §.

14 § Om en region är återbetalningsskyldig enligt 13 §, får Statens kulturråd besluta att helt eller delvis kräva tillbaka statsbidraget.

15 § Om en kulturverksamhet upphör med verksamhet som den fått bidrag för enligt denna förordning, är den återbetalningsskyldig för den del av bidraget som inte har använts.

16 § Om en kulturverksamhet är återbetalningsskyldig enligt 15 §, ska regionen besluta att kräva tillbaka den del av statsbidraget som återbetalningsskyldigheten avser. Om det finns särskilda skäl för det, får regionen besluta att avstå från att kräva tillbaka bidraget helt eller delvis.

BEMYNDIGANDE

17 § Statens kulturråd får meddela de föreskrifter som behövs för verkställigheten av denna förordning.

ÖVERKLAGANDE

18 § Beslut enligt denna förordning får inte överklagas.

BILAGA 2. SÅ GENOMFÖRDES REVIDERINGEN AV KULTURPLANEN

I Region Kronoberg är det kulturnämnden som bereder förslag till kulturplan för beslut i regionfullmäktige. När en ny kulturplan tas fram uppdateras nulägesanalysen i dialog med många intressenter. Den uppdaterade nulägesanalysen ligger sedan till grund för nya kulturpolitiska målsättningar och prioriteringar.

Regionerna äger sina kulturplaner själva, men såväl revideringsprocessen som kulturplanens utformning regleras av flera saker. Kultursamverkansmodellens förordning (2010:2012) och Kulturrådets riktlinjer för arbete med regionala kulturplaner innebär vissa ramar, till exempel vilka konst- och kulturområden som ska beskrivas i en regional kulturplan, hur användningen av statsbidraget följs upp eller vilka intressenter en region ska samverka med när kulturplanen tas fram. Det finns också lagstiftning som påverkar revideringsprocessen, vad gäller till exempel barnperspektiv eller nationella minoriteter. Utöver det ska revideringsprocessen ske i enlighet med Region Kronobergs ”gröna träd” som är en metod för hållbart regionalt utvecklingsarbete.

KULTURNÄMNDENS PROCESSPLAN

Arbetet med ny kulturplan inleddes i juni 2019 med beslut om en processplan för revideringen, kulturnämndens ”beställning” till förvaltningen. I processplanen fastställdes tidsplan och organisation, kulturplanens utformning samt principer för revideringen.

ETT NYTT NULÄGE

När den första remissutgåvan skulle beslutas i april 2020 rådde det stor osäkerhet kring kultursektorns nuläge och behov. Det fanns behov av att justera tidplanen och förnya nulägesanalysen för att kunna göra kulturpolitiska prioriteringar som kan göra skillnad i en hårt drabbad sektor de kommande åren. Under sommaren och hösten 2020 samt våren 2021 uppdaterades därför nulägesanalysen.

KULTURPLANENS ÅRSCYKEL

Tidigare regionala kulturplaner har varit treåriga och omfattat perioderna 2012–2014, 2015–2017 och 2018–2020. Det är, enligt den statliga förordningen, möjligt att en regional kulturplan kan omfatta fler än tre om det finns särskilda skäl för det. Ett starkt skäl som Region Kronoberg ser är att återkommande revideringsprocesser är resurskrävande och sker parallellt med både förvaltningens ordinarie

uppdag och genomförande av befintlig kulturplan. I ett glest län som Kronoberg behöver arbetet genomföras på ett hållbart sätt för att använda såväl de egna som övriga intressenters resurser effektivt.

I kulturnämndens processplan var beställningen en fyraårig kulturplan med startår 2021. Det grundade sig också i behov av en tydlig och funktionell årscykel för kulturnämndens arbete med den regionala kulturplanen under en mandatperiod. En ny kulturnämnd kommer snabbt igång med revideringsprocessen och får forma sin egen kulturplan parallellt med den kunskapsupbyggnad som sker under det första året. Att kulturnämnden påbörjar revideringsprocessen tidigt i en mandatperiod innebär också att det finns utrymme att genomföra den kulturplan man arbetat fram och beslutat om. Den justerade tidplanen innebar dock att den tidigare kulturplanen förlängdes med ett år. Den här kulturplanen blir därför treårig istället för fyraårig för att följa kulturnämndens årscykel över mandatperioden.

DIALOG OCH SAMVERKAN MED KULTURPLANENS INTRESSENTER

Under revideringsprocessen har många dialoger genomförts för att uppdatera nulägesanalysen, dels genom dialogmöten med kulturplanens intressenter och dels genom ett mobilt kontor där kulturstaben fanns tillgängliga på olika platser i länet. Dialogerna har i huvudsak genomförts inom ordinarie strukturer och mötesformer i kulturnämndens årscykel. Dessa dialoger sker på flera sätt under ett år och kan se olika ut beroende på uppdrag och organisation samt förutsättningarna inom respektive konstområde.

DET PROFESSIONELLA KULTURLIVET OCH DET CIVILA SAMHÄLLET

Dialog med de intressenter inom det professionella kulturlivet och det civila samhället som har regionala uppdrag har skett löpande under revideringsprocessen, i form av verksamhetssamtal, avstämningar och teman i anslutning till kulturnämndens sammanträden.

Dialog med länets kulturskapare har skett via regionala strukturer som konstnärsorganisationer, centrumbildningar och resurscentrum samt kulturorganisationer med regionala uppdrag inom respektive konstområde. För områden

med svagare regionala strukturer, som bild- och form och litteratur, har särskilda dialogstrukturer etablerats. Kulturstaben har medverkat vid personalmöten för att möjliggöra dialog med institutionsanställda kulturskapare. En enkät riktad till länets kulturskapare har också genomförts. Region Kronoberg arvoderar professionella kulturskapare i enlighet med KLYS rekommendationer för regionala samråd.

Dialog med det civila samhällets organisationer har skett via regionala strukturer, till exempel studieförbund eller paraplyorganisationer som Ideell kulturallians, men också genom lokala samråd i samverkan med länets kommuner. Under den här revideringsprocessen genomfördes särskilda insatser för att utveckla dialogen med nationella minoriteter, i samverkan med Länsstyrelsen i Kronoberg.

För att möjliggöra delaktighet och inflytande i processen kring kulturplanen har intressenter som företrädar organisationer inom det fria kulturlivet och det civila samhället arvoderats för medverkan i dialoger som Region Kronoberg bjuder in till. För att skapa transparens och möjliggöra delaktighet och inflytande också för intressenter som inte ingår i de formella dialogstrukturerna användes Region Kronobergs kulturblogg. Där kunde kulturplanens intressenter ta del av det löpande arbetet och få information om kommande dialoger.⁶⁴

KOMMUNERNA

Dialog med länets åtta kommuner har skett löpande under revideringsprocessen på politisk nivå och förvaltningsnivå. Kommunalt forum är en mötesarena för politisk dialog mellan Region Kronoberg och länets kommuner och i Kommunalt forum kultur möts kommunala och regionala förtroendevalda med kulturansvar. Politiska överläggningar har skett löpande med kommuner som samfinansierar och delar huvudmannaskap för regional kulturverksamhet. På tjänstemannanivå har kommunala och regionala tjänstepersoner med kulturansvar träffats löpande i kulturchefsnätverket, ett av de kommunala chefsnätverk som Region Kronoberg samordnar.

UTMANINGSDRIVNA ARENOR

Kulturplanen ingår i de återkommande utmaningsdrivna arenor som är kopplade till Gröna Kronoberg 2025: regiondagarna samt vår- och höstforum. Där kan intressenter

delta och påverka utvecklingen oavsett vilket område de representerar. Fokus vid vårforum 2021 var hur vi utvecklar attraktiva livsmiljöer med god tillgänglighet och arbetar för att Kronoberg ska vara en plats att vilja leva och bo på. Deltagarna framtidsspanade och fick möjlighet att komma med inspel till förslag på ny kulturplan, trafikförsörjningsprogram och processen kring Bymässa 2030.

TEMAN, KUNSKAPSFÖRDJUPNINGAR OCH OMVÄRLDSANALYS

Genomförda dialoger har återkopplats till kulturnämnden löpande under revideringsprocessen. Tematiska fördjupningar inom olika konstområden har genomförts i anslutning till kulturnämndens sammanträden, med dialog om kulturplanen och nuläge och behov inom respektive område. Ett flertal särskilda kunskapsfördjupningar har genomförts av kulturnämnden, bland annat kring barn och unga, stad och land, digitalisering och filmproduktion. Under den senare delen av revideringsprocessen presenterades kontinuerligt kartläggningar och omvärldsanalyser med anledning av coronapandemin för kulturnämnden.

KULTURPLANEN PÅ REMISS

I april 2021 beslutade kulturnämnden om remissutgåva av Kulturplan Kronoberg 2022–2024. Remissperioden april-juni resulterade i 33 remissvar från kulturplanens olika intressenter. Slutversionen av kulturplanen har justerats i enlighet med remissvaren i den mån det har varit möjligt utifrån det regionala kulturuppdraget och kulturpolitiska prioriteringar.

BARNRÄTTSPRÖVNING OCH HÅLLBARHETSSÄKRING

Kulturplanen har barnrättsprövats och hållbarhetssäkrats i enlighet med Region Kronobergs riktlinjer. För att möjliggöra barns och ungas delaktighet i enlighet med barnkonventionen genomfördes ett ”mobilt kontor” på Regionteatern Blekinge Kronoberg i samband med KulturCrew för barn och unga i länet.

⁶⁴ Region Kronobergs kulturblogg <http://blogg.regionkronoberg.se/kultur/>

REGION
KRONOBERG

KULTURPLAN KRONOBERG 2022-2024

REGION KRONOBERG, 351 88 VÄXJÖ | TELEFON: 0470-58 80 00 | E-POST: REGION@KRONOBERG.SE

WWW.REGIONKRONOBERG.SE